

TAMPEREEN YLIOPISTO

Henrik Ahonen

Oma vai lainattu vallankumous?

Mistä punakhmerien ideologia oli peräisin ja miten se heijastui heidän toimintaansa?

Yleisen historian pro gradu -tutkielma

Tampere 2007

TAMPEREEN YLIOPISTO

Historiatieteen laitos

AHONEN HENRIK: Oma, vai lainattu vallankumous?

Mistä Punakhmerien ideologia oli peräisin ja miten se heijastui heidän toimintaansa?

Pro gradu-tutkielma, 111 s., 7 liites.

Yleinen historia

Huhtikuu 2007

Tutkielman aiheena on selvittää Kambodzhassa 1975 tapahtuneen punakhmerien vallankumouksen erityispiirteitä. Tutkielma rajautuu vuosille 1975-1978, jolloin punakhmerit olivat vallassa koko Kambodzhassa. Tutkimuksessa paneudutaan vallankumouksen aiheuttamiin sosiaalisiin, taloudellisiin ja poliittisiin muutoksiin. Punakhmerien kommunistisen ideologian selvittämiseksi tutkielmassa vertaillaan erilaisia näkemyksiä kommunismista ja siten pyritään löytämään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia niiden ja punakhmerien ideologian välille.

Tutkielman tutkimustehtävänä on selvittää mistä punakhmerien kommunistinen näkemys oli lähtöisin ja miten se heijastui heidän toimintaansa? Tarkoituksena on löytää leimaavia erityispiirteitä punakhmerien ideologiassa. Punakhmerien ideologiaa on tutkittava pitkälti heidän toimintansa kautta, sillä puolueen retoriikka ei vastannut aina käytäntöä eikä punakhmerien englanniksi käännettyjä poliittisia julkaisuja ole juurikaan saatavilla. Tutkimuksessa perehdytään myös Kambodzhan poliittisen tilanteen kehittymiseen aina siirtomaa-ajalta 1970-luvulle asti. Samalla tutkitaan Kambodzhan kommunistisen puolueen syntyä, kehitystä ja radikalisoitumista.

Tutkielman tuloksena nousee esiin selviä erityispiirteitä, jotka erottavat punakhmerit muista kommunistisista vallankumouksellisista. Toisaalta tutkimuksesta on mahdollista nähdä vahvoja yhtäläisyyksiä punakhmerien ja erityisesti kiinalaisten kommunistien välillä. Pääosa eroavaisuuksista on nähtävissä muita kommunisteja radikaalimpana toimintana, kun taas yhtäläisyyksiä on runsaasti retoriikassa sekä siinä kaunistellussa kuvassa mitä ulkomaailmalle haluttiin välittää. Huomioitava on myös vallankumouksessa aiheutuneet ennen näkemättömät maan sisällä tapahtuneet sosiaalisen elämän muutokset.

Tutkimus avaa uusia näkökulmia aasialaisen kommunismin historiaan ja lisäksi laajentaa punakhmereistä tehtyä tutkimustietoutta.

1	JOHDANTO	5
1.1	TUTKIELMAN TAUSTAA	5
1.2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	6
2	VIITEKEHYS KAMBODZHAN TAPAHTUMILLE	8
2.1	MUINAINEN KAMBODZHA.....	8
2.2	RANSKALAISTEN SAAPUMINEN	10
2.3	ITSENÄINEN KAMBODZHA.....	20
2.4	VALLANKAAPPAUS JA TASAVALTA	25
3	KOMMUNISMIN MUODOSTUMINEN KAMBODZHAAN.....	31
3.1	PUOLUEEN SYNTY JA KEHITYS 1951-1959	31
3.2	KOMMUNISTIEN RENESSANSSI JA RADIKALISOITUMINEN 1960–1965.....	36
3.3	SOTA JA TIE DEMOKRAATTISEEN KAMBODZHAAN 1965–1975.....	40
4	VELI NRO. 1:N JA KOMMUNISTISEN PUOLUEEN NOUSU DEMOKRAATTINEN KAMBODZHAN JOHTAJAKSI	49
4.1	POL POT	49
4.2	PUOLUE KIETOO KAMBODZHAN OTTEESEENSA JA PYRKII TUHOAMAAN VIHOLLISENSA	59
4.3	PUOLUEEN VALLAN VAKIINTUMINEN, MAAN KEHITTÄMINEN JA YHTEYDET ULKOMAIHIN	66
5	DEMOKRAATTISEN KAMBODZHAN JYRKKEENVÄ ALAMÄKI JA TUHO	72
5.1	VALLANKAAPPAUSYRITYS JA TUOL SLENG	72
5.2	SOTA VIETNAMIA VASTAAN.....	75
6	KOMMUNISMI.....	84
6.1	KOMMUNISMIN OPPI-ISÄT EUROOPASSA	84
6.2	KOMMUNISMI AASIASSA.....	86
7	KAMBODZHAN VALLANKUMOUKSEN IDEOLOGIA	91
7.1	PUNAKHMERIEN IDEOLOGIAN PERUSPILARIT	91
7.2	MITÄ YHDISTÄVIÄ SEIKKOJA PUNAKHMERIEN TOIMINNASSA VOIDAAN NÄHDÄ MUIHIN KOMMUNISTISIIN VALLANKUMOUKSELLISIIN?	98
7.3	PUNAKHMERIEN VALLANKUMOUKSEN ERITYISPIIRTEITÄ.....	104
7.4	VALLANKUMOUKSEN AINUTLAATUISUUS JA PERINTÖ.....	109
	LIITE 1.....	112
	LIITE 2.....	115
	LÄHTEET	116

Esipuhe

Tämän tutkimuksen valmistuminen on vaatinut paljon työtä ja siksi haluaisin vielä kiittää sen valmistumisessa auttaneita henkilöitä. Ensinnäkin olen hyvin kiitollinen professori Markku Hyrkkäselle ja yliassistentti Pekka Masoselle saamastani opetuksesta ja ohjeistuksesta graduni suhteen.

Haluaisin kiittää myös perhettäni, Marjattaa, Kalevia, Markusta ja Vesaa, sekä mummojeni Anjaa ja Saimia, jotka ovat tukeneet minua kaikin mahdollisin tavoin opintojeni eri vaiheissa. Erityiskiitoksen haluaisin sanoa vielä Irmeli Järventielle, joka aikanaan osti minulle pääsykoekirjan yliopistoon.

Tämän lisäksi haluaisin vielä erityisesti kiittää rakasta avopuolisoani Heli Järventietä siitä, että on kestänyt stressaantunutta gradun tekijää ja ollut tukenani koko opintojeni ajan.

Tampereella 3.5.2007

Henrik Ahonen

1 Johdanto

1.1 Tutkielman taustaa

Idea graduni aiheesta syntyi talvella 2003 matkallani Kaakkois-Aasiassa. Ennen matkaa olin yrittänyt etsiä tutkimuskirjoja koskien alueen paikallishistoriaa ja samalla huomannut, että Kambodzhasta ja erityisesti punakhmereistä oli varsin vähän tutkimuskirjallisuutta. Kambodzhassa ollessani törmäsin monipuoliseen ja ainutlaatuiseen khmer-kulttuuriin. Samalla sain mahdollisuuden tutustua Kambodzhän historiaan paikan päällä monissa museoissa ja temppelialueilla. Kun saavuin takaisin Suomeen, päätin keskittää sekä seminaarityöni että graduni aihepiirit Kambodzhän historiaan punakhmerien ympärille.

Kambodzhän lähihistorian tutkiminen on mielestäni mielekästä, sillä alueen tapahtumat kuvastavat mihin poliittisesti epävakaa alueella jatkuvat konfliktit voivat pahimmillaan johtaa. Punakhmerien kausi Kambodzhän johdossa on samalla ainutlaatuinen esimerkki äärimmäisyyksiin viedystä vallankumouksen ihanteiden tavoittelusta. Pidän myös tärkeänä sitä, että punakhmerien kaltaisia ääri-ilmiöitä tutkitaan, sillä tutkimus edistää ymmärrystä ja samalla vähentää vastaavien tapahtumien mahdollisuutta toistua. Toisaalta Kambodzhän historia ilmentää vahvasti kylmän sodan aikaista suurvaltapolitiikkaa ja samalla se kietoutuu Kaakkois-Aasian historiaan keskeisen maantieteellisen sijaintinsa johdosta. Aihe on siis myös erittäin monipuolinen, sillä tutkimalla punakhmerejä tulee samalla tutkineeksi Kaakkois-Aasian paikallishistoriaa, vallankumousten ideologiaa ja historiaa, henkilöhistoriaa sekä siirtomaiden historiaa.

Aiheesta on kirjoitettu jonkin verran englanninkielistä tutkimusta. Erityisesti aihetta ovat tutkineet amerikkalaiset professorit Karl D. Jackson ja Ben Kiernan, jotka ovat molemmat kirjoittaneet Kambodzhän tapahtumista vuosilta 1975–1978. Kolmas ansioitunut Kambodzhän tutkija on professori David P. Chandler, joka on kirjoittanut biografian Pol Potista ja tehnyt myös yleistä tutkimusta Kambodzhän historiasta. Hänen lisäksi Pol Potia on tutkinut Philip Short. Mielenkiintoisista ja henkilökohtaisista

kokemuksista punakhmerien kanssa kirjoittaa taas Elizabeth Becker, joka oli yksi harvoista ulkomaalaisista, jotka pääsivät tutustumaan Demokraattisen Kambodzhan toimintaan. Heidän lisäksi tämän hetkisenä johtavana Kambodzhan tapahtumien tutkijana voidaan pitää Yalen yliopistoa, jossa on käynnissä laaja kansanmurhien tutkimusprojekti. Projektin tavoitteena on tallentaa punakhmerien ajalta säilyneitä dokumentteja ja samalla selvittää syyllisiä sotarikoksiin. Suomalaista tutkimusta edustaa Kimmo Kiljusen johtaman Kamputsea-tutkimuskomission laatima kirja.

Punakhmerejä käsitellessäni käytän primäärilähteenäni punakhmereiltä säilynyttä materiaalia. Työssäni tulen käyttämään punakhmerien julkaisemaa Vallankumouksen liput - lehden numeroa, sekä itäisen alueen sotilaspoliittisen palvelun julkaisemaa historiikkaa.

1.2 Tutkimustehtävä

Vuosina 1975–1978 Kambodzhaa johtivat punakhmerit eli Khmer Rouge. Heidän jäljiltään 7,3 miljoonasta kambodzhalaisesta oli hengissä enää alle 6 miljoonaa. Näinä vuosina Kambodzhasta pyrittiin muokkaamaan itsenäinen proletariaatin johtama valtio. Nämä muutokset pyrittiin toteuttamaan punakhmerien johdon ideologian mukaisesti nopeassa aikataulussa. Heidän ideologiansa kantavana päämääränä oli luoda nopeasti uusi valtio, joka tulisi toimimaan marxilais-leninistisiä periaatteita noudattaen. Johdon poliittinen ideologia määritti myös sen miten valtiota tulitaisiin johtamaan valtaan pääsyn jälkeen.

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää mistä punakhmerien kommunistinen ideologia oli lähtöisin ja mitä asioita se piti sisällään? Punakhmerien johto oli opiskellut ulkomailla ja siten saanut mahdollisesti ideologiset näkemyksensä muualta. Osa punakhmerien johdosto oli myös saanut opetusta vietnamilaisilta kommunisteilta Vietnamin sodan aikana. Tämän lisäksi Pol Pot oli tutustunut läheisesti kommunistisiin valtioihin ulkomaanmatkoillaan Jugoslaviassa ja Kiinassa. Punakhmerien toiminta ei kuitenkaan ole suoraan verrattavissa minkään muun maan kommunistien toimintaan, vaan se on täysin oma ja radikaali toimintamallinsa toteuttaa kommunismia. Täten on

mielenkiintoista selvittää, mitä lainattua ja mitä omaa heidän ideologiansa sisälsi? Samalla on mahdollista selvittää punakhmerien suhdetta muihin kommunistisiin ajattelumalleihin. Punakhmerien ideologian selvittämiseksi kartoitan kommunistisia näkemyksiä, jotka ovat todennäköisimmin vaikuttaneet punakhmerien johtajiin. Näistä näkemyksistä pyrin löytämään mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia jotka heijastuisivat punakhmerien toiminnassa, poliittisissa päätöksissä tai puheissa. Otan työhöni mukaan myös punakhmerien kirjoituksia ja esimerkkejä, joilla selvennän sitä, miten punakhmerien linjanvedot näkyivät kambodzhalaiten elämässä. Näitä asioita tarkastelemalla on mahdollista nähdä yhtäläisyyksiä ja eroja muiden kommunististen ajattelumallien kanssa.

Tutkielmassani en kuitenkaan pyri käymään läpi kaikkia kommunistisia näkemyksiä, jotka olisivat mahdollisesti olleet innoittajina punakhmerien vallankumouksessa, vaan pyrin rajaamaan tutkimukseni käsittelemään punakhmerien johtajien ydinryhmälle läheisiä valtioita ja aatesuuntauksia.

Toisaalta, koska Kambodzhan kommunistisen puolueen toiminta kietoutuu tiukasti Kaakkois-Aasian historiaan, tulen myös tutkimaan paikallishistoriaa. Käyn myös lyhyesti läpi Kambodzhan valtion muodostumisen, sillä ymmärtääksemme punakhmerien toimia meidän tulee tiedostaa kaikki ne seikat, jotka ovat osaltaan olleet muodostamassa punakhmerien ideologiaa. Erityisesti käyn läpi Kambodzhan poliittista historiaa, sillä siirtomaavallan murtuminen Indokiinassa loi alueelle vahvoja poliittisia ryhmiä, joiden kiistat aiheuttivat jatkuvia levottomuuksia ja vetivät samalla suurvallat mukaan keskinäiseen välienselvittelyyn.

Kambodzhan kommunistista puoluetta tutkittaessa on myös huomioitava puolueen ylimmän johdon persoonien vaikutus puolueen päätöksiin. Tämän vuoksi puoluetta ja sen syntymistä on mahdotonta tutkia ilman, että perehtyisi erityisesti Pol Potin henkilöhistoriaan.

2 Viitekehys Kambodzhan tapahtumille

2.1 Muinainen Kambodzha

Nykyisen Kambodzhan¹ alue tuli asumiskelpoiseksi noin 4200 eKr. Arkeologisista kaivauksista löytyneistä jäännöksistä on mahdollista nähdä, että noin 1500 eKr. alueella eläneiden ihmisten luut ovat vastanneet alueen nykyistä väestöä. Kambodzhan alueelle alkoi pian asuttamisen jälkeen muodostua hyvin pieniä valtioita. Koska Kambodzha sijaitsee kiinalaisen ja intialaisen kulttuuripiirin välissä, alkoi kambodzhalaisia asutuskeskuksia muodostua erityisesti rannikolle. Nämä keskukset toimivat satamina hyötyen Intian ja Kiinan välisestä liikenteestä ja kaupankäynnistä. Funan, ensimmäinen alueen suurista kuningaskunnista, kohosikin ensimmäisellä vuosisadalla jKr. eteläisen Kambodzhan ja Vietnamin alueelle. Etelä-Vietnamin rannikko oli tuolloin vielä kambodzhalaisten asuttamaa aluetta.²

Hyvin vähän tiedetään Funanin kuningaskunnasta ja sitä seuranneista pienistä valtioista, joita Kambodzhan alueelle kehittyi 100-800 jKr. Näiden pienten valtioiden ja Funanin valtion välityksellä Kambodzhan rannikolle ja siitä edeten sisämaahan saapui vahvoja vaikutteita intialaisesta kulttuurista. Kiinalaisista lähteistä on tutkittu, että alueella on esiintynyt sekä eri hindujumalien palvontaa että samaan aikaan myös buddhismia.³

Tultaessa 800-luvulle Kambodzhan rannikon satamien merkitys väheni, kun väestö alkoi keskittyä yhä enenemässä määrin sisämaahan. Tämän selittää erityisesti riisinviljelyn kehittyminen ja sen merkityksen kasvaminen elinkeinona kalastuksen sijaan. Vuonna 802 kuningas Jayavarman II onnistui liittoutumalla ja sotimalla yhdistämään erilliset pienet kuningaskunnat. Tämä yhdistyminen aloitti Kambodzhan historiassa loistokkaan kauden, jolloin maassa aloitettiin suuria rakennusprojekteja, kuten viljelykanavien rakentamisia, ja massiivisten tempelialueiden

---

¹ Nykyisin maan virallinen nimi on suomeksi Kambodzha. Vuosina 1975-91 käytetty virallinen nimi oli Kamputsea, joka oli khmerin kielen mukainen ääntämys maan nimestä. Nykyisen suomessa käytetyn nimen muoto juontaa juurensa sanskritista.

² Chandler 1983, s.14.

³ Williams 1976, s.31-32.

rakennuttamishankkeita. Vieläkin Kambodzhassa on nähtävillä kuninkaiden rakennuttama pääkaupunki Angkor Thom ja sen massiiviset Angkor Watin temppeelialueet. Kuninkaiden valtakaudet seurasivat toisiaan ja 1100-luvun loppuun tultaessa Angkorin hallitsema alue oli laajentunut jatkuvien sotien johdosta kattamaan koko Kambodzhin, osan Itä-Thaimaata⁴, osia Laosista ja Mekongin suiston Etelä-Vietnamista.⁵

1300-luvulta alkaen Angkorin valtakunnan voima ryhtyi hiipumaan. Tähän olivat syynä runsaan maanviljelyn johdosta syntynyt maan köyhtyminen tiheästi asutetulla alueella Angkorin pohjois- ja itäosissa. Massiiviset rakennushankkeet olivat omalta osaltaan myös köyhdyttäneet maaperää, sillä kaadetut puut eivät enää olleet sitomassa maaperää. Laajat julkiset rakennukset olivat myös vaatineet käyttöön kaiken lähiseutujen hiekkakiven. 1400-luvulla Angkorin yhtenäisyys alkoi rapistua rahavarantojen huvettua, ympäröivien vihollisten kiinnittäessä yhä enemmän huomiota Angkorin tilanteeseen ja Khmer -eliitin riitaisuuksien vuoksi. 1400-luvulla thaimaalaisten hyökkäyksien pelko ja Kiinan kaupan houkutus sai Khmer -eliitin muuttamaan rauhattomalta ja köyhtyneeltä Angkorin alueelta itään Phnom Penhin alueelle lähemmäksi parempia kulkuyhteyksiä.⁶

1440-luvulta lähtien Kambodzhin historia sisältääkin jatkuvia sisäisiä valtataisteluita ja lähes 150 vuoden jatkuvan sodan thaimaalaisia vastaan. Khmerien ja thaiden kamppailu oli tasaväkistä, sillä molemmat onnistuivat sotien aikana valtaamaan toistensa pääkaupungit. Sotien aika sai kuitenkin aikaan Angkorin valtakauden lopullisen tuhon vallan pirstaloiduttua monille eri tahoille. Espanjalaisen retkikunnan saapuminen vuonna 1596 ei myös millään tavoin auttanut alueen olojen vakautumisessa. Syrjäytetyn kuningas Sathan kutsumat espanjalaiset saapuivat palkkion toivossa paikalle, ryöstivät Phnom Penhin kiinalaiset korttelit, murhasivat vallankaappauksen tehneen Chung Prein ja asettivat yhden kuningas Sathan pojista valtaistuimelle. Tämän jälkeen espanjalaiset lähtivät Manilaan jättäen vain pienen varuskunnan valvomaan etujaan Phnom Penhiin.

---

⁴ Siamin kuningaskunta vaihtoi nimensä 1938 Thaimaan kuningaskunnaksi

⁵ Chandler 1983, s.35.

⁶ Chandler 1983, s.79.

Vuonna 1599 espanjalaisten raakuuteen kyllästyneet khmerit tuhosivat varuskunnan ja pian sen jälkeen valtatyhjiön täytti siamilaisten avulla valtaan noussut kuningas Sathan veli.⁷

1600-luvulta aina ranskalaisten saapumiseen (1864) Kambodzhaa hallitsi useita heikkoja kuninkaita, jotka tarvitsivat tukea ja suojaa hallinnolleen muita vallantavoittelijoita vastaan. Tätä sotilaallista ja rahallista tukea vastaan Kambodzhan hallitsijat joutuivat antamaan naapurivaltioille erillisiä oikeuksia. 1600-luvulla vietnamilaisille annettiin oikeudet asuttaa Kampuchea Krom eli alueet Mekong-joen suistossa. Samalla vietnamilaistui myös entinen kambodzhalainen kylä Prey Nokor, josta kasvoi nopeasti Saigon. Thaimaan kuningaskunnan apuun hallitsijat joutuivat puolestaan tukeutumaan 1700-luvulla, jolloin siamilaisille annettiin oikeudet Kambodzhan läntisiin alueisiin Siam Reapiin ja Battambangiin. Yksi Kambodzhan kuningas jopa kruunattiin Bangkokissa. Chandler näkeekin, että Kambodzhan säilyminen itsenäisenä johtuu pitkälti Siamin jatkuvista selkkauksista Burman kanssa ja vietnamilaisten jatkuvista sisäisistä konflikteista.⁸

2.2 Ranskalaisten saapuminen

Ranskan toisen keisarikunnan (1850–1872) aikana kiinnostus uusiin siirtomaihin lisääntyi. Osittain Ranskan hallussa olevan Intian merkityksen heikentyminen Napoleon I:n sotien aikana kasvatti tarvetta uudelle taloudellisesti kannattavalle siirtomaalle. Samalla englantilaiset olivat ottaneet pääosan Intian kaupasta valvontansa alle ja siirtyivät ottamaan haltuunsa lisää alueita Burmasta, joten laajeneminen Intiassa olisi tullut erittäin vaikeaksi, kalliiksi ja samalla johtanut mahdolliseen konfliktiin Ison-Britannian kanssa. Heikentyminen Intiassa lisäsi ranskalaisten aktiivisuutta muilla mantereilla, kuten Afrikassa ja Väli-Amerikassa. Pyrkimys perustaa uusia siirtomaita on myös nähtävä Napoleon III poliittisena voimannäytteenä Ranskan kansalle ja muille valtiolle.⁹

---

⁷ Chandler 1983, s.85-86. ja Williams 1976, s.102-103.

⁸ Chandler 1983 passim.

⁹ Price 1995 passim.

Ensimmäisen oopiumsodan (1839–42) jälkeen ranskalaisille avautui mahdollisuus toimia myös Indokiinassa, sillä alueella jo pitkään jatkuneet levottomuudet yltyivät kristittyjen vainoiksi. Ranskalaiset lähetystyöntekijät olivat sekaantuneet jo 1700-luvulta lähtien uskonnolliseen elämään Vietnamissa. Siten Vietnamiin, ja koko Indokiinan alueelle, oli lähetystyön tuloksena syntynyt kristitty vähemmistö. Huessa asuneen Vietnamin keisarin päätöksellä ulkomaisia lähetysaarnajia pidätettiin ja kristittyjen kyliä maaseudulla tuhottiin. Ranskalainen laivasto ilmestyi koko 1840-luvun ajan Vietnamin rannikolle vaatimaan lähetysaarnajien vapauttamista. Yleensä pelkkä laivojen lähettäminen auttoi ja kristityt vangit vapautettiin ilman taisteluita. Lopulta vuonna 1847 Ranskan laivasto kohtasi Vietnamin laivaston, joka oli lähetetty ajamaan ranskalaisia pois Vietnamin rannikolta. Taistelu oli lyhyt ja koko Vietnamin laivasto upotettiin hyvin nopeasti. Tilanne maissa pysyi kuitenkin samana, sillä ranskalaisilla ei ollut resursseja puuttua maissa tapahtuviin vainoihin.¹⁰

Ratkaiseva käänne tapahtui lopulta 1857, jolloin Vietnamin keisari teloitutti lähetystyötä tehneen espanjalaisen piispan. Tämä vahvisti ranskalaisten voimia, sillä espanjalaiset tarjoutuivat avustamaan ranskalaisten sotaretkeä Vietnamiin. Pian tämän jälkeen ranskalaiset joukot valtasivat Danangin Keski-Vietnamissa. Danangista ranskalaiset joukot etenivät etelään vallaten Saigonin 1861 ja tästä ranskalainen laivasto purjehti sitten Kambodzhan vesille. Ranskan sotilaallinen ylivoima sai kuningas Norodom I välittömästi kirjoittamaan Ranskan kanssa protektoraattisopimuksen v.1864. Tämä sopimus päätti Kambodzhan hallitsijoiden riippuvuuden naapurimaidensa avusta ja lisämyönnytyksien antamisen. Toisaalta ranskalaiset antoivat Siamille Kambodzhasta Battambangin ja Siem Reapin läänit myönnytyksenä, koska halusivat välttää sodan kahdella rintamalla. Samalla eurooppalaisen valtion kanssa solmittu protektoraattisuhde rauhoitti Kambodzhan sisäistä tilannetta ja päätti naapurimaiden vaikutuksen Kambodzhan sisäpolitiikassa.¹¹

---

¹⁰ Williams 1976, s.125.

Ranskalaisten sotiminen jatkui Etelä-Vietnamin ja Kambodzhan haltuunoton jälkeen vielä Pohjois-Vietnamissa ja Kiinassa, sillä ranskalaisten tavoitteena oli ottaa hallintaansa Punainen joki, joka yhdisti Hanoiin ja luonnonrikkaan Yunnanin provinssin Kiinassa. Lopullinen ratkaisu ranskalaisten Indokiinan valloituksessa tapahtui kahden erillisen sotaretken muodossa. Ensimmäinen sotaretki päättyi vuonna 1874, kun Vietnamin keisarikunta salli ranskalaisten saapua kaupantekoon Punaiselle joelle ja Pohjois-Vietnamin satamiin. Samalla Vietnam luovutti Etelä-Vietnamin alueen eli Kotšin-Kiinan ranskalaisten hallintaan. Vastineeksi Vietnam toivoi ranskalaisilta apua Mustien lippujen¹² taltuttamisessa. Hovissa eläteltiin myös toivoa siitä, että ranskalaiset keskittyisivät sotimaan kiinalaisia vastaan ja jättäisivät Vietnamin rauhaan.¹³

Ranskalaiset sotajoukot olivat hyvin nopeasti (1882) takaisin Pohjois-Vietnamissa avustamassa Mustat liput -kapinaliikkeen tuhoamista. Lopulta ranskalaiset olivat ottaneet valtaansa pääosan Pohjois-Vietnamin linnoituksista. Samaan aikaan Vietnamin keisari Tu Duc oli kuollut. Ilman johtajaa jäänyt hovi luovutti pian kaiken vallan ranskalaisille, jolloin Annam ja Tonkin eli Keski- ja Pohjois-Vietnam alistettiin täysin ranskalaisten hallintaan. Kaikki olisi sujunut ranskalaisten kannalta helposti, ellei Kiina olisi pyrkinyt säilyttämään asemiaan Vietnamissa vaatimalla Vietnamia vasallikseen. Kiinan ja Ranskan välillä käytiin lyhyt sota, jossa ranskalaiset joukot onnistuivat tuhoamaan Kiinan modernin laivaston ja sota maalla jäi ratkaisemattomaksi. Lopulta molemmat osapuolet olivat valmiita rauhaan (1885) ja Kiina luovutti Vietnamin Ranskalle. Ranskalaiset puolestaan vetäytyivät Formosan ja Kiinan välisestä salmesta.¹⁴

Samaan aikaan asiat kehittyivät kambodzhalaisten kannalta huonompaan suuntaan, sillä 1884 Kuningas Norodom I pakotettiin kirjoittamaan ranskalaisten kanssa sopimus Kambodzhan alistamisesta Ranskan alaisuuteen.. Tätä seurannut kahden vuoden

---

¹¹ Williams 1976, s. 126.

¹² Mustat liput olivat aseistettu ryhmittymä, joka toimi Pohjois-Vietnamissa ja Etelä-Kiinassa palkkasoturimaisesti Annamin ja Kiinan palveluksessa. Alun perin heitä käytettiin taltuttamaan maaseudun vuoristolaisheimojen pieniä kapinoita. Mustat liput kuitenkin sekaantuivat samalla ryöstelyyn ja omavaltaiseen toimintaan, joka uhkasi laillista valtaa.

¹³ Williams 1976, s.128–129.

¹⁴ Williams 1976, s.129.

kapinointi sai ranskalaiset kuitenkin luopumaan aikeistaan, palauttamaan sopimusta edeltäneen protektoraattisopimuksen ja keskittymään siirtomaavallan kehittämiseen Vietnamissa. Aina toiseen maailmansotaan asti sisä- ja ulkopoliittinen tilanne Kambodzhassa säilyi sangen rauhallisena. Kambodzhassa ollessa protektoraattina ei huomattavia muutoksia tapahtunut muualla kuin kuninkaan hovin ja palatsin loistossa. Ranskalaisten avustuksella kuninkaallinen hovi pääsi uuteen kukoistuskauteensa sitten Angkorin aikojen. Hovin kukoistava elämä suosi erityisesti kambodzhalaisen kulttuurin uutta esiinmarssia kuten tanssin, kirjallisuuden ja arkkitehtuurin aloja.¹⁵

Kuningas Norodom I hallitsi Kambodzhaa 1860–1904, häntä seurasi valtaistuimelle hänen veljensä kuningas Sisowath 1904–1927, jota seurasi hänen poikansa kuningas Moniwong 1927–1941. Kuningas Moniwongin kuolema sattui kuitenkin ajalle, jolloin suuri osa Kaakkois-Aasiasta, mukaan lukien Kambodzha, oli tuleva toisessa maailmansodassa etenevien japanilaisten valtaamaksi. Tammikuussa 1941 ranskalaiset joukot joutuivat lyhyeen rajasotaan thaimaalaisten joukkojen kanssa, sillä Thaimaassa oli noussut valtaan akselivalloille myönteinen hallitus, joka näki mahdollisuuden liittää Kambodzhasta etnisten thaiden asuttamia alueita Thaimaahan. Thait onnistuivat japanilaisten sotamenestyksen innoittamina ja tukemina liittämään alueeseensa provinsseja itäisestä Kambodzhasta. Alueet kuitenkin liitettiin takaisin Kambodzhaan heti toisen maailmansodan jälkeen ja koko äärioikeiston aikaansaama selkkaus pyrittiin unohtamaan. Japanilaiset hyökkäsivät lopulta 12.7.1941 Indokiinaan ja ottivat nopeasti haltuunsa Laosin, Vietnamin ja Kambodzhassa alueet. Huoltamattomat ja heikkomoraaliset ranskalaiset joukot joutuivat pian antautumaan japanilaisten hyökkäykselle. Ranskalaisten nopea kukistuminen johtui osittain siitä, että emämaa oli juuri kukistumassa Saksalle. Tämän vuoksi tilanne Kaukoidässä oli sekava, eikä apujoukkoja saati huoltoa ollut mahdollista saada Euroopasta. Japanilaiset miehittäjät jättivät kuitenkin lopulta ranskalaisen Vichyn hallituksen vastaamaan alueen

---

¹⁵ Chandler 1983, s.140. ja Williams 1976, s.149-151.

hallinnollisesta toimivuudesta, joten ranskalaiset virkamiehet saivat pysyä tehtävissään.¹⁶

Ranskalaisten virkamiesten jättäminen alueelle vastaamaan hallinnollisesta toimivuudesta oli mahdollista, koska Vichyn Ranska ei ollut julistanut sotaa Japanille. Vichyn ranskalaisten valtaan jättäminen mahdollisti japanilaisille täyden keskittymisen sotimiseen toisilla rintamilla ja ranskalaisille mahdollisuuden pitää kiinni siirtomaistaan. Indokiinan alueesta vastasi toisen maailmansodan aikana Hanoista käsin toiminut varamiraali Jean Decoux. Järjestely oli Indokiinassa erilainen verrattuna muihin japanilaisten valtaamiin alueisiin, sillä muualla japanilaiset pidättivät ulkomaiset siirtomaahallinnon virkamiehet ja nostivat valtaan siirtomaaisäntiä vastustaneita tahoja, joiden kautta japanilaiset pitivät valtaa. Näin kävi esimerkiksi Indonesiassa, missä japanilaiset tukeutuivat hollantilaisia siirtomaaisäntiä vastustaneeseen Sukarnoon.¹⁷

Kuningas Moniwongin kuoltua Vichyn Ranskan Indokiinan kenraalikuvernööri Decoux valitsi kuningas Moniwongin seuraajaksi 19-vuotiaan Prinssin Norodom Sihanoukin. Norodom Sihanouk oli kuningas Norodom I pojanpoika. Valinta tehtiin Norodom Sihanoukin hyväksi, koska hänestä toivottiin ranskalaisia myötäilevää ja passiivista kuningasta Kambodzhalle.¹⁸

Toisen maailmansodan aika voidaan nähdä Kambodzhassa nationalistisen heräämisen aikana. Tämä johtui pitkälti ulkomaisten siirtomaavaltojen vähentyneestä sotilaallisesta otteesta alueella. Sotaponnistelut johtivat myös lopulta siihen, että valtion virkoihin piti palkata yhä enemmän paikallisia virkamiehiä, jotta hallinnon toimivuus olisi mahdollistettu. Tämä toi yhä enenemässä määrin näkyviin virkoihin ja paikallispolitiikkaan khmerejä, mikä oli ennen toista maailmansotaa harvinaista.¹⁹

---

¹⁶ Williams 1976 s. 160.

¹⁷ Chandler 1983, s.166.

¹⁸ Chandler 1992, s.17-18.

¹⁹ Chandler 1983, s. 167.

Siirtomaaisäntien hetkellisesti löystyvä ote ja japanilaisten esimerkki aasialaisesta modernista yhteiskunnasta loivat pohjan Kambodzhassa ja Vietnamissa tapahtuneelle nationalismille. Pian sen jälkeen kun toinen maailmansota oli levinnyt Kambodzhaan, oli siellä nähtävissä organisoitua nationalistista toimintaa. Esimerkkinä nationalistisesta toiminnasta voidaan pitää Bangkokissa 1942 perustettua Khmer Issarak²⁰ järjestöä, joka pyrki aseelliseen ranskalaisvastaiseen toimintaan. Johtavana hahmona nationalismiin heräämiselle toimi Nagara Watta-lehden eli Angkor Wat-lehden perustanut Son Ngoc Thanh. Nagara Watta-lehti oli pitkälti nationalistisia ja ranskalaisvastaisia kirjoituksia sisältävä sanomalehti. Toisen maailmansodan aikana Son Ngoc Thanh sai taakseen satoja munkkeja ja siviilejä osoittamaan mieltään ranskalaisten hallintoa vastaan²¹

Toisen maailmansodan kääntyessä akselivalloille epäedulliseen suuntaan joutuivat japanilaiset muuttamaan suhdettaan ranskalaiseen hallintoon. He vangitsivat ranskalaiset viranomaiset ja antoivat maaliskuussa 1945 Kambodzhalle, Vietnamille ja Laosille itsenäisyyden. Tähän päätökseen ajoi Vichyn hallituksen kaatuminen Euroopassa sekä uuden vapaan Ranskan hallituksen toimiminen Japanin vihollisten rinnalla. Son Ngoc Thanh nostettiin japanilaisten avustuksella antimonarkistisena ja nationalistisena²² johtohahmona Kambodzhassa ulko- ja pääministeriksi. Japanilaiset pyrkivät siten maasta perääntyessään muodostamaan mahdollisimman paljon vastarintaa liittoutuneiden joukkoja kohtaan. Lyhyeksi jääneen itsenäisyyden aikana Kambodzhassa johto ehti tutustua vietnamilaisiin kommunisteihin, jotka olivat aseellisesti vastustaneet ranskalaisia jo 1930-luvulta lähtien. Son Ngoc Thanh pyrki tuolloin koordinoimaan Viet Minhin ja Khmer Issarakin kanssa yhteistä vastustusta ranskalaisten paluun varalle.²³

Tilanne Vietnamissa oli samaan aikaan hieman sekavampi kuin Kambodzhassa, sillä Vietnamiin oli kehittynyt useita erillisiä poliittisia ryhmittymiä, jotka kilpailivat vallasta japanilaisten antauduttua. Vahvin ryhmistä oli kommunistit, jotka olivat tehneet

---

²⁰ Khmer Issarak tarkoittaa ranskalaisvastaisia Khmerejä. Burchett 1981, s.18.

²¹ Chandler 1992, s. 16.

²² Kiernan 1996, s.13. Son Ngoc Thanhia tukevia antimonarkisteja kutsuttiin nimellä Khmer Serei

²³ Jackson/Carney 1989, s. 16.

kiinalaisten tukemana koko toisen maailmansodan ajan aktiivista vastarintaa miehitystä vastaan. Japanilaisten antauduttua Vietnam jaettiin 16 leveysuunnalta kahtia, jolloin eteläpuolen japanilaisten joukkojen tuli antautua englantilaisille ja pohjoisten joukkojen kiinalaisille. Samaan aikaan kun kiinalaiset riisuiivat japanilaisia aseista, julisti Ho Chi Minh Hanoissa 2.9.1945 Vietnamin demokraattisen tasavallan perustetuksi. Ranskalaiset kuitenkin palasivat maahan välittömästi sodan jälkeen, eikä kommunistien vähäisistä joukoista ollut heille vastusta. Kommunistit saivat kuitenkin jalansijan maaseudulta, jossa he alkoivat hiljalleen kerätä kannattajia. Pohjois-Vietnamin maaseudulta sissisota laajeni vuosien kuluessa ensimmäiseksi Indokiinan sodaksi ja päättyi vasta 1954 ranskalaisten tappioon.

Kambodzhalaiset eivät kauan onnistuneet pitämään valtiotaan itsenäisenä, sillä jo 1945 syyskuussa ranskalaiset joukot tekivät paluun kohdaten olematonta vastarintaa. Uuden järjestyksen luomiseksi Son Ngoc Thanh pidätettiin ja kuningas Sihanoukin kanssa neuvoteltiin uudesta järjestelystä, jolla Kambodzhasta muodostettaisiin itsenäinen valtion Ranskan unionin alaisuuteen.²⁴

Nuori kuningas joutui hyvin arkaluontoiseen paikkaan neuvotellessaan ranskalaisten kanssa valtion tulevaisuudesta, varsinkin kun Khmer Issarak ja Viet Minh pitivät häntä ranskalaisten työtoverina. Kambodzhahan tilanteen rauhoittamiseksi ranskalaiset antoivat mahdollisuuden järjestää vaalit, joilla valittiin kuninkaalle neuvoja antava ryhmä. Tämän kokoonpanon tarkoituksena oli myös myöhemmin valmistella Kambodzhalle perustuslaki. Vaalien kaksi suurinta puoluetta olivat kambodzhalaisten prinssien johtamia. Prinssi Sisowath Yuthewongin johtama demokraattinen puolue ja prinssi Norodom Norindethin johtama liberaalinen puolue. Demokraattinen puolue pyrki saamaan Kambodzhalle demokraattisen hallituksen ja täydellisen itsenäisyyden Ranskasta. Puoleen pääkannattajaryhmää olivat opettajat, virkamiehet ja poliittisesti aktiiviset munkit. Puolueen sisällä oli myös paljon Khmer Issarakia sympatisoivia jäseniä. Liberaalinen puolue pyrki puolestaan valvomaan vanhan maaseudun eliitin ja

---

²⁴ Chandler 1992, s. 20-21.

maanomistajien etuja. Puolueen lähtökohtina oli jonkinasteisen kolonialistisen yhteyden pitäminen Ranskaan ja vähittäin tapahtuva Kambodzhan demokratisoituminen. Syyskuussa 1946 pidetyissä vaaleissa demokraattinen puolue voitti 50 paikkaa 67 paikasta.²⁵

Demokraattien voitettua uudesta perustuslaista muodostui pitkälti Ranskan 4. tasavallan mallinen ratkaisu. Valta keskitettiin vaalien perusteella valitulle kansankokoukselle. Uuden perustuslain mukaan kuninkaan paikka uudessa valtiomuodossa oli olla perustuslaillinen henkinen johtaja, mutta perustuslaki jätti kuninkaan osallistumisen päätöksentekoon ja politiikkaan epäselväksi.²⁶

Uutta perustuslakia seurasivat vaalit, joissa valittiin kansankokous. Demokraatit voittivat jälleen suurella enemmistöllä. Puolueen sisällä oli hajaannusta ja siltä puuttui suunnan määrittelevä johtohahmo Prinssi Yuthevongin kuoltua. Hajaantunut puolue ei kyennyt kaatamaan Kuningas Sihanoukin ja ranskalaisten tekemää sopimusta, joka päätti vain osittain Kambodzhan ja Ranskan kolonisaatiosuhteen 1949. Demokraatteja suuttuttanut sopimus antoi Kambodzhalle Kuningas Sihanoukin sanoin ”50 % prosenttisen itsenäisyyden”. Tämä tarkoitti suurimman osan hallinnollisista toiminnoista siirtymistä kambodzhalaisille, itsenäisen armeijan perustamista ja lupaa ottaa haltuun Kambodzhan itäiset alueet Battambang ja Siam Reap, jotka olivat olleet jo pitkään Thaimaan ja Ranskan välisenä kiistakapulana. Sen sijaan Kambodzhan ulkopoliittiset päätökset tuli edelleen hyväksyttää Ranskassa. Ranska myös säilytti suuren osan toimistaan sekä kontrolleistaan Kambodzhan kaupankäynnissä ja tulleissa. Tämän lisäksi ranskalaisilla oli oikeus pitää alueella sotilastukikohtia. Sopimuksen myötä suuri osa Euroopan ja Amerikan valtioista tunnustivat Kambodzhan valtiona vuonna 1950. Aasiasta Kambodzhan tunnusti vain Thaimaa ja Etelä-Korea. Pääosa kommunistisista maista jätti myös Kambodzhan tunnustamatta.²⁷

---

²⁵ Chandler 1983, s. 177-178.

²⁶ Chandler 1983, s.177.

²⁷ Chandler 1983, s.179.

Demokraatit jatkoivat kuitenkin painostusta kuningasta kohtaan. Tämä johti siihen, että demokraatteja rauhoitellakseen ja suuren yleisön tukea tavoitellakseen kuningas päätti kutsua Son Ngoc Tanhin pois maanpaosta Ranskasta, jonne hän oli joutunut 1945. Hän sai tullessaan sankarin vastaanoton noin 500 000 ihmisen hurratessa lentokentällä. Palattuaan poliittiselle näyttämölle hän perusti jälleen uuden lehden Khmer Krok (Khmerit herätkää), jonka pääasiallinen sanoma oli ranskalaisvastaisuus. Ranskalaiset ja kuningas Sihanouk eivät kuitenkaan pitäneet levottomuuksien lietsomisesta, vaan lopettivat lehden toiminnan syytäen Son Ngoc Tanhia milloin kommunistiksi, milloin CIA:n agentiksi. Son Ngoc Thanh joutui lopulta pakenemaan muutamien aseellisten kannattajiensa kanssa pääkaupungista Khmer Issarakien luokse Kambodzhan itäisiin viidakoihin. Samaan aikaan syntyi lisää yhteyksiä kambodzhalaisien ja vietnamilaisten välille, sillä vietnamilaiset kouluttivat Khmer Issarak -joukkoja. Sota Viet Minhin ja ranskalaisten välillä oli alkanut 1946 ja sota pyrki leviämään myös Kambodzhan alueelle.²⁸

Tähän aikaan tapahtui myös Kambodzhan kommunistisen puolueen perustaminen Vietnamin kommunistisen puolueen haaraosastoksi 1951.²⁹

Ranskalais-vietnamilaisen sodan jatkuessa ja mahdollisen sodan uhkan leijuessa myös Kambodzhan alueen yllä päätti Kuningas Sihanouk käyttää poliittista hajaannusta hyväkseen ja erotti perustuslaillisen kansankokouksen 1953. Uusi kansankokous nimitettiin vasta 1955, joten kuninkaan oli mahdollista 3 vuotta käyttää valtaa ilman kansankokouksen hyväksyntää.³⁰

Kuningas Sihanoukin tartuttua valtaan hän aloitti pyrkimisen kohti todellista itsenäisyyttä. Maaliskuussa 1953 hän lähti Ranskaan pyrkimyksensä neuvotella vapautukset lopuistakin siirtomaa-ajan pakotteista. Ranskalaisten usko omiin asevoimiinsa Indokiinan kontrollin palauttajana oli kuitenkin vielä erittäin vahvaa ja

---

²⁸ Chandler 1983, s.181-182.

²⁹ Busky 2000, s.36.

³⁰ Chandler 1983, s. 186.

siksi kuninkaan vaatimuksia ei otettu tosissaan. Ranskalaiset jopa uhkasivat vaihtaa kuningasta, jos hän jatkaa uhkailuaan erolla Ranskan unionista. Vaikka matka oli poliittisten tulosten kannalta pettymys, sai Kambodzha kuitenkin julkisuudessa näkyvyyttä kuninkaan kiertäessä myös Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Japanissa.³¹

Ranskalaisten penseä suhtautuminen kuninkaan vaatimuksiin ei lannistanut hänen pyrkimyksiään saada Kambodzhalle itsenäisyys. Saavuttuaan ulkomaankiertueeltaan hän julisti itsensä maanpakoon Thaimaahan. Kuningas ei kuitenkaan ollut tervetullut pakolainen naapurimaassa, vaan hän joutui muuttamaan takaisin Kambodzhaan Angkorin lähelle Siam Reapin kaupunkiin. Siam Reapissa kuningas lujitti ystävyyttään entisen oikeistopoliitikon ja nykyisen Siam Reapin alueen sotilaskomentajan Lon Nolin³² kanssa. Lon Nol ja Kuningas Sihanouk liittoutuivat ja laativat suunnitelmat ranskalaisten sotilaalliselle vastustamiselle, jos nämä eivät myöntäisi Kambodzhalle itsenäisyyttä.³³

Sihanouk ja Lon Nol eivät ryhtyneet suoriin toimiin ranskalaisia vastaan, vaan tyytyivät vain valmistelemaan mahdollista yhteenottoa. Heidän onnekseen ranskalaiset eivät nimittäneet Kambodzhaan uutta kuningasta.

Ranskan ja Viet Minhin sodan käydessä Ranskalle erittäin kalliiksi ja tappiolliseksi vietnamilaisten murskattua ranskalaisten vastarinnan Dien Pien Phun taistelussa, oli Ranska pakotettu luopumaan vaateistaan Indokiinan suhteen. Ranska julisti Kambodzhan, Vietnamin ja Laosin itsenäisiksi valtioiksi heinäkuun 3. 1953. Kuningas Sihanouk saavutti suuren kansansuosion toimiessaan itsenäisyyttä ajavana kuninkaana. Vuoteen 1954 mennessä kaikki Ranskan siirtomaahallinnon rippeet ja sotilasvoimat oli

---

³¹ Chandler 1983, s. 187-188.

³² Lon Nol (s.1913-k.1985) oli ranskalaisten kouluttama virkamies, joka nousi 1946 provinssin kuvernööriin virkaan. Hän eteni urallaan nopeasti Kambodzhan poliisin johtajaksi ja samalla hänen vastuulleen lankesi useita sotilasvirkoja. Kambodzhan itsenäistyttyä hänestä tuli asevoimien esikuntapäällikkö ja vuodesta 1960 asevoimien komentaja ja puolustusministeri.

³³ Chandler 1983, s.188.

siirretty alueelta. Valta oli tämän jälkeen keskittynyt täysin kuninkaan ja hänen läheistensä käsiin.³⁴

2.3 Itsenäinen Kambodza

Ranskalaisten uudesta saapumisesta lähtien jatkunut poliittisesti epätasapainoinen aikakausi päättyi vihdoinkin, kun Geneven sopimuksen mukaisesti viimeisetkin ranskalaiset ja vietnamilaiset joukot vetäytyivät Kambodzhan alueelta lokakuussa 1954. Geneven sopimuksen päämääränä oli luoda edellytykset pysyvään rauhaan Indokiinassa ja tämän vuoksi Kambodzhalle ja Laosille myönnettiin itsenäisyys. Vietnamin suhteen tarkoitus oli jakaa maa toisen maailmansodan mukaisesti pohjoiseen ja etelään 16. leveyspiirin kohdalta. Leveyspiirille muodostettiin demilitarisoitu vyöhyke. Pohjoisen kommunistisen Vietnamin johtoon asettui sodan voittaja Ho Chi Minh ja Etelä-Vietnamin johtoon Keisari Bao Dai. Todellisen vallan otti haltuun kuitenkin pääministeri Ngo Dinh Diem, joka oli toiminut ministerinä ja kommunistien vastustajana toisen maailmansodan jälkeisessä Vietnamissa. Geneven sopimuksen mukaisesti Laosissa, Kambodzhassa ja Etelä-Vietnamissa tulisi myös pitää vaalit viimeistään vuonna 1956. Laosista tuli Geneven sopimuksen jälkeen kuningaskunta. Etelä-Vietnamissa sen sijaan pidettiin vilpillinen kansanäänestys keisarin ja pääministerin välillä, jossa Ngo Dinh Diem syrjäytti keisari Bao Dain. Tämän jälkeen Etelä-Vietnamin tasavallaksi ja itsensä presidentiksi nimennyt Ngo Dinh Diem jätti USA:n tukemana vaalit pitämättä peläten kommunistien vaalivoittoa.³⁵

Kambodzhassa Kuningas Sihanouk puolestaan vaihtoi arvonimeään ennen tulevia vaaleja luopumalla kruunusta isänsä (Norodom Suramit, vallassa 1955–1960) hyväksi. Ryhtymällä prinssiksi hänellä oli lain suomat vapaat kädet toimia aktiivisesti politiikassa.³⁶

---

³⁴ Chandler 1983, s.190.

³⁵ Ponchaud 1978, s.158.

³⁶ Ibid.

Poliittiselle kentälle oli palannut myös Son Ngoc Tanh, joka oli muodostanut entisten Khmer Issarak jäsenten kanssa yhteistyössä Khmerien itsenäisyyspuolueen. Son Ngoc Tanh oli kuitenkin menettänyt kannatustaan jouduttuaan etsimään rahoitusta ulkomailta. Muita vastustajia tulevissa vaaleissa olivat demokraattinen puolue ja vasemmistolainen kansalaisten puolue (Pracheachon).³⁷

Vastatakseen muiden puolueiden haasteisiin prinssiksi ryhtynyt Sihanouk perusti oman puolueensa ja nimesi sen Kansan sosialistiseksi yhteisöksi (Sangkum Reastr Niyum). Oudoksi nimen tekee se, että puolue muodostui pääosin prinssiä tukevista pienistä oikeistolaisista ryhmittymistä. Puolueen poliittinen ideologia lepäsi khmer-nationalismissa, korruption ja epäoikeudenmukaisuuden hävittämisessä, monarkian säilyttämisessä ja vahvasti buddhalaiseen elämäkatsomukseen ja perinteeseen nojaavassa arvomaailmassa.³⁸

Prinssin puolueen ajatukset puhuttelivat kambodzhalaisia eniten, sillä he saivat 83 % kaikista annetuista äänistä ja voittivat selvän enemmistön kansankokouksen paikoista. Suuri osa heidän kannattajistaan tuli maaseudulta, jossa elettiin tarkasti theravada buddhismin oppeja noudattaen. Uskonnollisuuden painottaminen ja munkkien puolelleen voittaminen toimi myös siksi, että munkkien mielipiteillä oli erityisesti tavallisen kansan keskuudessa suuri painoarvo.³⁹

Prinssin Sangkum -puolue sai 1955 ja 1958 vaalivoittojensa ansiosta hyvin vahvan jalansijan Kambodzhin politiikassa. Tämä johti siihen, että 1960-luvulle tultaessa puolue oli onnistunut hajaannuttamaan lähes kaiken poliittisen opposition tieltään. Osa prinssin vastustajista pyrki jatkamaan toimintaansa, mutta jatkuva painostus poliisin suunnalta sai monet luopumaan toiminnastaan. Huomattava isku opposition pyrkimyksille oli myös demokraattisen puoleen lakkauttaminen 1957, jolloin puolueen jäsenet anoivat pääsyä prinssin puolueeseen. Nämä anomukset tosin esitettiin vasta

---

³⁷ Chandler 1983, s.190.

³⁸ Chandler 1992, s.49.

³⁹ Chandler 1992, s.51.

sotilaiden pahoinpitelyn jälkeen. Demokraattien painostuksen jälkeen Sihanouk keskitti poliittisen painostuksen kommunisteihin, joita pyrittiin painostamaan erityisesti vuoden 1958 vaalivoiton jälkeen.⁴⁰

Sihanoukin sisäpolitiikka voidaan nähdä varsin omintakeisena politiikkana vailla selviä linjoja. On myös mahdollista sanoa, että prinssin toiminta on ollut välillä epäjohdonmukaista ajatellen hänen puoluettaan. Hänen puolueensa rakentui pitkälti oikeistolaisista ryhmittymistä, mutta silti osa puolueen jäsenistä oli avoimen vasemmistolaisia. Prinssi usein ilmaisi kannattavansa kuninkaallista sosialismia, jolla hän tarkoitti sosialistisia päätöksiään sisäpolitiikassa. Sosialistiseen talouspolitiikkaan kuuluivat uudistukset ulkomaankaupassa, jotka alkoivat valtion viennin ja tuonnin kontrolloimisena. Kontrollilla pyrittiin vähentämään välikäsien määrää kaupankäynnissä, suosimaan khmerejä kaupankäynnissä kiinalaisten ja vietnamlaisien sijaan sekä vähentämään turhien ylellisyustuotteiden tuontia. Valtion muodostama asema ulkomaankaupan säätelijänä loi edellytyksiä kilpailun katoamiselle sekä mahdollisuuden muutamille Sihanoukin ystäville hyötyä rahallisesti erittäin hyvin. Nämä toiminnot alkoivat vähitellen vieraannuttaa prinssiä häntä ennen tukeneesta oikeistosta.⁴¹

Uuden valtion ulkopolitiikkaan vaikutti pyrkimys vakaannuttaa välit erityisesti naapurivaltioihin. Erityisen vaikeaa tämä oli jakaantuneen Vietnamin kohdalla. Sihanouk halusi itselleen vahvoja liittolaisia. Vastakaikua hän sai erityisesti Kiinasta, joka pelkäsi joutuvansa ympyröidyksi Neuvostoliitolla ja USA:n liittolaisilla. Vuonna 1960 valtiot kirjoittivatkin yhteistyö- ja ystävyyssovimuksen. Yhteistyö konkretisoitui erityisesti vuosina 1963 ja 1965, jolloin Kiinan presidentti Liu Shao Chi ja pääministeri Zhou Enlai vierailivat Kambodzhassa. Näillä vierailuilla he mm. kannustivat Kambodzhassa asuvia kiinalaisia pysyttelemään poissa politiikasta ja hakemaan Kambodzhan kansalaisuutta. Korkea-arvoisten kiinalaisten vierailu rauhoitti Kambodzhan kiinalaisen vähemmistön, joka oli katkeroitunut Sihanoukin vaikeutettua

---

⁴⁰ Chandler 1992 passim.

heidän kaupankäyntiään. Toisaalta hyvät välit Kiinan kanssa taas jäähdyttivät Sihanoukin välejä Moskovaan.⁴²

Armeijan kehittämiseksi Sihanouk turvautui myös USA:n apuun. USA auttoi prinssiä mielellään, sillä heidän intresseissään oli kommunismin leviämisen estäminen. Vuoteen 1960 tultaessa USA:n apu oli jo 30 % Kambodzhan puolustusbudjetista ja 14 % valtion kokonaistuloista. USA:n ja Sihanoukin suhde oli kuitenkin täynnä epäilyksiä ja molemminpuolista kyräilyä. Amerikkalaiset eivät pitäneet Sihanoukia kyllin pätevänä johtajana torjumaan kommunismin uhkaa. Sihanouk puolestaan alkoi omalta osaltaan huomata amerikkalaisten sotilasavun määrän kehittymisen olevan varteenotettava uhka hänen vallalleen. Kambodzhan armeijan upseerien nopea tottuminen amerikkalaisiin avustuksiin, amerikkalaisten ja etelävietnamilaisten lentokoneiden lentäminen Kambodzhan ilmatilassa Viet Kongin sissejä jahtaamassa ja Sihanoukin kasvava epäily amerikkalaisten järjestämästä vallankaappauksesta saivat Sihanoukin lopulta sanoutumaan hiljalleen irti USA:n rahallisesta tuesta 1963.⁴³

Sihanouk kohtasi myös vaikeuksia pyrkiessään tasapainoilemaan Pohjois- ja Etelä-Vietnamin kanssa. Esimerkiksi Kambodzhan halu keskustella rajastaan Etelä-Vietnamin kanssa johti siihen, että neuvottelut käytiin lopulta maaseutua hallitsevan Pohjoisvietnamilaisen vapautusrintaman kanssa. Tämä lähensi Sihanoukin välejä pohjoisvietnamilaisiin ja omalta osaltaan lisäsi pohjoisvietnamilaisten joukkojen määrää Kambodzhan rajan sisäpuolella olevalla Ho Chi Minhin huoltoreitillä. Sihanoukin lähentymispyrkimykset erityisesti Pohjois-Vietnamin kanssa saivat hänet huonoon valoon amerikkalaisten silmissä.

Samaan aikaan Etelä-Vietnamissa sissisota oli leviämässä pitkin maaseutua Ho Chi Minhin huoltoreittiä käyttävien pohjoisvietnamilaisten johdosta. Etelä-Vietnamissa myös sisäpolitiikka oli sekaisin, sillä äärikatolisena ja antikommunistina tunnettu Ngo

---

⁴¹ Chandler 1992 passim.

⁴² Becker 1998, s.100 ja 106.

⁴³ Post 1990, s.181.

Dinh Diem järjesti päivittäin kommunistista epäiltyjen henkilöiden teloituksia. Myös poliisi oli toistuvasti hyökännyt buddhalaisiin temppelihin. Tämä sai aikaan kansainvälisestikin näkyviä mielenilmauksia, sillä muutama munkki sytytti itsensä tuleen vastalauseeksi buddhalaisien sortamisesta. Samalla maassa kasvoi buddhalainen militarismi ja kansa ryhtyi vaatimaan toimia buddhalaisuuden suojelemiseksi. Sekava sisäpoliittinen tilanne päättyi lopulta Ngo Dinh Diemin salamurhaan marraskuussa 1963, jonka jälkeen Etelä-Vietnamin armeija otti vallan alueella. Tämän jälkeen USA:n sotilastuki kasvoi ja sota alkoi levitä yhä laajemmalle.⁴⁴

1960-luvun puoleen väliin tultaessa alkoi olla selvää, että Sihanoukin pyrkimykset välttää sodan leviäminen Kambodzhin alueelle ja Kambodzhin pitäminen neutraalina maana eivät olleet onnistuneet. Itäisessä Kambodzhassa kulki laajoja pohjoisvietnamaisten logistiikkareittejä ja amerikkalaisten sekä etelävietnamaisten tiedustelu-, vakoilu- ja pommitusoperaatiot Kambodzhin rajojen sisäpuolella olivat arkipäivää. Sisäpoliittinen tilanne oli myös erittäin tulehtunut. Sihanoukin jatkuva vasemmistoon kohdistunut poliisitarkkailu, vietnamaisten sotilaiden luoma epätasapaino maaseudulle sekä epäonnistuneet talouspoliittiset uudistukset vieraannuttivat Sihanoukin niin oikeistosta kuin vasemmistostakin.

Sihanouk onnistui kuitenkin kääntämään huonosti menevän sisäpolitiikan vasemmiston syyksi ja kääntyi jälleen häntä tukeneen oikeiston puoleen. 1962 hän aloitti avoimen anti-vasemmistolaisen kampanjan, jolla hän pyrki poistamaan vasemmistolle suopeat poliittiset mahdollisesta vallankahvasta. Tämä johti näkyvimpien vasemmistolaishahmojen, kuten Pol Potin, Ieng Saryn ja Son Senin, häviämiseen Phnom Penhista ja siirtymiseen maaseudulle turvaan. Heidän mukanaan sota-oikeudenkäyntiä maaseudulle pakeni myös korkealle Sihanoukin hallinnossa noussut Khieu Samphan.⁴⁵

---

⁴⁴ Jackson/Carney 1989, s.18.

⁴⁵ Jackson/Carney 1989, s.18.

Maaseutu, joka muutenkin oli vasemmiston laajinta kannatusaluetta, tuki vasemmistolaista politiikkaa. Sihanouk saikin huomata jo 1967, että maaseudulla kyti katkeruus valtaapitäviä kohtaan. Sihanoukin ollessa matkoilla Battambangin provinssissa puhkesi aseellinen kapina, joka levisi pian laajasti ympäröiviin provinssihin. Sihanoukin käskystä Lon Nol murskasi kapinalliset maaseudun joukot ja kapinan uhriluku kohosi 10.000 henkeen. Kapina ja sen jälkiseuraamukset jättivät kuitenkin jälkensä itäisen maaseudun ihmisiin. Kuilu oikeistolaisen vallan kanssa kasvoi ja sympatiat alkoivat yhä enenemässä määrin kääntyä vasemmiston puoleen. Kommunistien maaseudulla tekemä rekrytointi alkoi myös hiljalleen tuottaa tulosta. Lisäksi vietnamilaiset olivat jo vakiinnuttaneet asemansa maaseudulla käyttäessään Kambodzhaa osana Ho Chi Minhin logistiikkaverkkoa.⁴⁶

Vuoden 1968 loppuun mennessä maaseutu oli, ainakin itäisiltä osiltaan, luisunut pitkälti kommunistien kannattajien haltuun eikä valtion sääntöjä enää juurikaan noudatettu. Vaikutusta lujittaakseen maaseudulla paossa olleet kommunistit perustivat vallankumousarmeijan, joka sai sotilaallista apua Kiinalta, Viet Congilta ja vietnamilaisilta. Kiina tuki aseellisesti myös Sihanoukia, sillä Kiinan kannalta osallistuminen taistelun molempien osapuolten toimintaan mahdollisti tulevaisuudessa hyvät välit kummankin osapuolen kanssa.⁴⁷

2.4 Vallankaappaus ja tasavalta

Maaliskuussa 1970, kun Sihanouk oli valtiovierailulla Ranskassa, tapahtui Phnom Penhissä vallankaappaus. Kansalliskokous äänesti kokouksessaan yksimielisesti Sihanoukin pois vallasta. Lon Nol toimi pääministerinä ja kansalliskokous luovutti hänelle vallan. Uuden hallituksen mukaan vallanvaihto oli tapahtunut täysin oikeusjärjestelmän puitteissa ja oli sikäli perustuslaillinen. Uusi hallitus tunnustettiin pikaisesti myös monissa muissa maissa lailliseksi.⁴⁸

---

⁴⁶ Jackson/Carney 1989, s.19.

⁴⁷ Chandler 1992, s.85.

⁴⁸ Chandler 1992, s.89-90.

Monet kaupunkilaiset ja koulutetut khmerit suhtautuivat vallankaappaukseen myönteisesti. Sihanoukilla oli kuitenkin kannatusta perinteisissä maaseudun kylissä, joissa kommunistien ote ei ollut vielä tiukentunut. Sihanouk aloitti Pekingistä käsin kamppailun vallasta radiolähetyksillä, joissa hän julisti olevansa yhä laillinen valtionpäämies ja kehotti kansalaisia vastustamaan nykyistä hallitusta. Mielenosoituksia järjestettiin ympäri maata Sihanoukin puolesta. Suurin näistä mielenosoituksista, johon kokoontui yli 40.000 talonpoikaa vaatimaan Sihanoukin paluuta, hajotettiin väkivaltaisesti poliisin toimesta. Mielenosoitukset olivat väkivaltaisia ja vaativat aina myös uhreja.⁴⁹

Lon Nol pyrki saamaan puolelleen kansan suosiota ottamalla hallitukseensa ministeriksi entisen suosituksen vapaustaistelijan Son Ngoc Thanhin. Vuonna 1972 Son Ngoc Than oli ylennyt jo pääministeriksi kunnes hänellä tuli erimielisyyksiä Lon Nolin kanssa ja hän joutui pakenemaan Etelä-Vietnamiin.

Pekingistä käsin Sihanouk muodosti Front Uni National du Kampuchéan eli FUNK:n, johon hän kehotti kaikkia kambodžalaisia liittymään. Kiinalaisten välityksellä entiset vihamiehet Sihanouk ja punakhmerit tapasivat Pekingissä ja muodostivat tasavaltalais-vastaisen liittouman. Kiinassa muodostettiin samalla uusi kuninkaallinen hallitus, jossa Kieu Samphan toimi pääministerinä. Sihanoukin rooliksi jäi toimiminen muodollisena päämiehenä.⁵⁰

Sihanoukille ja erityisesti punakhmereille liittoutuminen oli erittäin kannattavaa. Punakhmerit saivat siten myös kuningasta kannattavien talonpoikien tuen taakseen sekä heidän oma asemansa virallistui muun maailman silmissä. Oman kortensa kekoon kantoi myös Lon Nol, joka julisti Kambodžan tasavallaksi lokakuussa 1970. Ajatus ja tietoisuus tasavallasta varmasti oli jotain, mitä suurin osa talonpojista ei voinut ymmärtää. Monet ajattelivat konservatiivisesti ja halusivat palata takaisin aikaan, jolloin

---

⁴⁹ Becker 1998, s.144.

⁵⁰ Becker 1998, s.113. ja Ponchaud 1978, s.168.

kuningas johti maata. Kuninkaan ja punakhmerien liitto alkoi hyvin pian kerätä runsaasti kannatusta maaseudun kylissä.

Kuninkaan liittouma toimi kahdella rintamalla. Sihanouk pysytteli lähinnä Pekingissä, josta lähetettiin propagandaa Kambodzhaan. Sihanouk teki myös punakhmerien kanssa vierailun kommunistien hallussa pitämille alueille Kambodzhaan. Liittouma alkoi kuitenkin hiljalleen muuttua enemmän punakhmerien sanelemaksi, sillä uuden liittouman hallituksesta poistettiin hiljalleen kaikki Sihanoukille lojaalit henkilöt. Myös Sihanoukille itselleen alkoi pian selvitä liittouman todellinen luonne, eikä hän enää ollut yhtä innokkaasti tukemassa liittoumaansa. Sihanoukin mukanaolo kuitenkin oikeutti punakhmerien käymää sotaa muun maailman silmissä ja aiheutti jopa yrityksen saada haltuun tasavaltalaisen Kambodzhan paikka YK:ssa. Sodan pitkittyessä useat valtiot myös tunnustivat Sihanoukin hallituksen lainvoimaisuuden.⁵¹

Sihanoukin ja punakhmerien välisen liittouman muodostuminen omalta osaltaan vilkastutti ja levitti sotaa yhä enemmän Kambodzhan maaperälle. Tämä johtui siitä, että vietnamilaiset pelkäsivät Yhdysvalloille myönteisen hallituksen mahdollistavan uusien tukikohtien muodostumisen Kambodzhan rajojen sisäpuolelle. Toisaalta länsivalloille ystävällismielinen hallitus antoi myös luvan käyttää voimatoimia itäisen Kambodzhan viidakkoja tukikohtanaan käyttäviin vietnamilaisiin ja punakhmereihin. Tämä liikehdintä sai vietnamilaiset laajentamaan toimintaansa yhä syvemmälle Kambodzhan alueelle ja siten sota laajeni laajenemistaan. Yhdysvaltojen operaatiolla oli hetkellinen lamaannuttava vaikutus vietnamilaisten sotilastoimintaan, mutta logistiikkaverkon laajentaminen syvemmälle Kambodzhan alueelle mahdollisti sodan jatkamisen Etelä-Vietnamissa.⁵²

Lon Nolin politiikkaan kuului vahva pohjoisvietnamilaisten vastaisuus ja hän alkoiikin tyhjentää Itä-Kambodzhan vietnamilaiskyliä ja vainota Kambodzhan alueella asuvia vietnamilaisia polttaen mm. Vietnamin kommunistien lähetystörakennuksen Phnom

---

⁵¹ Jackson/Carney 1989, s.32.

Penhissä. Vainot lisäsivät omalta osaltaan vietnamilaisten tukea punakhmereille. Vietnamilaiset päättivät ryhtyä tukemaan heitä toimittamalla heille lisää aseita ja neuvonantajia sekä kouluttamalla heitä Vietnamissa. Lon Nolin hyökkäys vietnamilaisia vastaan johti laajamittaiseen sisällissotaan, joka laajeni yhä syvemmälle Kambodzhan maaperälle. Maalaisväestön keskuudessa hyvin epäsuosittu Lon Nol joutui pian pyytämään Yhdysvalloilta neuvonantaja-, pommi ja aseapua. Näin hän joutui hyväksymään amerikkalaisten ja etelävietnamilaisten laajamittaisen ja pysyvän aseellisen väliintulon.⁵³

Tasavaltalaisjoukot yrittivät hyökkäyksillään⁵⁴ murtaa kommunistien vastarinnan, mutta sissisodan käynti johti tasavaltalaisten joukkojen hitaaseen häviöön. Väestölle taisteluiden laajeneminen oli erittäin tuhoisaa. Yhdysvaltojen suorittamat laajat pommitukset raunioittivat erityisesti koko Itä-Kambodzhan. Pommitukset aiheuttivat punakhmereille runsaasti tuhoja, mutta samalla ne myös edesauttoivat heidän asiaansa, sillä ne toivat maaseudulta runsaasti tasavaltalaisia vihaavia kannattajia heidän puolelleen.⁵⁵

Huomioitavaa on, että Kambodzhaan pudotettiin tonnimäärältään lyhyessä ajassa erittäin suuri määrä pommeja (n.540.000t). Esimerkiksi koko toisen maailmansodan aikana Japaniin pudotettiin vain noin 153.000 tonnia pommeja. Pommitukset aiheuttivat myös pakoa kaupunkeihin ja sodan päättyessä Phnom Penhin asukasluku oli noussut 600.000 asukkaasta reiluun kahteen miljoonaan.⁵⁶

Oma osansa pommien tonnimäärän runsaudessa oli myös siinä, että Yhdysvallat pyrki eroon sodasta Vietnamia vastaan. Pariisissa tammikuun 27. 1973 kirjoitettu

---

⁵² Chandler 1992, s.89-90. ja Becker 1998, s.113.

⁵³ Kommunismin musta kirja 1997, s.650.

⁵⁴ Operaatio Chenla II oli 1972 vuoden alussa katastrofi, jossa tasavaltalaisten parhaimmat joukot kärsivät suuria tappiota. Tämän jälkeen hyökkäystoiminta muuttui puolustustaisteluksi.

⁵⁵ Pommitukset, Sihanoukin liittyminen mukaan taisteluun ja Vietnamin apu oli nopeassa tahdissa lisännyt punakhmerien määrää. Vuonna 1970 heitä oli n.2000, kun taas vuonna 1973 jo n.70.000. Kiljunen 1984, s.8.

⁵⁶ Kiljunen 1984, s.6.

rauhansopimus Yhdysvaltojen ja Pohjois-Vietnamin kanssa lopetti pommituslennot Vietnamin ja Laosin yltä, mutta kiihdytti pommituslentoja Kambodzhassa. Rauhanneuvotteluilla ja pommitusten siirtymisellä kokonaan Kambodzhan alueelle oli punakhmerien ja pohjoisvietnamilaisten välisiin suhteisiin negatiivinen vaikutus.⁵⁷

Ulkomailta saapunut tuki Lon Nolin johtamalle tasavallalle alkoi kuitenkin vähitellen huveta, kun elokuun 15.päivänä 1973 USA:n kongressi määräsi pommitukset Kambodzhan alueella lopetettavaksi. Tämä heikensi oleellisesti tasavaltalaisten puolustuskykyä. Thaimaan ja Indonesian antama sotilaskoulutus tasavallan armeijalle jatkui. Japanin ja usean Euroopan valtion muodostama tukirahasto mahdollisti kuitenkin tasavallalle taloudelliset edellytykset jatkaa sotimista.⁵⁸

Punakhmerien uutena vuotena 1975 aloittama hyökkäys muodosti vähitellen kiristyvän saartorenkkaan Phnom Penhin ympärille. Tasavaltalaisten lopullinen tappio alkoi häämöttää punakhmerien onnistuttua valtaamaan Neak Luongin satamakaupungin Mekongin eteläjuoksulta. Neak Luong oli mahdollistanut jokitse saapuvan avun ja jokireitin menetettyään tasavaltaa piti yhteydessä ulkomaailmaan enää ilmasilta. Neak Luongin joutuminen punakhmerien haltuun sai ulkomaat vakuuttuneeksi siitä, että heidän tulisi evakuoida kansalaisensa Phnom Penhistä. Samalla maasta pyrki ulos myös rikkaimmat kambodzhalaiset, joilla oli varaa tuhansien dollareiden lahjuksiin viisumin saamiseksi. Huhtikuun 12. päivä evakuoitiin USA: suurlähetystö. Toisin kuin Etelä-Vietnamissa, Kambodzhan suurlähetystön evakuoiminen kävi rauhallisesti, eikä paikoista helikopterien kyydissä taisteltu. USA:n auttamina maanpakoon lähti myös Lon Nol sekä useita korkea-arvoisia virkamiehiä. Osa Lon Nolin hallituksesta ei kuitenkaan halunnut paeta. Esimerkiksi Lon Nolin veli Lon Non, joka oli Pol Potin vanha koulukaveri, sekä kuningashuoneen edustaja Sihanoukin serkku Prinssi Sirik Matak eivät nähneet syytä paeta, sillä heidän nimiään ei ollut mainittu punakhmerien mainitsemisissa syytehdissä. Lon Non ja Sirik Matak sekä monet muut tasavaltalaiset virkamiehet joutuivat silti 48 tunnin sisällä Phnom Penhin antautumisen jälkeen

---

⁵⁷ Becker 1998, s.148.

teloitettavaksi. Muutamia ulkomaalaisia, lähinnä toimittajia ja diplomaatteja jäi myös Phnom Penhiin.⁵⁹

Viisi päivää ulkomaalaisten evakuoinnin jälkeen punakhmerit onnistuivat valtaamaan Phnom Penhin lentokentän ja siten murtautumaan puolustusrenkaan sisäpuolelle kaupunkiin. Pakolaisia täynnä oleva kaupunki toivotti voittajat ja sodan loppumisen tervetulleeksi. Phnom Penhissä alkoi välittömästi antautuneiden sotilaiden aseistariisuminen ja kaupungin tyhjentäminen. Kun punakhmerit valtasivat Phnom Penhin, he pääsivät vihdoin tavoitteeseensa päästä johtamaan Kambodzhaa. Huhtikuun 17. päivän 1975 jälkeen he tulisivat, seuraavan neljän vuoden aikana, suorittamaan yhden maailman historian verisimmistä kokeiluista yrittäessään muuttaa Kambodzhaa utopioidensa mukaiseksi yhteiskunnaksi.⁶⁰

---

⁵⁸ Jackson/Carney 1989, s.32.

⁵⁹ Becker 1998, s.19.

⁶⁰ Becker 1998, s.19.

3 Kommunistin muodostuminen Kambodzhaan

3.1 Puolueen synty ja kehitys 1951-1959

Kommunistin saapuminen Kaakkois-Aasiaan oli vahvasti yhteydessä nationalismin heräämiseen alueella. Marxilais-leninistiset aatteet saivat jalansijaa joka puolella Aasiaa. Toisen maailmansodan jälkeen siirtomaat alkoivat vapautua entisistä isännistään, jolloin valtiotyhjiötä pyrkivät täyttämään kussakin maassa toimineet poliittiset ryhmittymät. Usein nämä ryhmittymät olivat saaneet alkunsa nationalistisista lähtökohdista ja ne olivat toimineet jo siirtomaaisäntiään vastaan niin salaisesti kuin julkisesti. Imperialismin vastainen ajattelu, joka kuului osana kommunismin, sai jalansijaa siirtomaissa, joissa ihmiset olivat usein kokeneet tai nähneet siirtomaan kansalaisena olemisen kääntöpuolen.⁶¹

Aasialainen kommunismi oli peräisin Kiinasta, jonne oli vuonna 1921 muodostettu Kiinan kommunistinen puolue. Kiinassa kommunistinen puolue sai tukea Neuvostoliitolta, mutta puolue teki samalla yhteistyötä myös kansallismielisen Kuomintang-puolueen kanssa. Esimerkiksi kommunisteja liittyi Kuomingtangin armeijaan, jossa he saivat tulevalle toiminnalleen koulutusta. Kiinan kommunistinen puolue joutui kuitenkin jo 1927 vastakkain Kuomingtangin kanssa, jolloin kommunistien voimista tuhoutui suuri osa. Jäljelle jääneet jäivät käymään sissisotaa maaseudulle Mao Zedongin ja Zhu Den johdolla ja kasvattamaan kannattajakuntaansa hajanaisista Kuomintangia vastustaneista ryhmittymistä.⁶²

Kaakkois-Aasialaisen järjestelmällisen kommunistisen toiminnan voidaan nähdä alkaneen Hong Kongista, jonne vuonna 1930 oli kokoontunut hajanaisia vietnamilaisia kommunistiryhmittymiä. Tässä kokouksessa muodostettiin Indokiinan kommunistinen puolue, jonka johtoon valittiin Nguyen Tat Thanh alias Ho Chi Minh. Ho Chi Minh oli alun perin päätyntä Ranskaan rahtilaivan kokkina. Ranskassa hän oli liittynyt Ranskan kommunistiseen puolueeseen, josta hänet oli lähetetty Moskovaan koulutukseen.

---

⁶¹ Busky. 2002, Passim.

⁶² Blacher 2003, s. 17-18.

Moskovan kautta hän päätyi Kiinaan, jossa hän toimi kommunistisen armeijan neuvonantajana ja värväsi samalla vietnamilaisia maasta karkotettuja henkilöitä kommunistisen puolueen riveihin. Koko 30-luvun Indokiinan kommunistinen puolue pyrki saamaan jalansijaa (erityisesti Vietnamissa) toimimalla sotilaallisesti ja levittämällä propagandaa ranskalaisia ja muita vietnamilaisia nationalistisia ryhmittymiä vastaan. Ennen toista maailmansotaa puolueen riveissä oli vain harvoja muiden maiden kuin Vietnamin kansalaisia⁶³

Toisen maailmansodan aikainen kuohunta löyhensi siirtomaaisäntien otetta siirtomaistaan ja sai aikaan liikehdintää Indokiinan kommunistisessa puolueessa. Kommunistista toimintaa haluttiin peitellä ja siksi Ho Chi Minh perusti itsenäistä Vietnamia korostavan Viet Minhin.⁶⁴ Toisen maailmansodan aikana Viet Minh aloitti aseellisen kampanjan japanilaisia valloittajia vastaan. Rahoitusta ja sotamateriaalia Viet Minh sai amerikkalaisilta ja kiinalaisilta, jotka omalla suunnallaan kävivät taistelua japanilaisia vastaan. Japanilaisten antauduttua elokuussa 1945 Viet Minh otti haltuunsa Pohjois-Vietnamin ja perusti Vietnamin demokraattisen kansantasavallan syyskuun 2.päivänä 1945 Hanoissa.⁶⁵

Amerikkalaisten tuki siirtyi kuitenkin ranskalaisten puolelle, jotka palasivat ottamaan siirtomaa-alueensa jälleen haltuun. Tästä syttyi sota Viet Minhin ja ranskalaisten välille. Sota sujui aluksi ranskalaisilta hyvin ja he valtasivat kaikki suuret kaupungit. Viet Minhin sissisota alkoi kuitenkin ajan kuluessa saada lisää kannattajia maaseudulta. Lisäksi se alkoi nakertaa ranskalaisten taistelumoraalia. Tähän vaikutti erityisesti se, että 1949 kiinalaiset kommunistit olivat saavuttaneet Vietnamin pohjoisen rajan. Viet Minh sai kiinalaisilta aseellista tukea ja suojaisia koulutusalueita. Viet Minh onnistuikin valtaamaan runsaasti Vietnamin maaseutua haltuunsa, mutta kaupungit pysyivät yhä ranskalaisten hallussa.⁶⁶

---

⁶³ Busky 2002, s.27-29.

⁶⁴ Itsenäisen Vietnamin liitto ; League for Independence of Vietnam

⁶⁵ Kommunismin musta kirja. 1997, s.634-635

Helmikuussa 1950 Indokiinan kommunistisessa puolueessa alkoi jälleen tapahtua. Kiinassa tapahtunut kommunistien voitto sai aikaan rohkaisevaa mielialaa ja puolueen keskuskomitea kokoontui. Vietnamilaiset kommunistiset joukot olivat ranskalaisia vastustaessaan keränneet mukaan myös kambodzhalaisia vallankumouksellisia. Kokouksen teemana olikin massojen mobilisointi. Lisäksi tarkoituksena oli muodostaa itsenäiset Kambodzhin ja Laosin armeijat taisteluun mukaan.⁶⁷

Alkuvuodesta 1951 Indokiinan kommunistinen puolue hajosi kolmeen eri osaan: Vietnamin työväenpuolueeseen sekä Laosin ja Kambodzhin vallankumouspuolueisiin. Tämä hajoaminen tapahtui kaikessa hiljaisuudessa eikä siitä tiedotettu laajemmin. Molemmat puolueet toimivat Vietnamin työväenpuolueen alaisuudessa ja Kambodzhin puolueen keskuskomitea sisälsi useita vietnamilaisia. Puolueen johdossa oli myös vietnamilainen Son Ngoc Minh. Puolueeseen houkuteltiin kambodzhalaisia lähinnä siten, että heille kerrottiin tavoitteen olevan ranskalaisten häätäminen Indokiinasta vietnamilaisien avustuksella. Kommunistinen ote pyrittiin kuitenkin pitämään mahdollisimman vähäisenä. Tämä siksi, että kommunismin maine ei maaseudun perinteitä kunnioittavien asukkaiden mielissä ollut useinkaan kovin hyvä.⁶⁸

Heti kun Kambodzhin oli saanut vallankumouspuolueensa, se alkoi välittömästi kerätä jäseniä. Ensimmäisenä vuonna muutamia satoja kambodzhalaisia liittyi puolueeseen ja myöhemmin kourallinen heistä koulutettiin vietnamilaisien toimesta myös Vietnamin työväenpuolueeseen sopiviksi.⁶⁹

Elokuussa 1951 Kambodzhin vallankumoukselliset saivat näkyvyyttä osallistumalla Itä-Berliinissä järjestettyyn kansainväliseen nuorisokongressiin. Kambodzhalaisen delegaation osallistuminen kongressiin sai myös Kambodzhassa näkyvyyttä ja puolue nousi laajempaan tietoisuuteen. Tällöin myös vahvistui puolueen radikaalimpi siipi Pariisissa, jossa oli jonkin verran kambodzhalaisia opiskelijoita. Pettymystä ja

---

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Chandler 1992, s.31-32.

⁶⁸ Ibid. 1992, s.33.

radikalisoitumista opiskelijoiden toimissa oli havaittavissa varsinkin silloin, kun Son Ngoc Thanhin teki paluun ja siirtyi viidakkoon antiranskalaisten riveihin.⁷⁰

Indokiinan-sodan kääntyessä ranskalaisille tappiolliseksi alettiin myös kommunistien leirissä uteliaana odottaa Geneven rauhanneuvotteluiden tuloksia. Geneven rauhassa sovittiin Vietnamin jakamisesta ja tulevasta Etelä-Vietnamia koskevasta äänestyksestä. Laosilaisille sotilaille muodostettiin oma alue, jossa he luovuttivat aseensa. Viet Minhin riveissä Etelä-Vietnamissa taistelleet kommunistit saivat luopua aseistaan ja siirtyä Pohjois-Vietnamin alueelle. Kambodzhalaisten taistelijoiden kohtaloa ei määritelty erikseen. Suurin osa heistä siirtyi takaisin kotimaahansa toivottaen itsenäisyyden tervetulleeksi. Kambodzhalaisista taistelijoista kuitenkin noin tuhat lähti Pohjois-Vietnamiin. Heidän mukanaan oli tärkeitä kommunisteja, kuten Son Ngoc Minh ja joitakin Pol Potin ystäviä hänen Pariisin ajoiltaan.⁷¹

Kambodzhan itsenäistyttyä Vietnamin organisoimat kambodzhalaiset kommunistiset ryhmittymät alkoivat toimia Kambodzhassa ilman vietnamilaisten suoraa tukea. Vuodesta 1955 lähtien Kamputsean kommunistinen puolue tunnustettiin Hanoiissa ja Moskovassa täysin omaksi puolueekseen.⁷²

Uusi kommunistinen puolue lähti kilpailemaan vallasta Kuningas Sihanoukin perustamaa näennäisen vasemmistolaista puoluetta ja demokraatteja vastaan. Puolue pyrki voittamaan kansan puolelleen yhtäaikaisesti monella eri tavalla: omalla lehdistöllään, olemalla avoimesti politiikassa toimiva puolue ja laillisuuden rajamaille ulottuvilla toimilla. Puolueen toiminta ei kuitenkaan saavuttanut toivottua menestystä. Syynä tähän olivat yhdenmukaisen poliittisen vision puuttuminen, vähäiset resurssit, karismaattisten värvääjien puute ja puoluejohdon hajaantuminen kahteen valtioon, Vietnamiin ja Kamputseaan. Sihanoukin puolueen liittouman voittaessa yli 80 % äänistä

---

⁶⁹ Chandler 1992, s.33.

⁷⁰ Chandler 1992, s.38.

⁷¹ Chandler 1992, s.46.

⁷² Puoleen viralliseksi nimeksi tuli Parti Populaire du Khmer & People's party of Cambodia eli PPK.

1955 Kambodzhassa poliittinen kenttä kääntyi pitkälti yhden miehen hallitsemaksi areenaksi.⁷³

Puoluetyö oli Kambodzhassa pitkälti koko 1950-luvun ajan uusien vallankumousta haluavien yhteyksien löytämistä. Potentiaalisia värvääjiä etsittiin, proletariaattia opetettiin ja yhteyksiä Vietnamiin ylläpidettiin. Erityisesti pyrittiin värväämään satamatyöläisiä ja rautatietyöläisiä, mutta myöhemmin huomattiin, että vallankumousta ei voitu perustaa urbaanin työväestön varaan tämän lukumääräisen vähäisyyden vuoksi. Siksi puolueen suurin ryhmä oli maaseudun hajanainen kannattajakunta.⁷⁴

Yhteydet Vietnamiin jäivät samalla etäisiksi ja riitaantuivat hieman, sillä Vietnamin kommunistit vaativat enemmän suoraa vastustusta Sihanoukin politiikkaa vastaan. Puolueen johtohahmot, kuten Sieu Heng, eivät kuitenkaan halunneet ryhtyä suoraan vastustukseen kuten mielenosoituksiin, sillä näin he saisivat vain poliisin kimppuunsa.⁷⁵

Toisaalta Sieu Hengin motiivina on varmasti ollut myös Sihanoukin tai Lon Nolin miellyttäminen, sillä 1959 hän loikkasi kommunistisesta puolueesta hallituksen riveihin. Tämän vuoksi 1950-luvun alku ja keskivaihe oli omalta osaltaan pitkälti rauhaisaa aikaa, jolloin puolueeseen värvättiin enimmäkseen kaupunkilaisia. Vuosien 1954–1960 aikana puolueeseen liittyi lähinnä radikalisoituneita koulutettuja nuoria, yliopistolaisia, opettajia ja kaupunkilaisia. Heitä houkutteli puolueen pariin Kiinan vallankumouksen ihannointi ja kyllästyminen yhteiskunnan epätasa-arvoisuuteen. Vuonna 1956 puolue tehosti toimintaansa ja jakautui kahden eri komitean johtamaksi; Sieu Heng johti maaseudun toimintaan keskittyvää komiteaa ja Tou Samouth johti kaupunkien toimintaa.⁷⁶

---

⁷³ Jackson/Carney 1989, s.17.

⁷⁴ Chandler 1992, s.57.

⁷⁵ Chandler 1992, s.58. ja Jackson/Carney 1989, s.17.

⁷⁶ Ibid.

1958 alkoi kommunistisessa puolueessa kuitenkin tapahtua. Samana vuonna olleissa vaaleissa Sihanoukin Sangkum-puolue oli murskavoitolla vienyt paikat kansalliskokouksessa jättäen kommunistisen puolueen oppositioon. Seuraavana vuonna maaseudun keskuskomitean johtaja Sieu Heng loikkasi puolueesta hallitukseen, joka aloitti vahvan painostuksen erityisesti maaseudun kommunisteja vastaan. Maaseudun kommunistit vietiin poliisin toimesta vankilaan ja heidän mahdollisuutensa toimia tehtiin erittäin vaikeaksi. Tämä oli mahdollista, sillä Sieu Heng tiesi kaiken maaseudun kommunistisesta toiminnasta. Pol Pot mainitsikin myöhemmin, että 1959 tuhoutui noin 90 % maaseudun vallankumouksellisista voimista.⁷⁷

Hallituksen toiminta kommunisteja vastaan kävi myös kaupungeissa päivä päivältä kovaotteisemmaksi. Kommunistinen lehdistö sai oman osansa hallituksen hyökkäyksestä, sillä 1959 kommunistisen päivittäislehden päätoimittaja murhattiin. Jatkuva oppositioon kohdistuva painostus sai kommunistit puntaroimaan poliittista toimintaansa ja tulevaisuuttaan puoluekokouksessa 1960.

3.2 Kommunistien renessanssi ja radikalisoituminen 1960–1965

Puolueen ollessa painostuksen ja poliisin tarkkailun alaisena sekä toiminnan ollessa syvässä kriisissä pidettiin salainen kokous Phnom Penhin juna-asemalla 30.9.1960. Tässä kokouksessa⁷⁸ määriteltiin puolueelle uudet tavoitteet, toimintamallit ja muodostettiin puoluepolitiikan ideologiset lähtökohdat. Puolue ja sen vastuhenkilöt nimettiin myös uudestaan.⁷⁹

Puolueen nimi vaihdettiin Vallankumouspuolueesta enemmän Vietnamin esimerkin kaltaiseksi Työväenpuolueeksi. Kokouksessa oli paikalla 14 edustajaa maaseudun eri alueilta ja 7 kaupunkialueen edustajaa. Kaupunkikomitean johtajasta Tou Samouthista tehtiin uuden Työväenpuolueen pääsihteeri. Pol Potista tuli puolueen varapääsihteeri.

---

⁷⁷ Löytyvä lainaus 1977 tehdystä haastattelusta : "in about 90% of our revolutionary forces in rural areas (Sieu Heng's committee) were destroyed" Jackson 1989, s.17.

⁷⁸ 1977 Pol Pot kuvaili tätä tapahtumaa puolueen kannalta elintärkeäksi. Jos viholliset olisivat löytäneet paikalle koko puolue olisi tuhoutunut ja vallankumous olisi ollut uhattuna. Chandler 1992, s.61-62.

Osa puolueen jäsenistä oli myös Indokiinan kommunistisen puolueen jäseniä, kuten Tou Samouth ja Pol Pot. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, että puolue olisi ollut pohjoisvietnamilaisien talutusnuorassa, vaan se suoritti itsenäistä päätöksentekoa. Suhteet vietnamilaisiin ja Vietnamissa asuviin kambodžhalaisiin kommunisteihin olivat silti läheiset aina vuoteen 1972–1973 asti.⁸⁰

Työväenpuolue sai yllättäen jatkaa rauhassa toimintaansa vuosina 1960–62, jolloin Sihanouk suhtautui vasemmistolaisuuteen hieman sallivammin. Tänä aikana Sihanouk pyrki luomaan parempia suhteita ja saamaan puolelleen vasemmistolaisia intellektuelleja. Sihanoukin myötämielisyys oli kuitenkin sangen lyhytaikaista, sillä vuonna 1962 hän ryhtyi taas hyökkäämään poliittisia vastustajiaan vastaan. Antivasemmistolainen kampanja alkoi syytöksillä siitä, että Kambodžhan kommunistit olivat vietnamilaisien sätkynukkeja ja siten ulkomainen järjestö Kambodžhassa. Pian tämän jälkeen Työväenpuolueen johtaja Tou Samouth katosi. Kambodžhan historiantutkijoista erityisesti Ben Kiernan on sitä mieltä, että katoamisen takana oli Pol Pot. Hänen motiivinsa murhata Tou Samouth olisi liittynyt siihen, että tämä olisi ollut pro-vietnamilainen ja hänet tarvittiin pois tieltä, jotta Pol Pot olisi päässyt puolueen johtajaksi. Muut tutkijat, kuten David Chandler ja Timothy Carney ovat sitä mieltä, että Tou Samouthin murhasi Sihanoukin salainen poliisi. Todisteena he pitävät sitä, että Phnom Penhin poliittisissa piireissä oli hyvin tiedossa se, että poliisit olivat vieneet Tou Samouthin Mekongille ja heittäneet hänet laivasta jokeen painaviin kiviin kiinnitettynä.⁸¹

Tou Samouthin katoaminen käynnisti joka tapauksessa Työväenpuolueessa tapahtumaketjun. Pol Pot nousi Tou Samouthin paikalle puoleen pääsihteeriksi ja puolueen toiminta muuttui entistä salamyhkäisemmäksi. Puolue jatkoi kuitenkin seminaarien ja luennointien vetämistä kaupungeissa ja maaseudulla, mutta turvatoimia

---

⁷⁹ Jackson/Carney 1989, s.18.

⁸⁰ Chandler 1992, s.62.

⁸¹ Chandler 1992, s.64., Jackson/Carney, 1989, s.18. ja Kiernan 1996, s.13.

kiristettiin. Jokainen luennoille kutsuttu sai kutsun henkilökohtaisesti ja luentopaikkaa lahjottiin vartiomaan kommunisteille myötämielisiä poliiseja.⁸²

1960-luvun alku toi Työväenpuolueeseen lisää kannattajia. Loppuvuodesta 1962 Pol Pot, Hou Youn, Khieu Samphan ja muut puolueen johtohahmot vetivät seminaareja Sihanoukin politiikkaan kyllästyneille kansalaisille. Kommunistien onnistui värvätä erityisesti monia munkkeja ja opiskelijoita, joilla oli usein työpäivän jälkeen hyvin aikaa osallistua poliittisen toimintaan. Myöhemmin koulutettujen ja buddhalaista retoriikkaa ymmärtävien ihmisten värvääminen tuli arvokkaaksi, kun heitä tarvittiin rekrytoimisen jatkuessa maaseudulla.⁸³

Samaan aikaan Son Ngoc Minhin johtaman puolueen Vietnamissa sijaitseva siipi neuvotteli yhteistyöstä vietnamilaisten kanssa. Vietnamissa sijaitsevalla siivellä ei ollut mainittavaa sananvaltaa Kambodzhassa tapahtuvissa asioissa. Välit pysyivät kuitenkin edelleen sangen viileänä, sillä Pol Potin mielestä Hanoissa oli pilkattu kambodzhalaisia väittämällä, että Kambodzhassa ei ollut vielä ehtinyt kehittyä luokkayhteiskuntaa.⁸⁴

Työväenpuolue alkoi pitkään tehdyllä kenttätyöllä hiljalleen saavuttaa tuloksia. Toisaalta on myös mahdollista nähdä, että pitkään jatkunut tyytymättömyys Sihanoukin politiikkaan, kansalaisyhteiskunnan supistaminen ja heikkenevä rahataloudellinen tilanne ajoi ihmisiä opposition pariin. Yksi opposition suosion merkeistä oli kouluissa kokoontuvat opiskelijajärjestöt, jotka alkoivat yhä suuremmissa määrin kiinnostua kommunistien ajatuksista. Koulun jälkeen kokoontuvat poliittiset keskusteluryhmät saivat monet opiskelijat liittymään työväenpuolueen kannattajiksi varsinkin, jos heidän opettajansa olivat poliittiselta näkemykseltään vasemmistolaisia. Eräs opiskelijoiden Sangkum-puoluetta vastaan järjestetty mielenilmaus Siam Reapin poliisiaseman edessä päättyi yhden oppilaan kuolemaan ja useiden loukkaantumiseen. Tämä aiheutti vastaavanlaisten mielenosoitusten leviämisen myös muualle maahan. Tämä johti siihen,

---

⁸² Chandler 1992, s.65.

⁸³ Chandler 1992, s.66.

⁸⁴ Jackson/Carney 1989, s.18.

että Lon Nolin johtama poliisi kirjasi ylös 34 henkilöä, jotka heidän mielestään kiihottivat ihmisiä vallankumoukseen.⁸⁵

Lon Nolin listalta löytyi kolmen Työväenpuoleen keskuskomitean jäsenten nimet: Pol Potin, Ieng Saryn ja Son Senin. Maaliskuussa 1963 Pol Pot ja suuri osa muista kommunisteista pakeni etsintäkuulutettuna Phnom Penhistä. Pol Pot päätyi lopulta kommunististen sissien luokse Kompong Chamiin Itä-Kambodzhan viidakoihin.⁸⁶ Puolueen uuden johdon kadottua viidakoihin katosi joksikin aikaa myös keskusteluyhteys vietnamilaisten ja Vietnamin puolueen siiven kanssa. Puolueen nimi vaihdettiin Työväenpuolueesta Demokraattiseksi Kambodzhasi, jonka johtoon nimettiin Pol Pot, Ieng Sary ja Son Sen. Samaan aikaan kommunistien suhteet Kiinan kanssa alkoivat lämmitä. Phnom Penhissä huhut saivat Sihanoukin epäilemään, että levottomuuksien takana olisikin ollut vasemmiston poliittisesti näkyvä siipi Vietnamin tukemana. Tämä sai Sihanoukin poliisin ajamaan suurimman osan loppuistakin vasemmistolaisista vallankumouksellisen Demokraattisen Kambodzhan pariin.⁸⁷

Kun vertaa vuosia 1954 ja 1963, on Kambodzhan kommunistisessa toiminnassa nähtävissä selviä eroja. Siinä missä puolue oli 1952 ollut pääosin maaseudulta peräisin oleva, buddhalaisia arvoja kunnioittava, maltillinen, poliittisesti avoimesti toimiva ja Vietnamiin tukeutuva, niin vuoden 1963 puolue oli puolestaan Ranskassa koulutettu, urbaani, radikaali, salaa toimiva ja antivietnamilainen. Tämä omalta osaltaan loi pohjan tulevalle, yhä jyrkemmälle politiikalle.

Vuodet 1963–1967 olivat Kambodzhan kommunisteille hankalia vuosia. Tähän vaikuttivat jatkuva tukikohdan siirtäminen itäisen Kambodzhan ja Vietnamin välillä. Koodinimellä ”Toimisto 100” (*englannin kielisessä kirjallisuudessa Office 100*) toiminut päämaja, jossa puoluejohto toimi kirjoittaen, vallankumousta suunnitellen propagandalehtiä painaen ja luennoiden, oli ainakin Vietnamin maaperällä sijaitessaan

---

⁸⁵ Chandler 1992, s.66.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Kiernan 1996, s.14.

tarkan valvonnan alla. Valvonta merkitsi välillä jopa sitä, että päämajassa työskennelleet noin 15 henkeä eivät päässeet käymään päämajan alueen ulkopuolelle ilman vietnamilaisia vartijoita. Viidakossa vaivasivat myös hankalat sääolosuhteet, malaria ja hygienian puute.⁸⁸

Toisaalta vuodet 1963–1967 merkitsivät kommunisteille aikaa, jolloin oli mahdollista kasvattaa puolueen jäsenmäärää ja opetella hankalissa olosuhteissa toimimista. Näistä kokemuksista oli varmasti hyötyä tulevan sodan aikana. Näinä vuosina tapahtui myös keskusteluyhteyden lujittamista Kiinaan, jossa Pol Pot vieraili vuoden 1965 Vietnamin matkansa yhteydessä. Samalla yhteistyö vietnamilaisten ja puolueen Vietnamin sijaitsevan siiven kanssa koheni, kun Pol Potin luennoi Kambodzhan tilanteesta vietnamilaisille ja maanmiehilleen. Kambodzhalaista delegaatiota kohdeltiin Vietnamin kunnioittavasti, mutta delegaatio oli silti erittäin pettynyt siihen, että vietnamilaiset eivät halunneet heidän olevan täysin itsenäisiä vallankumousta suorittaessaan. Vietnamilaiden mielestä Indokiinan alueen pitäisi odottaa vietnamilaisten voittoa, jonka jälkeen olisi mahdollista suorittaa vallankumous myös naapurimaissa.⁸⁹

3.3 Sota ja tie demokraattiseen Kambodzhaan 1965–1975

1965 Pohjois- ja Etelä-Vietnamin välisessä sodassa oli tapahtunut suuri muutos. Amerikkalaisten neuvonantajien lisäksi Etelä-Vietnamiin oli lähetetty vuoden 1965 loppuun mennessä jo noin 300.000 amerikkalaista sotilasta tukemaan Etelä-Vietnamiä taistelussa Pohjois-Vietnamiä vastaan. Tämä vaikutti suoraan myös Kambodzhan kommunistien toimintaan. Tihentyneet hyökkäykset pakottivat Office 100:n siirtymään Pohjois-Kambodzhaan turvaan Vietnamin ja Kambodzhan rajaseudulla tapahtuvaa sotimista. Samalla demokraattisen Kambodzhan johtajat luopuivat Työväenpuoleen nimestä ja vaihtoivat sen selvempään Kambodzhan kommunistiseen puolueeseen.⁹⁰

---

⁸⁸ Chandler 1992, s.72.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

Siirtymisestä Pohjois-Kambodžan syrjäseudulle oli kommunistiselle puolueelle arvaamatonta hyötyä. Paikalliset vuoristolaisheimot olivat pitkään olleet erittäin kyllästyneitä Sihanoukin virkamiehiin, jotka tulivat heidän maille rakentaen teitä, kumipuuplantaaseja ja suorittaen metsänhakkuita. Vuoristolaisheimot olivat Sihanoukia vastustavalle kommunistiselle puolueelle hyvää kannattajakuntaa, sillä he eivät myöskään olleet kiinni yhteiskunnassa ja sen toiminnoissa. Kommunistien ajatukset rahattomasta ja tasa-arvoisesta yhteiskunnasta toteutuivat jo osittain vuoristolaisheimojen kyläyhteisöissä. Maaseudulta ja vuoristolaisheimosta löytenyt lisätuki toi tarvittavaa lisäkipinää kommunistien ruokkimalle Sihanoukin vastaisuudelle. Lopulta tyytymättömyys hallituksen toimista sai aikaan avoimen kapinan Battambangin provinssissa.⁹¹

Alkuvuodesta 1967 Battambangin provinssissa Itä-Kambodžassa syttynyt kapina johtui jo pitkään maaseudun väestöä hiertäneestä hallituksen riisin alihinnoittelusta. Hallituksen joukot valvoivat, että riisi myydään hallituksen hyväksymille jälleenmyyjille, jotka tarjosivat riisistä etukäteen määritellyn hinnan. Maaseudun väki olisi taas halunnut myydä riisiä erityisesti Vietnamiin, jossa maksettiin riisistä huomattavasti parempi hinta sodan aiheuttaman suuren riisitarpeen myötä. Tämä aiheutti lopulta avoimen konfliktin maaseudun ja Sihanoukin hallituksen välille, sillä riisin salakuljetusta Vietnamiin alettiin tarkasti valvoa, koska Sihanouk halusi pitää kiinni rahoista, joita Kambodža sai viemällä riisiä Vietnamiin.⁹²

Battambangin kapinassa kuoli 2 poliisia vihaisen väkijoukon hyökättyä Samlautin kaupungin poliisiasemalle. Kapina levisi pian lähiseudun kyliin vaatien lisää uhreja. Armeijan vastaus kapinointiin oli kuitenkin kovaotteinen. Satoja epäiltyjä pidätettiin, hakattiin ja kuulusteltiin. Useat sadat pakenivat armeijan terroria viidakoihin. Kommunistisella puolueella ei ollut kapinoinnin kanssa tekemistä, mutta Sihanouk epäili levottomuuksien syyttäjäksi vasemmistolaisia kiihottajia. Tästä johtuen hän hyökkäsi avoimesti vasemmistolaisia vastaan ja uhkasi näitä pidätyksillä. Tällä kertaa

---

⁹¹ Chander 1992, s.80 ja Jackson/Carney 1989, s.19.

loputkiin Phnom Penhin politiikkaan osallistuvista, vasemmistolaisia mielipiteitä omaavista henkilöistä lähti kaupungista maaseudulle pakoon.⁹³

Maaseudulla jatkuva tyytymättömyys Sihanoukin talouspolitiikkaa, poliisia ja armeijaa kohtaan sai kommunistisen puolueen arvioimaan tilannetta uudestaan. Loppuvuodesta 1967 kommunistinen puolue lähti toteuttamaan joukkojensa laajamittaista aseistamista. Samalla tehostettiin eri provinssien kommunistien toimintaa ja alueellisille johtajille annettiin vapaat kädet toimia sotilaallisesti, sillä keskuskomitealla ei ollut mahdollisuutta pitää yllä yhteyttä muihin tukikohtiin, muutoin kuin jalan liikkuvien lähetein.⁹⁴

Alkuvuodesta 1968 pienimuotoinen kommunistien käymä sissisota sai uusia käännteitä. Etelä-Vietnamista saapui yli 17.000 khmer-pakolaista, jotka olivat joutuneet Saigonin hallituksen vainon kohteeksi. Heidän saapumisensa sekoitti muutenkin epävakaa poliittista tilannetta. Tämän lisäksi Vietnamin kommunistit aloittivat laajamittaisen hyökkäyksen, joka nimettiin Tet-offensiiviksi⁹⁵ vietnamilaisen uudenvuoden mukaan. Tet-offensiivin aiheuttama muutos Kambodzhassa oli kommunistien kanssa yhteistyötä tehneiden vietnamilaisten sissien korvautuminen Pohjois-Vietnamin armeijan yksiköillä. Tämä loi Kambodzhaan lisää jännitettä ja se laajensi sodankäyntiä koko rajan pituudelta Itä-Kambodzhassa. Erityistä tuhoa aiheutti amerikkalaisten tekemät pommituslennot, jolloin noin 100.000 tonnia pommeja pudotettiin Itä-Kambodzhaan tarkoituksena tuhota Kambodzhaa suojanaan käyttävät vietnamilaiset kommunistit. Kuitenkin syyskuussa 1969 pääministeri Lon Nol raportoi USA:n Saigonin suurlähetystöön kommunististen voimien määrän lisääntyneen alueella.⁹⁶

---

⁹² Jackson/Carney 1989, s.19. ja Kiernan 1996, s.17.

⁹³ Chandler 1992, s.82.

⁹⁴ Chandler 1992, s.84.

⁹⁵ Tammikuun lopussa 1968 alkanut Tet-offensiivin tarkoituksena oli hyökätä Etelä-Vietnamin kaupunkien sisällä tärkeisiin kohteisiin ja ottaa siten kaupungit haltuun. Tämän ajateltiin kääntävän kansan kommunistien puolelle ja aiheuttavan ulkomaalaisten joukkojen jäämisen eristyneisiin tukikohtiin, jotka olisi lopulta pakko evakuoida.

⁹⁶ Chandler 1992, s.85. ja Kiernan 1996, s.17-18.

Demokraattisen Kambodzhan kommunistinen sissiarmeija oli vielä 1970-luvun alussa pieni tekijä Indokiinan-sodassa. Aseistettuja punakhmerejä oli noin 4000 hyvin aseistettua hallituksen armeijaa vastassa. Tuki kommunisteille kuitenkin kasvoi päivä päivältä vietnamilaisten ollessa pakotettuja siirtymään pommituksia pakoon yhä syvemmälle Kambodzhan alueelle. Sihanoukin lähdettyä vuosittaiselle lomalleen Ranskaan Kambodzhassa tapahtui vallankaappaus. Pitkään jatkunut sinnittely puolueettomuuspolitiikassa ja sosialistinen talousajattelu loivat auttamatta myös valtakabinettien sisäpuolelle Sihanoukin vastaisen rintaman.⁹⁷ Kenraali ja pääministeri Lon Nol otti vallan vuonna 1970 ja julisti valtion hätätilaan. Hätätilaan kuului mm. lisävoiman värvääminen armeijaan, mikä kiihdytti maan kahtiajakautumista. Lon Nol julisti valtion tasavallaksi ja aloitti välittömästi yhteistyön USA:n kanssa talousavun saamiseksi. Tasavaltalaisten pyrkimyksenä oli päästä eroon kommunistien sotajoukoista Kambodzhassa ja luoda valtio, jossa toimisi kolmipuoluejärjestelmä itsevaltiuden sijaan.⁹⁸

Vallasta syösty Prinssi Sihanouk matkusti Kiinaan, josta hän oli saanut tukea sosialismiin tukeutuvalle politiikalleen. Pekingissä luvattiin tukea Sihanouk uudestaan valtaistuimelle, jos hän vain ryhtyisi suoraan sotaan amerikkalaisia ja heidän liittolaisiaan vastaan. Kambodzhastahan löytyi Sihanoukille myös valmiiksi aseistettu oppositio, punakhmerit, joiden kanssa liittoutumalla Sihanouk nyt pyrki takaisin valtaan. Kambodzhan kommunistinen puolue ja Sihanouk muodostivat National United Front of Kampuchean (NUFK), jonka muodollisena johtajana toimi Pekingistä käsin Prinssi Sihanouk. Oikeata valtaa käyttivät kuitenkin punakhmerien johtajat, jotka asioiden yllättävästä käänteestä johtuen saivat entisestä vihamiehestään itselleen tärkeän liittolaisen. Suuri osa punakhmerien johtajista pysyi tuntemattomina julkisuudelle, joten Sihanouk jäi pääosin NUFK:n julkisuuden kasvoksi.⁹⁹

---

⁹⁷ Kiljunen 1984, s.5.

⁹⁸ Chandler 1992, s.87-88.

⁹⁹ Becker 1997, s.113.

Sota kiihtyi entisestään vallankaappauksen jälkeen, kun Lon Nol toivotti USA:n maataistelujoukot tervetulleiksi auttamaan taistelussa vietnamilaisia kommunisteja ja Sihanoukin punakhmerejä vastaan. Punakhmerien voidaan nähdä käyneen sotaa kahdella rintamalla: aseellisesti vietnamilaisten tukemana ja poliittisesti Sihanoukin ajaessa heidän asiaansa mediassa.¹⁰⁰

NUFK:n muodostamisen jälkeen aseellinen sodankäynti helpottui materiaalisesti, sillä Kiinan ja Vietnamin tarjoama materiaallinen tuki kasvoi. Samalla Kambodzhaan tuli yhä enenemässä määrin pohjoisvietnamilaisia sotilaita. Tämä johtui siitä, että USA:n joukkojen painostus ajoi heitä yhä lännemmäksi Kambodzhaan. Tämä osaltaan auttoi lisäämään punakhmerien taistelutaitoa, sillä vietnamilaiset toivat myös lisäosaamista ja antoivat punakhmereille sotilaallista koulutusta. Punakhmerien oma sotilastoiminta oli vielä vuonna 1970 pienimuotoista ja 4000 aseistetun sissin varassa. Tämän vuoksi vietnamilaisten sotaoppeja ja ohjeita noudatettiin.¹⁰¹

Poliittinen taistelu käytiin taas pitkälti Pekingistä käsin. Sihanoukia avustettiin myös vietnamilaisten taholta heidän levittäessään lentolehtisiä Kambodzhaan ja lähettäessään Sihanoukin puheita kovaäänisistä ympäri Kambodzhan itäistä rajaseutua. Pekingiin muodostettiin myös kuninkaallinen hallitus, jonne punakhmerit asettivat omia poliittisen kentän osajiaan. Yksi heistä oli Khieu Samphan, jonka Sihanouk oli vain muutama vuosi sitten karkottanut Phnom Penhistä. Kuninkaan ryhtyminen nimellisesti punakhmerien johtajaksi sai punakhmerien asialle kansainvälistä oikeutusta ja heitä ryhtyivät tukemaan myös perinteitä kunnioittavat maaseudun asukkaat.¹⁰²

Lon Nolin hallituksen vietnamilaisvastaisuus laukaisi lopulta Kambodzhaan täysimittaisen sisällissodan. Samalla kun Etelä-Vietnamissa vainottiin alueella asuvia khmerejä, niin Lon Nol ryhtyi vainomaan Kambodzhan etnisiä vietnamilaisia. Kambodzhasta joutuikin pakenemaan yli 450 000 henkeä Etelä-Vietnamiin

---

¹⁰⁰ Jackson/Carney 1989, s.21-22.

¹⁰¹ Chandler 1992, s.91.

¹⁰² Jackson/Carney ,1989, s.24. ja Chandler 1992, s.91.

sotatoimialueen läpi. Tämä loi alueelle omalta osaltaan lisää kaaosta ja mahdollisti vietnamilaisten operaatiot Kambodzhan alueella paremmin.¹⁰³

Sotilaallista voimaa saaneille punakhmereille tämä sekasorto merkitsi lisää jäseniä. Tasavaltalaisen tiedustelun mukaan 1960-luvun lopussa sotilaita oli jo 12.000, 1971 18.000 ja maaliskuussa 1972 jo 35.000.¹⁰⁴ Luvut voivat olla liioiteltuja suuremman sotilastuen toivossa, mutta on silti selvää, että punakhmerien sotilaallinen vahvuus lisääntyi huimasti 1970-luvun alussa. Mitkä seikat mahdollistivat punakhmerien pienen sissiarmeijan lukumäärän lähes kolminkertaistumisen kahdessa vuodessa?

Vastaus kysymykseen sisältää monta huomioitavaa seikkaa. Erityisesti on merkillepantavaa vietnamilaisten tuoma tuki. Lon Nolin epäonnistunutta Chenla II-hyökkäystä oli torjumassa Pohjois-Vietnamin armeija tai usein vietnamilaisen sotilasjohdon alla olevat punakhmerit. Tämä säästi kokemattomia punakhmerien joukkoja ja opetti heille sodankäyntiä. Toisaalta punakhmerit saivat paremmin otetta maaseudusta sen ollessa sekasorron vallassa. 1971 puolue perusti erityisiä hallintoalueita Itä-Kambodzhaan. Hallintoalueiden tehtävänä oli valvoa, että punakhmerien politiikkaa noudatetaan alueen kylissä ja kaupungeissa. Tämä toi kansaa myös lähemmäksi punakhmerejä ja erotti heitä vietnamilaisista. Tämä uuden valtion luomisen aloittaminen toi puolueen pariin myös ihmisiä korruptoituneesta Phnom Penhistä.¹⁰⁵

Myös vanhan yhteiskunnan, talouden ja peltojen tuhoutuminen sai ihmiset liittymään punakhmereihin. Erityisesti sodan mukanaan tuomat amerikkalaisten pommituksen saivat aikaan suurta katkeruutta ja kostonhalua. Punakhmerit käyttivät amerikkalaisten sotilaskohteista ohimenneitä pommeja propaganda-aseina. Monesti perheensä ja

---

¹⁰³ Kommunismin musta kirja 1997, s.650.

¹⁰⁴ Jackson/Carney 1989, s.26.

¹⁰⁵ Chandler 1992, s.98.

kotiseutunsa menettäneet ihmiset liittyivät katkerina punakhmerien amerikkalaisten vastaiseen rintamaan.¹⁰⁶

Samalla punakhmerien jatkuva epäluottamus vietnamilaisiin alkoi näkyä heidän toimissaan. Vietnamin Kambodzhan kommunistisen siiven joukot saapuivat sotaan apujoukoiksi. Punakhmerien johdon käskystä nämä toverit kelpasivat taistelujoukoiksi mukaan sotimaan, mutta kenellekään Vietnamista saapuneelle ei annettu mahdollisuutta nousta sotilasuralla kovin korkealle, eikä heille annettu mahdollisuutta vaikuttaa politiikkaan. Keskuskomitean olikin leimannut nämä joukot sanomalla, että he ovat vietnamilaisia khmerien ruumiissa.¹⁰⁷

Punakhmerien voimistuttua niin poliittisesti kuin sotilaallisestikin he ryhtyivät ajamaan omaa politiikkaansa yhä jyrkemmin ja näkyvämmiin. Tämän mahdollisti järjestelmällinen toiminta ja hallintoalueiden luominen tasavaltalaisilta vallatuille alueille. Alueiden väestön organisoimisella oli useita päämääriä: muodostaa tukikohtia nykyisille joukoille, varmistaa ruoan riittävyys sekä mahdollisuus saada puolueen pariin lisää ihmisiä kaadereiden järjestämien luentojen avulla.¹⁰⁸

Alkuvuodesta 1973 solmittu tulitauko¹⁰⁹ ja USA:n sotilaiden vetäytyminen Etelä-Vietnamista aiheuttivat lisää jännitettä Kambodzhaan. Vietnamilaiset olisivat halunneet myös punakhmerien noudattavan tulitaukoa, mutta punakhmerit eivät halunneet lopettaa taistelua, sillä pelkästään poliittiselle kentälle siirtyminen olisi paljastanut heidän olevan opposition todellisia vallanpitäjiä Sihanoukin sijaan.¹¹⁰

Vietnamilaiden ohjeet jätettiin keskuskomiteassa täysin huomioimatta, sillä vahvistuneet punakhmerit olivat päättäneet voittaa sodan ilman Vietnamin lisätukea.

---

¹⁰⁶ Kiernan 1996, s. 23.

¹⁰⁷ Becker 1998, s.134.

¹⁰⁸ Jackson/Carney 1989, s.27.

¹⁰⁹ Genevessä solmittu tulitauko oli pohjoisvietnamilaiden sotaponnisteluille lyhyellä tähtämellä hyvästä, sillä he tiesivät että kun amerikkalaiset vetäytyisivät maasta, olisi lähes selvää että he eivät palaisi, vaikka sota Etelä-Vietnamia vastaan jatkuisikin.

¹¹⁰ Chandler 1992, s.99.

Tulitauon alettua pääosa Viet Minhin ja Pohjois-Vietnamin armeijan joukoista lähtikin perääntymään Vietnamiin lopullista hyökkäystä vahvistamaan. Samalla alkoi näkyä avointa vietnamilaisvastaista toimintaa. Pieniä kahakoita tapahtui vietnamilaisten ja kambodzhalaisten välillä vietnamilaisten ottaessa perääntyessään tarvikkeita mukaansa. Samalla alkoi ilmetä myös Vietnamissa koulutettujen kambodzhalaisten syrjintää. Osa heistä riisuttiin aseista ja pakotettiin peltotöihin, osa teloitettiin. Muutaman onnistui paeta perääntyvien vietnamilaisten mukana.¹¹¹

Punakhmerien propaganda pääsi maailmalla päivänvaloon kiinalaisten avustuksella. Helmikuussa 1973 Sihanouk teki kolmen viikon matkan Kambodzhaan punakhmerien haltuun ottamille alueille. Koko matkan ajan mukana oli kiinalainen kuvausryhmä, jonka ottamat kuvat edistivät Sihanoukin nationalistista sanomaa.¹¹²

Vuodesta 1973 alkaen on nähtävissä punakhmerien otteiden koveneminen jo ennestään kovaa kokeneilla alueilla. Monilla hallintoalueilla otettiin käyttöön yhteisissä makuusaleissa nukkuminen, kylien paikkoja siirrettiin kommuunimaisemmiksi, Cham-muslimien¹¹³ tunnusmerkit kiellettiin ja yhteisen pukeutumiskoodin noudattamista vaadittiin. Samalla alueen asukkaille otettiin käyttöön tiukat työaikataulut, ruokaa alettiin säännöstellä yhä enemmän ja puolueen politiikan kritisoijia teloitettiin tai vangittiin.¹¹⁴

Mielenkiintoista on myös huomata, että tasavaltalaisen armeijan tehdessä viimeisiä hyökkäyksiään punakhmereihin alueelle heidän mukanaan alueelta tuli Phnom Penhiin lähes 30.000 pakolaista. Onkin ihmeellistä, ettei pakolaisilta saatuja tietoja punakhmerien toiminnasta alueella otettu todesta, eikä siihen reagoitu mitenkään.

---

¹¹¹ Chandler 1992, s.100.

¹¹² Jackson/Carney 1989, s.29. ja Chandler 1992, s.104.

¹¹³ Kambodzhassa asuu vuoristoheimolaisten, vietnamilaisten ja kiinalaisten lisäksi Cham-muslimi vähemmistö. Cham-muslimit ovat 1600-luvulla muslimiksi kääntyneen Champa-kuninkaan ja hänen alaistensa jälkeläisiä. 1720-luvulla vietnamilaisten painostuksesta Champan asukkaat hajaantuivat pitkin Kaakkois-Aasiaa. Punakhmerit vainosivat muslimeja erityisesti siksi, että pääosa heistä oli kannattanut tasavaltaa.

¹¹⁴ Jackson/Carney 1989, s.30.

Phnom Penhin länsimaalaiset tarkkailijat ajattelivat punakhmerien lopulta tulevan järkiinsä ja muut paikalliset ihmiset olivat pääosin sotaväsymyksen uuvuttamia. Pääosa kambodzhalaisista toivoi vuonna 1968 alkaneen sotatilan jo loppuvan.¹¹⁵

Kun punakhmerit olivat onnistuneet lopulta piirtämään Phnom Penhin ja sulkemaan merimiinoin Mekongilta täydennyksiä tuovan laivaliikenteen, he pitivät kokouksen, jossa sovittiin tapahtumista lopullisen voiton jälkeen. Alkuvuodesta 1975 pidetyssä kokouksessa päätettiin kaupunkien tyhjentämisestä sekä rahatalouden ja yksityisomaisuuden poistamisesta.¹¹⁶

Viimein 17. huhtikuuta 1975 punakhmerien kurinalainen hyökkäys mursi puolustuskehän ja viidakoissa taistelleet sotilaat marssivat Phnom Penhiin. Useat kaupunkilaiset toivottivat punakhmerit ja sodan loppumisen tervetulleeksi. Ilo sodan loppumisesta ehti kestää vain tunteja, kun kaupungin tyhjentäminen alkoi.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Chandler 1992, s.107.

¹¹⁷ Becker 1998, s.160.

4 Veli Nro. 1:n ja kommunistisen puolueen nousu demokraattinen Kambodzhan johtajaksi

4.1 Pol Pot

Pol Pot, oikealta nimeltään Saloth Sar, syntyi Ranskan siirtomaa-ajan Kambodzhassa toukokuun 25.päivä 1928. Hän syntyi perheen kahdeksantena lapsena pieneen Prek Sbauvin kylään, joka sijaitsi Phnom Penhistä noin 90 kilometriä pohjoiseen. Saloth Sarin vanhemmat olivat molemmat etniseltä taustaltaan khmerejä. Heidän perheensä oli hyvin toimeentuleva, sillä he omistivat 9 hehtaaria viljeltävää maata, jonkin verran karjaa sekä hyvän tiilikattoisen talon. Salth Sarin perhe oli myös onnellisessa asemassa sikäli, että heillä oli yhteyksiä kuninkaalliseen palatsiin. Tämä johtui siitä, että Saloth Sarin serkku Meak oli ollut tanssijana palatsissa ja lopulta tullut raskaaksi kuningas Sisowath Monivongille. Meak oli lopulta toiminut palatsissa eräänlaisena esimiehenä palatsin naisille.¹¹⁸

Saloth Sarin ollessa 6-vuotias hänet ja hänen veljensä lähetettiin Meakin ja muiden sukulaisten luokse Phnom Penhiin asumaan. Hyvätuloisten sukulaisten luokse muuttaminen oli yleistä kambodzhalaisessa kulttuurissa. Phnom Penhissä Saloth Sar vietti lähes vuoden palatsin lähellä olevassa buddhalaisessa luostarissa noviisina. Luostarissa hän kävi koulua ja oppi lukemaan ja kirjoittamaan.¹¹⁹

Phnom Penhissä Salot Sar asui lähellä palatsia, missä hänen serkkunsa oli töissä. Saloth Sar onkin varmasti päässyt seuraamaan palatsin tanssijoita työssään, vierailut palatsin vieressä sijaitsevassa kansallismuseossa ja oppinut tuntemaan Phnom Penhin keskustan katuelämää. Hänen lapsuutensa on ollut muutenkin etuoikeutettua moniin lapsiin nähden, sillä hän kävi Meakin maksamana myös 30-luvun lopun ja 40-luvun alun palatsin lähellä sijaitsevaa katolista koulua. Pääosa koulun oppilaista oli ranskalaisten byrokraattien lapsia tai katolilaisia vietnamilaisia. Hänen lapsuudestaan tiedetään

---

¹¹⁸ Chandler 1992, s.8.

muuten hyvin vähän, mutta on selvää että katolisessa koulussa hän tutustui kristinuskoon, omaksui klassista koulunkäyntiä ja oppi ranskan kielen.¹²⁰

Ranskalaisten tavoitteena oli kehittää Kambodzhaa ja osa tätä kehitysohjelmaa oli kouluttaa osaavaa työvoimaa paikallisista. Ohjelman nimissä perustettiin runsaasti kouluja. 1940-luvun alussa perustettiin myös yläluokalle oma sisäoppilaitos Kompong Chamiin, joka nimettiin uuden kuninkaan mukaan nimellä College Norodom Sihanouk. Vuonna 1942 kouluun valittiin ensimmäinen vuosikurssi, jossa oli mukana katolisesta koulusta juuri päässyt Saloth Sar.¹²¹

College Norodom Sihanoukissa opiskeltiin ranskan kielellä ja opiskelijoiden haluttiin välttävän khmerin kielen käyttämistä myös vapaa-ajalla. Koulussa opetettiin erityisesti kirjallisuutta, historiaa, matematiikka ja filosofiaa. Näiden lisäksi opiskeltiin myös taiteita ja urheilua. On myös varmaa, ettei koulussa olla voitu olla huomaamatta kansainvälistä politiikkaa, joka heijastui vahvasti Kambodzhan sisäpolitiikkaan. Koulussa opiskeli myös muita Kambodzhan politiikan tulevia vaikuttajia, sillä koulussa Saloth Saria yhtä alemmalla luokalla oli Khieu Samphan, josta myöhemmin tuli demokraattisen Kambodzhan seremoniallinen valtionpäämies. Ironisesti koulussa Saloth Sarin paras kaveri oli Lon Non, jonka veljestä tuli myöhemmin Kambodzhan tasavallan johtaja.¹²² Ystävyys Lon Nonin kanssa ei ilmeisestikään kestänyt Saloth Sarin politisoitumista, sillä punakhmerien vallattua Phnom Penhin Lon Non koki saman kohtalon kuin useat muut hallituksen korkeat virkamiehet ja heidän sukulaisensa.

Saloth Sarin ei kuitenkaan jatkanut College Norodom Sihanoukia loppuun, sillä hän ei läpäissyt koetta, joka vaadittiin kandidaatiksi valmistumiseen. Hän lähti takaisin Phnom Penhiin, jossa hän hakeutui teknilliseen kouluun. Teknillisen koulun oppilaat olivat tavallisia kambodzhalaisia, joilla ei ollut Saloth Sarin lailla takanaan kallista ja tasokasta koulutusta. Phnom Penhissä Saloth Sar tutustui Ieng Saryyn.

---

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Chandler 1992, s.17.

¹²¹ Chandler 1992, s.18.

Ieng Sary oli tullut Phnom Penhiin opiskelemaan Saloth Sarin tavoin. Hän oli myös taustaltaan rikkaasta, etnisesti kiinalaisesta perheestä, joten hänkin erosi normaalista kambodzhalaisesta opiskelijasta taustoiltaan.¹²³

1949 Saloth Sar päätyi jälleen pieneen etuoikeutettuun joukkoon, sillä hänet oli valittu opetusministeriön kustantamaksi opiskelijaksi Ranskaan. Ministeriö halusi rohkaista erityisesti khmerejä opiskelemaan erityisaloja, kuten radiotekniikkaa tai valokuvausta, sillä nämä alat olivat aikaisemmin olleet vietnamilaisen vähemmistön monopolisoimia. Heidän laivansa saapui Ranskaan juuri kun eräs Ranskan kommunistisista puolueista, joka koettiin yhdeksi Euroopan stalinistisimmista puolueista, oli vahvimmillaan. Samaan aikaan kommunistit olivat myös Aasiassa pinnalla: Kiinan kommunistit olivat voittamassa sotaa, Korean niemimaalla tilanne oli kiristymässä ja kommunistit vastustivat ranskalaisjoukkoja Indokiinan viidakoissa.¹²⁴

Pariisissa Saloth Sar ryhtyi opiskelemaan radioelektroniikkaa. Hänen hyvä ystävänsä Ieng Sary saapui opiskelemaan Pariisiin seuraavan vuonna. Koulunkäynti jäi Saloth Sarilta lopulta jälleen sivuun, sillä hän ei koko opiskelunsa aikana juuri käynyt kokeissa eikä siten onnistunut suorittamaan tutkintoaan loppuun. Opiskelun sijaan Saloth Sar liittyi mukaan poliittiseen toimintaan. Ranskassa oli opiskelemassa monia rikkaista tai poliittisesti vahvoista perheistä kotoisin olevia nuoria. Näiden nuorten välityksellä Saloth Sar tutustui kommunismiin nationalismin muotona. Yhdessä muiden kommunistien kanssa Saloth Sar järjesti keskustelutilaisuuksia Marxismista, Leninismistä, ja Stalinismista. Kambodzhan itsenäistyessä vuonna 1951 kommunistien optimismi oli huipussaan ja Pariisin liberaali henki soi puolueelle vapauden löytää ja värvätä uusia jäseniä. Saloth Sar liittyi lopulta Ranskan kommunistiseen puolueeseen 1952.¹²⁵

---

¹²² Chandler 1992, s.20.

¹²³ Chandler 1992, s.21-22.

¹²⁴ Becker 1998, s.56-57.

Euroopassa ollessaan Saloth Sar onnistui tutustumaan eurooppalaiseen kommunismiin myös muissa maissa kuin Ranskassa. Kesällä 1950 hän vietti neljä kuukautta kommunistisessa Titon Jugoslaviassa. Matkaan hän oli lähtenyt Pariisin yliopistolla liikkuneiden kommunististen rekrytoijien avustuksella, joiden pyrkimyksenä oli tuoda Jugoslaviaan ryhmä ulkomaalaisia opiskelijoita työleirille. Leirillä osallistuttuun Jugoslaviassa käynnissä olleisiin rakennushankkeisiin ja samalla opiskelijoille annettiin mahdollisuus tutustua Jugoslavian historiaan, kulttuuriin ja nykyhetkeen. Oleskelu on varmasti vaikuttanut Saloth Sarin mielikuviin ja visioihin siitä, minkälainen olisi toimiva kommunistinen valtio.¹²⁶

Pariisissa ollessaan Saloth Sar tapasi tulevan vaimonsa Khieu Ponnaryn, jonka sisko meni myöhemmin naimisiin Ieng Saryn kanssa. Saloth Sarin ystäväpiirin politisoituessa ja kotimaan sekavan poliittisen tilanteen ollessa vallalla hän päätti ryhtyä poliittiselle uralle. Palattuaan Kambodzhaan 1953 hän alkoi käyttää aikaansa yhä enemmän poliittiseen toimintaan.¹²⁷

Saavuttuaan takaisin Phnom Penhiin hänen sukulaisensa huomasivat Salot Sarin muuttuneen. Hän oli nyt paljon enemmän kiinnostunut politiikasta ja puhui Neuvostoliitosta ylistävään sävyyn sekä työskentelystään Jugoslaviassa. Hän liittyi myös heti Indokiinan kommunistiseen puolueeseen. Puolueessa hän lähti työskentelemään propagandaosastolle ja osallistui myöhemmin kaaderi-koulutukseen. Ranskalaisia vastaan sotivassa Indokiinan kommunistisessa puolueessa nähtiin Saloth Sarin kaltaiset koulutetut jäsenet tärkeinä. Vietnamin vastaisella rajalla sijainneessa päämajassa arvostus häntä kohtaan nousi ja hän pääsi Tou Samouthin oppiin. Samalla hän solmi tärkeitä kontakteja muihin vallankumouksellisiin. Esimerkiksi tuona aikana hän tapasi tulevan Demokraattisen Kambodzhan varapääministerin Sok Thoukin¹²⁸

---

¹²⁵ Chandler 1992, s.29-30.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Chandler 1992, s.34 ja 42. ja Becker 1998, s.62.

¹²⁸ Chandler 1992, s.44-45 ja Becker 1998, s.65.

Geneven rauhansopimuksen tuloksena osa kambodzhalaisista kommunisteista lähti Vietnamiin, osa taas jäi toimimaan Kambodzhaan. Saloth Sar jäi Kambodzhaan ja palasi Phnom Penhiin, jossa hän alkoi vaikuttaa mm. kirjoittamalla radikaaleihin lehtiin. Tällä pohjatyöllä oli tarkoitus pedata tulevaa vaalivoittoa vuoden 1955 vaaleihin. Vaalivoittoa ei kuitenkaan tullut ja Saloth Sar jäi hetkeksi vaille töitä, kunnes hän siirtyi opettamaan ranskaa Phnom Penhin korkeakouluun.¹²⁹

Saloth Sarista on säilynyt paljon muistikuvia ajalta, jolloin hän toimi opettajana Phnom Penhissä. Monet muistavat hänet erittäin hyvänä puhujana ja opettajana. Hänen sanotaan pystyneen pehmeällä äänellään ja rauhallisilla eleillään selittämään asiat siten, että kuuliija oppi rakastamaan oikeutta ja rehellisyyttä ja vihaamaan korruptiota. Opettaminen oli Saloth Sarille myös kokemuksia antavaa puolue työnsä osalta. Opettajan roolissa hän pääsi lähelle nuoria radikaaleja ja pystyi siten opastamaan heitä kommunistisen liikkeen pariin. Toisaalta voidaan nähdä, että opettajana toimiminen kehitti samalla Saloth Sarin kykyä esiintyä ja puhua. Näistä kokemuksista oli varmasti hyötyä tulevissa kommunistien puoluekokouksissa. Kommunistinen puolue työnsä kuitenkin vieraannutti Saloth Sarin hänen entisestä elämästään. Hän ei enää tavannut vanhempiaan eikä kasvattivanhempiaan. Viimeinen kerta, kun hän osallistui yhteiseen tapahtumaan, oli hänen isänsä hautajaiset.¹³⁰ Tämä kertoo omalta osaltaan siitä kuinka tärkeäksi puolue työnsä oli Saloth Sarille muodostunut, sillä aasialainen perhekulttuuri on usein hyvin kiinteä ja hyvien välien sekä yhteyden pitäminen perheenjäsenten välillä on tärkeää.

Puolue työnsä 50-luvun lopun Kambodzhassa merkitsi erilaisten verkostojen muodostamista militanttien ja poliittisten kaadereiden välille. Verkostoja muodostettiin suostuttelemalla ja kouluttamalla ihmisiä puolue työnsä ohon. Sihanoukin vasemmisto-oppositioon kohdistuva painostus ja Vietnamin työväenpuolueen hyökkäys Saigonin hallitusta vastaan saivat lopulta Kambodzhassa puolueen järjestäytymään uudelleen. 1960 järjestetyssä puoluekokouksessa Saloth Sar valittiin Kambodzhassa työväenpuolueen varapääsihteeriksi.

---

¹²⁹ Becker 1998, s.52.

Tou Samouthin kuolema nosti hänet kuitenkin jo 1962 puolueen pääsihteeriksi. Pääsihteeriksi nousu toi Saloth Sarille lisää vastuuta, mutta samalla myös valtaa määrittää puolueen uusi linja.¹³¹

Pääsihteeriksi nousun jälkeen Saloth Sarin maine alkoi levitä. Hän piti Phnom Penhissä useita seminaareja ja luentoja puolueensa tehtävästä. Saloth Sar pyrki omalla persoonallaan vetoamaan ihmisiin ja saamaan heidät siten liittymään puolueeseen. Esimerkiksi vuonna 1962 pidetyssä seminaarissa Saloth Sar pyrki puheellaan ravistelemaan ihmisiä ja saamaan heidät toimimaan auttamalla heitä havaitsemaan ympärillä olevan yhteiskunnan heikkouksia. Missään vaiheessa seminaaria ketään ei suoraan pyydetty mukaan puolueeseen, eikä hän maininnut itseään tai muita puolueen johtohahmoja nimeltä. Hän pyrki omalla rauhallisella ja karismaattisella esiintymisellään luomaan ihmisille mielikuvan kommunistisesta yhteiskunnasta.¹³²

Saloth Sarin kaksoiselämä päättyi kuitenkin pikaisesti Sihanoukin otettua vasemmiston erityistarkkailuun mellakoinnin takia 1963. Saloth Sar pakeni maaseudulle ja siirtyi militanttien luokse. Samalla hän muutti identiteettinsä lopullisesti. Tästä lähtien hänet tunnettiin nimillä: veli sihteeri (bong lekha), veli nro:1 (bong ti muoy) ja Pol Pot.¹³³

Seuraavat seitsemän vuotta hän vietti Koillis- ja Itä-Kambodzhan viidakoissa erinäisissä päämajoissa, yhtä Vietnamin ja Kiinan matkaa lukuun ottamatta. Puoluetoiminta viidakosta käsin oli vaikeaa. Päämaja oli pitkälti riippuvainen vietnamilaisten avusta ja suojasta. Vallankumous oli Pol Potille, Ieng Sarylle, Son Senille ja muille noin kymmenelle kambodzhalaiselle kommunistille 1960-luvun alkuvuosina vain kaukainen haave. Syrjäisiä viidakkoteitä marssiminen seminaareja pitämään, lentolehtisten levittäminen ja poliisin pakoilu vietnamilaisten suojissa eivät varmastikaan olleet ylevästä itsenäisestä vallankumouksesta haaveilevien keskuskomitealaisten mieleen.

---

¹³⁰ Chandler 1992, s.56.

¹³¹ Jackson/Carney 1989, s.18.

¹³² Chandler 1992, s.65.

¹³³ Chandler 1992, s.67.

Ensimmäisinä vuosina rekrytointi ja organisoituminen maaseudulla vaikuttivat hyvin vähän Phnom Penhissä tapahtuvaan politiikan tekoon.¹³⁴

Toisaalta nämä 60-luvun hankalat vuodet olivat varmasti merkittäviä suhteiden luomisen ja ideologisen kehityksen kannalta. Viidakossa oli aikaa ja mahdollisuuksia pohtia erilaisia skenaarioita tulevaisuuden varalle ja kehittää puoluettyötä. Vierailullaan Kiinassa 1966 Pol Pot joutui keskelle kulttuurivallankumousta ja hän näki käytännössä kuinka massoja oli mahdollista mobilisoida. Nämä vierailut Vietnamissa ja Kiinassa laajensivat omalta osaltaan Pol Potin mielikuvia vallankumouksen suorittamisesta ja siitä mitä sen suorittamiseksi Kambodzhassa tarvittiin. Omalta osaltaan vuodet viidakossa opettivat häntä myös toimimaan hankalissa olosuhteissa.

Riisinhinnoittelusta jatkuva kapinointi 1967 ja kapinan vierittäminen vasemmiston syyksi sai Pol Potin lopulta muuttamaan puolueen toimintaa aseellisesti aktiivisempaan suuntaan. Toisaalta tätä auttoi Sihanoukin Phnom Penhistä ajamat vasemmistopoliitikot, jotka saapumisellaan omalta osaltaan lisäsivät painetta toimintaan. Loppuvuodesta 1967 punakhmerit olivat saaneet aseita heitä suojelevilta vietnamilaisilta ja ensimmäisiä pieniä taisteluja punakhmerien ja heitä jahtaavan poliisin sekä Sihanoukin armeijan välillä käytiin.¹³⁵

Sodan laajentuminen amerikkalaisten pommikoneiden ilmestyttyä Kambodzhan taivaalle lisäsi huomattavasti yhteenottoja 5000-miehisen ja pitkälti vietnamilaisten johtaman punakhmerarmeijan ja 35.000 henkisen Sihanoukin armeijan välillä. Huonosti mennyt sota ja epäonnistunut sisäpolitiikka aiheutti lopulta vallankaappauksen. Sihanouk pakeni Pekingiin, jossa Pol Pot samaan aikaan vieraili. Vieraillessaan Kiinassa Pol Potin kerrotaan suostutelleen Kiinan pääministeriä Zhou Enlaita kehittämään Sihanoukia muodostamaan liitto punakhmerien kanssa. Joka tapauksessa Pekingissä muodostettiin kuninkaan ja punakhmerien välinen liitto. Oli se sitten Pol

---

¹³⁴ Chandler 1992, s.69-73. ja Becker 1998, s.100.

¹³⁵ Becker 1998, s.110-111.

Potin visioiden ansiota, Sihanoukin vallanhalun tulos tai kiinalaisten kykyä ohjata Kaakkois-Aasian tapahtumia heille mieleiseen suuntaan.¹³⁶

Pol Pot siirtyi kuninkaallisten kommunistien todelliseksi johtajaksi. Liitto Sihanoukin kanssa takasi punakhmereille runsaasti materiaalista tukea Kiinalta ja Vietnamilta. Ennen Kiina oli jakanut tukeaan punakhmerien ja Sihanoukin välille Sihanoukin epämääräisen vasemmistolaispolitiikan johdosta. Liittoutuminen takasi myös vietnamilaisen tuen lisääntymisen, sillä aikaisemmin punakhmerit olivat olleet pitkälti Kambodzhassa olevien vietnamilaisten tukikohtien varassa. Hallituksen vaihduttua vietnamilaisille täysin vihamieliseksi he saivat sidottua Vietnamin armeijan mukaan taisteluun.¹³⁷

Pol Pot ja keskuskomitea kesti varmasti tämän heille epäpyhän liiton ajatuksella siitä, että tarkoitus pyhittää keinot. Puolueen tiukka näkemys itsenäisyydestä ja riippumattomuudesta ei varmasti vastannut liittoa Sihanoukin kanssa saati sitä, että he saivat suurta apua ja isällisiä neuvoja Hanoista ja Pekingistä.

Puolueen piilottelun aika oli vihdoinkin ohi uuden FUNK:n muodostuttua Pekingissä. Lon Nolin vietnamilais- ja kiinalaisvastainen politiikka sai USA:n pommitusten lisäksi maahan aikaan sekosortoa. Tämä sopi erityisesti punakhmereille, jotka antoivat pääosin vietnamilaisten hoitaa suurimmat taistelut, kuten Lon Nolin epäonnistuneen Chenla II offensiivin. Tämä jätti Pol Potille aikaa keskittää puolueen toiminta värväämiseen ja kouluttamiseen. Aikaa käytettiin myös opillisten seikkojen selkeyttämiseen, sillä puolueen sisällä oli paljon keskiluokkaisia ja intellektuelleja, joiden huomattiin säilyttäneen alkuperäisen luonteensa.¹³⁸ Tämä sai keskuskomitean suoraan hyväksymään leninistisen opin massojen kouluttamisesta puolueen johdon mukaisesti vallankumoukselliseksi proletariaatiksi.¹³⁹

---

¹³⁶ Chandler 1992, s.89-90. ja Becker 1998, s.113.

¹³⁷ Becker 1998, s.113.

¹³⁸ "nature of their origin" Becker 1998, s.144.

Amerikkalaisten solmittua lopulta tulitauon Hanoiin kanssa alkoi sodan painopiste kääntyä Kambodzhaan. Punakhmerit joutuivat jatkamaan taistelua yksin amerikkalaisten tukemia tasavaltalaisia vastaan. Vietnamin apu väheni huomattavasti heidän keskittäessään joukkojaan Etelä-Vietnamiin. Pol Potin käskystä otteet Kambodzhan maaseudulla kovenivat. Kaikkia tuntemattomia alettiin pitää vihollisina. Hallintoalueiden asukkaat kerättiin yhteistoiminnallisiin kyliin ja heidän odotettiin työskentelevän vallankumouksen hyväksi. Rahan käyttö poistettiin useilta alueilta, jolloin riisin myynti vietnamilaisille tuli mahdottomaksi. Samalla oikeudet matkustaa ja kokoontua kiellettiin.

Pol Pot on myöhemmin perustellut päätöstään sillä, että kieltämällä kaupan ja muodostamalla yhteistoiminnallisia kyliä suojeltiin köyhiä, jotka olisivat jääneet ilman riisiä. Muilla kielloilla taas pyrittiin estämään varakkaiden talonpoikien lipsuminen puolueen säädöksistä.¹⁴⁰

Koska riisin riittäminen armeijan käyttöön otettiin tärkeimmäksi tuotannon osa-alueeksi, muodostui riisikaupasta vietnamilaisten kanssa yhä suurempi uhka. Vuoden 1973 tulitauosta lähtien punakhmerit tekivät vietnamilaisten liikkumisesta ja riisin ostamisesta pitkin Ho Chin Minhin reittiä yhä vaikeampaa. Tämä aloitti eräänlaisen julistamattoman sotatilan punakhmerien ja pohjoisvietnamilaisten välille.¹⁴¹

Sodan aikana terrori kansalaisia kohtaa alkoi saada laajoja mittasuhteita. Lon Nol vainosi vietnamilaisia ja kiinalaisia, Pol Pot taas kaikkia aatteen mukaan epäpuhtaasti toimivia yksilöitä. Sodan aikana molempien osapuolten teimana oli kansallinen eheytyminen, kunnia ja itsenäisyys. Sekä Lon Nolin, että Pol Potin puheissa välähteli välillä jopa ajatus siitä, kuinka Khmer Krom eli Etelä-Vietnam oli jo menetetty vietnamilaisille. Johtajien toiminnasta löytyy yllättävän paljon yhteneviä asioita.

---

¹³⁹ Becker 1998, s.144.

¹⁴⁰ Becker 1998, s.148.

¹⁴¹ Becker 1998, s.149.

Propagandistisen Sihanoukin vierailun jälkeen Pol Pot oli täysin varattu sotilaallisille kysymyksille. Punakhmerit suorittivat kolme operaatiota Phnom Penhin valtaamiseksi. Ensimmäinen operaatio tuli punakhmereille kalliiksi. Vuonna 1973 hyökkäävät punakhmerit joutuivat vahvojen ilmapommitusten kohteeksi ja Pol Pot joutui maksamaan kalliita oppirahoja kokemattomuudestaan sotilasjohtajana. Kalliiksi hyökkäys kävi myös punakhmerien armeijalle, joka koki sodan suurimmat tappiot vuoden 1973 hyökkäyksessä. Punakhmerien oli lopulta vetäydyttävä Phnom Penhin ympäriltä joukkojen uuvuttua ja sadekauden alettua. Ensimmäinen hyökkäys ilmensi myös punakhmerien koventunutta linjaa. Kompong Chamin kaupunkiin hyökänneet joukot saavuttivat lähes kaupungin keskustan ja vetäytyessään pakottivat mukaansa useita tuhansia kaupunkilaisia.¹⁴²

Toiseen hyökkäykseen punakhmerit kokoontuivat vuoden 1974 alussa, mutta hyökkäys Phnom Penhiin epäonnistui jälleen huolimatta siitä, että USA:n pommitukset olivat loppuneet. Joukot jouduttiin vetämään takaisin tällä kertaa jo huhtikuun alussa. Hyökkäys kuitenkin auttoi kolmannen hyökkäyksen aloittamisessa, sillä piiritystä Phnom Penhin ympärillä saatiin kiristettyä entisestään katkaisemalla maantieyhteydet.¹⁴³

Viimeinen hyökkäys suunniteltiin kuivalle kaudelle 1975. Ennen hyökkäystä Pol Pot liikkui voitonvarmana joukkojensa parissa kertoen lopullisen voiton olevan lähellä. Hyökkäystä edeltävinä viikkoina keskuskomitea päätti toimia vallatun Phnom Penhin kanssa samoin kuin muiden vallattujen alueiden kanssa. Hyökkäyksen lopulta murrettua vastarinnan huhtikuun 17. 1975 Pol Pot ja keskuskomitea saivat haluamansa. Tämä oli omalta osaltaan näpäytys myös vietnamilaiselle, sillä Phnom Penh vallattiin noin kaksi viikkoa aikaisemmin kuin Saigon. Saigonin myötä kaatuivat myös viimeiset kommunismia vastustaneet hajanaiset joukot Laosissa, jossa Vietnamin tukema

---

¹⁴² Chandler 1992, s.104.

¹⁴³ Chandler 1992, s.106.

kommunistinen puolue Pathet Lao syrjäytti monarkian ja perusti Laosin kansantasavallan.¹⁴⁴

4.2 Puolue kietoo Kambodzhan otteeseensa ja pyrkii tuhoamaan vihollisensa

Kuusi päivää Phnom Penhin antautumisen jälkeen Pol Pot saapui autioon kaupunkiin. Puolueen ohjeiden mukaisesti kaupungin kaikki kaksi miljoonaa asukasta ja pakolaista oli jo ajettu maaseudulle muodostettaviin yhteisöihin. Pol Pot perusti välittömästi rautatieasemalle päämajansa, jossa hän ryhtyi askeettisissa olosuhteissa jatkamaan työtään demokraattinen Kambodzhan luomiseksi.. Hän ei ryhtynyt etsimään sodassa kadonnutta perhettään, sillä he eivät olleet merkinneet hänelle enää mitään puolueeseen liittymisen jälkeen. Sen sijaan hän ryhtyi toimimaan uuden vallankumouksellisen yhteiskunnan rakentajana. Punakhmerien johto on varmasti nähnyt uuden yhteiskunnan olevan heikoimmillaan heti voiton saavutettua, sillä kommunistinen puolue oli edelleen hajanainen, armeija oli organisoitu erillisiksi itsenäisesti toimiviksi yksiköiksi, logistiikka oli hunningolla ja materiaalitäydennykset olivat sekaisin uudesta tilanteesta. Tämän lisäksi maaseudulle oli ajettu kaksi miljoonaa ihmistä, joista oli tarkoitus seuloa tasavaltalaisarmeijan upseerit ja samalla muodostaa maaseudulta voimansa saava uusi yhteiskunta.¹⁴⁵

Uuden valtion alkutaivalta häittäsi myös kansainvälisesti huomiota saanut Mayaguez-konflikti. Toukokuun 12–15 päivän välisenä aikana tapahtunut selkkaus sai alkunsa punakhmerien meripartion kaappaamasta Mayaguez-nimisestä amerikkalaisesta rahtilaivasta. Punakhmerit väittivät aluksen loukanneen Kambodzhan aluevesiä, vaikka alus oli todellisuudessa niiden ulkopuolella. USA:lla ei ollut punakhmerien kanssa suoria diplomaattisia suhteita, minkä vuoksi USA:n armeija käynnisti välittömästi panttivankien vapauttamisoperaation. Operaatiossa merijalkaväen erikoisosasto hyökkäsi Koh Tangin saarelle, jossa Mayaguez oli ankkuroituna. Laiva paljastui kuitenkin tyhjäksi, mutta saarella tapahtuneessa taistelussa uhreja tuli amerikkalaisille

---

¹⁴⁴ Chandler 1992, s.108.

¹⁴⁵ Chandler 1992, s. 110.

82, joista puolet kaatuneita. Punakhmerit kärsivät noin 60:n kaatuneen sotilaan tappiot. Taistelun pitkittyessä ja pommikoneiden ilmestyttyä Kambodzhan taivaalla punakhmerit päästivät kaikki rahtilaivasta kaapatut panttivangit vapaaksi, jolloin amerikkalaiset vetäytyivät. Taistelu oli viimeinen amerikkalaisten sotilaiden sotatoimista Kaakkois-Aasiassa. Konfliktista aiheutui demokraattiselle Kambodzhalle ongelmia erityisesti amerikkalaisten pommikoneiden tuhottua Kambodzhan ainoan öljynjalostamon. Tuhoutunut jalostamo hidasti huomattavasti Kambodzhan teollista kehitystä selkkausta seuranneina vuosina.¹⁴⁶

Pol Potin ensimmäinen valtiovieras oli kesäkuun 2. päivä Phnom Penhiin saapunut Vietnamin työväenpuolueen korkea-arvoinen edustaja. Tapaamalla kommunistisen Vietnamin edustajia Pol Pot pyrki rauhoittamaan tilannetta rajaseudulla, jossa oli tapahtunut runsaasti punakhmerien ja vietnamilaisten joukkojen välisiä yhteenottoja amerikkalaisten ja tasavaltalaisten armeijoiden romahdettua. Heinäkuussa Pol Pot, Nuon Chea ja Ieng Sary tekevät vastavuoroisesti vierailun Hanoiin, jossa Vietnamin kommunistiselle puolueelle pyrittiin antamaan hyväntahtoinen vaikutelma punakhmereistä. Varsinaisia sopimuksia maiden välisistä rajoista ei kuitenkaan laadittu, sillä punakhmerien toiveena oli yhä liittää Etelä-Vietnam Kambodzhaan.¹⁴⁷

Se, että demokraattisen Kambodzhan alkutaipaleella torjuttiin ulkoista uhkaa aseellisesti Mayaguez-konfliktin muodossa ja diplomatian keinon Vietnamin jää kuitenkin varjoon siitä tapahtumaketjuista, joita punakhmerien johto käynnisti päästyään Phnom Penhiin. Kaikki vallankumoukset nostavat tiettyjä ihmisryhmiä muiden edelle ja samalla osa edeltävistä valtaapitävistä ryhmittymistä joutuu luopumaan viroistaan, omaisuudestaan ja kenties hengestäänkin. Punakhmerien aloittama Kambodzhan sisäinen vallankumous on kuitenkin yksin maailman historian suurimmista pyrkimyksistä muuttaa yhteiskuntaa ja sen rakenteita perusteellisesti lyhyessä ajassa.

---

¹⁴⁶ Kiernan 1996, s.103.

¹⁴⁷ Kiernan 1996, s.106

Vielä maaliskuun 1975 alussa punakhmerien propaganda oli julistanut, että he hyökkäävät vain imperialismia ja feodaalista maanomistajien luokkaa vastaan. Samalla julistettiin, että työläiset, maatyöläiset, intellektuellit, kansallismieliset kapitalistit, munkit ja patrioottiset sekä edistysmieliset persoonat olivat henkilöitä, joiden asiaa punakhmerit ajoivat. Huhtikuussa 1975 punakhmereillä oli eri ääni kellossa. Muutamien päivien kuluessa suuri osa henkilöistä, joiden oli oletettu saavan armahdus toimistaan edellisen hallituksen hyväksi, koottiin ryhmiä teloitusta varten. Kaupunkien evakuointipäätökset oli tehty jo helmikuussa 1975 ja jokaisen tyhjennettävän kaupungin ulosmenoväylillä oli tarkistuspisteitä, joissa pisteelle saapuneet lajiteltiin eri ryhmiin ja luokkiin sekä päätettiin jatkotoimenpiteistä. Tarkastuspisteiden komentajille oli annettu erittäin selvät käskyt, joiden tarkoituksena oli erotella tietyt ryhmät pisteelle tulevasta ihmismassasta. Tarkastuspisteellä päätettiin ihmisten kohtalosta nopeasti ja sattumanvaraisesti, jolloin vähäisinkin todiste kuulumisesta muuhun kuin työväenluokkaan saattoi merkitä kuolemantuomiota¹⁴⁸

Terrori, jota punakhmerit käyttivät heti valtaan noustuaan, oli Pol Potin ja pienen sisäpiirin päätöksellä kohdistettu tiettyihin ryhmiin. Ensisijaisesti pyrittiin eliminoimaan kaikki Lon Nolin hallituksen upseerit ja sotilaat. Toisessa pääryhmässä olivat kaikki edeltävän tasavallan virkamiehet, poliitikot, kuninkaalliset ja muut tasavallan hallinnon parissa työskennelleet henkilöt. Huomattavaa kuitenkin on, että Sihanouk vaimoineen jätettiin henkiin, vaikka muuta kuningasperhettä vainottiinkin. Kolmas suuri ryhmä käsitti suuret ja keskisuuret maanomistajat. Tämän lisäksi kolmanteen eroteltavaan ryhmään kuuluivat kaikki, jotka omistivat kaupallista yritystoimintaa. Tähän ryhmään kuului runsaasti vietnamilais- ja kiinalaissukuisia henkilöitä, sillä ulkomaankauppa ja yritystoiminta olivat Kambodzhassa levänneet pitkälti siirtolaisten ja heidän kaupallisten yhteyksiensä varassa. Neljänteen ryhmään kuuluivat koulutetut työntekijät, jotka olivat työskennelleet esim. tehtaissa Lon Nolin hallituksen aikakautena. Heidän

---

¹⁴⁸ Becker passim. Chandler passim. Jackson passim. Kienan passim.

lisäkseen tähän ryhmään kuuluivat kaikki korkeasti koulutetut ja mahdollisesti länsimaisia yhteyksiä tai koulutusta omaavat henkilöt.¹⁴⁹

Ammattinsa, syntyperänsä ja omaisuutensa lisäksi vainoituiksi joutuivat eri uskontokuntien jäsenet. Punakhmerien tavoitteena oli eliminoida Kambodzhasta kaikki Cham-muslimit ja buddhalaiset munkit. Pääosin eriteltyt ryhmät pyrittiin eliminoimaan totaalisesti, mutta muutamia poikkeuksia tehtiin myös Sihanoukin lisäksi. Esimerkiksi buddhalaisten munkkien hierarkian ylimmät johtohahmot pyrittiin eliminoimaan, mutta suurelle osalle tavallisista munkeista annettiin mahdollisuus unohtaa temppeleiden henkinen elämä ja palata normaaliksi kansalaiseksi muodostettavaan uuteen yhteiskuntaan. Samalla tavalla saattoivat armoa saada yksittäiset henkilöt muistakin ryhmistä suurimman tuhoamisinnon laannuttua.¹⁵⁰

Samalla kun kansalaisia jaettiin tarkastuspisteillä yhteiskuntakelpoisiin ja yhteiskuntakelvottomiin, määriteltiin yhteiskuntakelpoiset karkeasti kolmeen kategoriaan. Eri kategorioihin joutuminen riippui kunkin henkilön poliittisesta taustasta. Henkilöt jaettiin siten kaikki oikeudet omaaviin yksilöihin, kandidaateihin ja yksilöihin, joilla ei ollut mitään oikeuksia. Uudet kategoriat määrittivät ryhmien oikeudet erityisesti erikokoisiin ruoka-annoksiin, sillä ruoan niukkuus oli jatkuvaa demokraattisessa Kambodzhassa. Tämän lisäksi ryhmittäin oli erityisoikeuksia. Kaikki oikeudet omaavat yksilöt olivat oikeutettuja suurempiin ruoka-annoksiin kuin muut ja he olivat myös oikeutettuja liittymään puolueeseen tai armeijaan. Lähes kaikki tähän ryhmään kuuluneet olivat liittyneet vallankumoukseen sen alkuvaiheissa ja olivat kotoisin maaseudun köyhistä perheistä.¹⁵¹

Kandidaatin statuksen saaneet olivat pääosin alkuperäistä maaseudun väestöä. Kandidaatille oli mahdollista saavuttaa alhaisia poliittisia virkoja kylätasolla. Suuri osa Phnom Penhiin sotaa paenneista maaseudun köyhälistöstä alennettiin ensin

---

¹⁴⁹ Jackson 1989, s. 51.

¹⁵⁰ Jackson 1989, s. 52.

¹⁵¹ Ibid.

oikeudettomiksi, mutta ylennettiin myöhemmin kandidaateiksi, kun heidän havaittiin olevan ihmisiä joiden edestä vallankumoukselliset olivat taistelleet. Kandidaateilla oli yleensä vähäiset ruoka-annokset, mutta silti enemmän mahdollisuuksia kuin oikeudettomilla.¹⁵²

Täysin vailla oikeuksia olivat teloituksilta säästyneet entiset maanomistajat, virkamiehet, sotilaat, kauppiat ja kaupungissa asuneet. Erityisesti kaikkia kaupungissa asuneita hyljeksittiin, sillä heiden mieliensä katsottiin saastuneen urbaanissa ympäristössä erityisesti länsimaisille ja kapitalistisille vaikutteille. Oikeudettomia odotti maaseudun yhteistiloilla ankarimmat oltavat, sillä heillä ei katsottu olevan oikeutta edes ruokaan. Samalla heidän vastuulleen määrättiin ruumiillisesti rankimmat työtehtävät. Punakhmerien johto oletti, että lopuista uuden yhteiskunnan ei-toivotuista henkilöistä päästäisiin eroon käsittelemällä heitä orjamaisesti. Samalla heidän katsottiin saavan oikeudenmukaisen rangaistuksen vallankumouksen vastustamisesta ja köyhien talonpoikien riistämisestä.¹⁵³

Tutkijoiden on jälkeenpäin ollut mahdotonta määritellä eri kategorioiden kokoja, mutta Jackson arvioi kaikki oikeudet omaavia olleen noin 15 % väestöstä ja loppujen 85 % arvellaan olleen pääosin kandidaatteja.¹⁵⁴

Demokraattisen Kambodzhan alkutaival olisi ollut erittäin vaikea myös ilman puolueen näkemiä ulkoisia ja sisäisiä vihollisia, joiden kanssa toimimiseen ja organisoimiseen kului huomattavasti voimavaroja. Kun pääosa armeijasta oli komennettu maaseudulle tuhomaan vanhaa ja rakentamaan uutta yhteiskuntaa, painivat keskuskomitean jäsenet Phnom Penhissä uuden valtion perustamisesta aiheutuvien ongelmien parissa. Punakhmerien hyökkäys Phnom Penhiin oli ollut erittäin tuhoisa ja siten pääkaupunki oli erittäin huonossa kunnossa. Pääkaupungin tyhjennys asukkaista oli hajottanut myös irtaimistoa, jonka oli ollut tarkoitus palvella uutta hallitusta. Esimerkiksi kaupungin

---

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Jackson 1989, s.52.

¹⁵⁴ Ibid.

sähköjärjestelmä toimi vain 10–20% siitä tehosta, millä sen olisi pitänyt toimia. Tämän lisäksi kaupungin sotasaalis alitti reilusti kaikki lasketut arviot saaliin määrästä, sillä punakhmerien kolme vuotta jatkunut piiritys oli kuluttanut suurimman osan kaupungin varastoista. Tämän lisäksi sotasaalis jäi paljon odotettua heikommaksi, eikä armeijaa siten saatu varustettua uusilla amerikkalaisilla aseilla. Epäonnekseen punakhmerit huomasivat pommituksensa aiheuttaneen myös suurta tuhoa tarpeellisille teollisuuslaitoksille, sairaaloille, lentokentälle, rautateille ja varastoille, joilla olisi ollut käyttöä myös demokraattisessa Kambodzhassa.¹⁵⁵

Hyvänä kontrastina voidaan pitää Saigonin antautumista pohjoisvietnamilaisille. Saigonissa ei juuri ollut käyty taisteluja, joten kaupunki oli kauttaaltaan varsin hyvässä kunnossa. Kaupungin varastot olivat riittävät ruokkimaan koko Vietnamin kansan puoleksi vuodeksi eteenpäin. Saigonissa sijainneita USA:n armeijan varikoita ei ollut ehditty tuhoamaan tai evakuoimaan, joten varikoilta löytyneet asevarastot mahdollistivat Vietnamin armeijan täydellisen modernisoinnin. Toisaalta tämä on huomattava rahallisen tuen määrässä, jota Lon Nol sai yhteensä 1.6 miljardia dollaria, kun taas Etelä-Vietnam sai rahallista tukea 159.24 miljardia dollaria.¹⁵⁶

Uuden valtion ollessa taloudellisesti ja materiaalisesti erittäin huonossa kunnossa, monelta ulkomaiselta järjestöltä tuli Kambodzhan johdolle pian tarjouksia humanitaarisesta ja taloudellisesta tuesta. Esimerkiksi Ranskasta saatiin Bangkokin lentokentälle asti toimitettua runsaasti lääketarpeita ja Punainen Risti oli lähtövalmiina odottamassa avun vastaanottamista. Punakhmerit päättivät kuitenkin jättää tarjotun ruoka- ja lääkeavun käyttämättä, sillä he halusivat jatkaa itsenäistä vallankumoustaan. Punakhmerit ilmoittivat Bangkokiin, etteivät he ala kerjäläisiksi hyväksymällä almuja ulkomailta. Punakhmerit ilmoittivat samalla, että Kambodzha pyrkii itse tuottamaan lääketarpeensa ja käyttämään runsaasti myös paikallisia parantavia yrttejä. Tässä kohdin

---

¹⁵⁵ Becker 1998, s.169.

¹⁵⁶ Ibid.

on mainittava, että punakhmerit ottivat kuitenkin vastaan Kiinasta lähetettyjä tarvikkeita.¹⁵⁷

Puolue päätti myös olla korjaamatta pääosaa sodan aiheuttamista tuhoista niin maaseudulla kuin Phnom Penhissäkin. Puolueen johtajat ovat varmasti huomanneet, että osa tuhoista oli heidän etunsa mukaista. Maasta pakenemista tai vastavallankumousta on vaikea tehdä silloin, kun yhteydet eivät toimi ja tiet ovat täysin ajokelvottomassa kunnossa. Infrastruktuurin ollessa huonossa kunnossa oli mahdollista rakentaa uusi järjestelmä siten, että Phnom Penhistä pystyttiin valvomaan maan muissa osissa tapahtuvaa toimintaa. Puolueen johdon ensimmäisiä toimintoja olikin pyrkiä saavuttamaan kontrolli hyvin itsenäisesti toimivista vallankumousarmeijan yksiköistä. Tämä oli mahdollista luomalla Phnom Penhiin keskus, joka monopolisoi informaatiota, tarvikkeita ja kommunikaatiota. Kaikki tieto pistettiin siten kulkemaan Phnom Penhin kautta yksinkertaisia puhelinlinjoja pitkin, jolloin mitkään paikalliset toiminnot eivät olleet suorassa yhteydessä toisiinsa vaan tieto välittyi aina Phnom Penhin kautta. Tämä hidasti huomattavasti kaikkea valtiossa tapahtunutta toimintaa, mutta mahdollisti puoluejohdon täyden kontrollin kaikkeen puhelinliikenteeseen.¹⁵⁸

Puolue otti täydellisesti hallintaansa myös Kambodzhan talouselämän. Vuoden 1975 tammikuussa punakhmerit olivat painaneet omaa rahaansa Kambodzhan rielin rinnalle. Näitä valuuttoja käytettiin jonkin aikaa rinnakkain, kunnes Phnom Penhin valtauksen jälkeen rahataloudesta päätettiin luopua. Puolueen johto määräsi Phnom Penhin keskuspankin räjäytettäväksi, jonka jälkeen monet käyttivätkin rahoja ja shekkejä nuotioiden sytykkeenä. Taloutta ryhdyttiin tämän jälkeen pyörittämään riisin ympärillä, sillä se toimi peruselintarvikkeena, vaihdon välineenä ja Kambodzhan vientiartikkelina Kiinaan ja Pohjois-Koreaan. Rahantalouden hävittämisen myötä yksityisten kambodzhalaisien käymä ulkomaankauppa katosi lopullisesti, kun punakhmerit poistivat rielin maailmantaloudesta.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Becker 1998, s.170 ja Jackson 1989, s. 48.

¹⁵⁸ Becker 1998, s. 107. ja Jackson 1989, s. 94.

¹⁵⁹ Becker 1998, s. 182. ja Jackson 1989, s.49.

Uuden yhteiskunnan rakentaminen vaati punakhmereiltä myös aatekasvatusta ja kommunistisien arvojen opetusta varsinkin ihmisille, jotka liittyivät vallankumoukseen vasta punakhmerien voiton jälkeen. Puolueen äänenä maaseudun kylissä toimi paikallisten puoluejaoston lisäksi Tung Padevat-lehti. Suomeksi lehden nimi oli Vallankumoukselliset liput ja se ilmestyi kerran kuussa sisältäen pääosin puolueen propagandaa. Kansalaisten kasvatusta harjoitettiin myös maaseudun yhteistiloilla, joissa joku puolueen kaadereista toimi yleensä luennon pitäjänä. Sen sijaan koko Kambodzhassa toiminut koululaitos lakkautettiin uutta poliittista harjoituskoulua ja uudelleenoppimiskoulua lukuun ottamatta. Koulua ei haluttu erottaa työnteosta, sillä punakhmerien mukaan pelkkä kirjaoppineisuus olisi vain epäkäytännöllistä, koska se ei toisi toimivia ratkaisuja käytännön pulmiin. Suhtautuminen edellisten hallitusten koulutusjärjestelmään oli siis erittäin negatiivinen. Käytännössä oppiminen ja ammatillisen kyvykkyyden saavuttaminen nähtiin asiana, joka oli mahdollista toteuttaa, kunhan oppilaat vain olivat poliittisesti valveutuneita. Esimerkiksi Khieu Samphanin mukaan sataman telakalla työskenneltäessä tekninen osaaminen ei ole eniten tulosta määrittelevä tekijä, vaan se että työntekijät ovat poliittisesti ja ideologisesti valveutuneita. Uusi työssä oppimisen koulutus oli vaikeaa järjestää ilman asiantuntijoita, jotka olivat likvidoitu punakhmerien saapuessa Phnom Penhiin. Tämä johti siihen, että jopa lääkärin tehtäviä saattoi hoitaa täysin oppimaton, mutta poliittisesti valveutunut henkilö. Myöhemmin punakhmerit saivat tosin tukea kiinalaisilta asiantuntijoilta. Samoin joitakin vainoissa säästyneitä ammattitaitoisia ihmisiä, esimerkiksi tehtaiden koneenkäyttäjiä, pyrittiin etsimään yhteistiloilta takaisin uudestaan perustettuihin tehtaisiin töihin.¹⁶⁰

4.3 Puolueen vallan vakiintuminen, maan kehittäminen ja yhteydet ulkomaihin

Kun puolue oli lopulta saanut Kambodzhan sekasortoisen vallanvaihdon jälkeen hallintaansa, ryhdyttiin kuvaa tapahtuneesta vallankumouksesta ja sen jälkimainingeista kiillottamaan ulkomaailman suuntaan. Ulkomaille oli valunut tietoja mahdollisista

---

¹⁶⁰ Jackson 1989, s. 76.

vainoista ja siten puolueen oli tärkeätä päästä julkisesti vähättelemään maailmalla saatua kuvaa. Pol Potin määräyksestä yhteyksiä ulkomaihin pitivät Ieng Sary, joka nimettiin ulkoministeriksi ja Son Sen, joka nimettiin puolustusministeriksi. Ieng Sarylla oli runsaasti kokemusta ulkoministeriön toiminnasta jo sodan ajalta, sillä hän oli tarkkaillut Sihanoukia Pekingissä ja vierailut usein Hanoissa Vietnamin kommunistisen puolueen vieraana.¹⁶¹

Puolueen ensimmäinen näkyvä esiintyminen julkisuudessa tapahtui syksyllä 1975. Sihanoukin oli käsketty lentää Pekingistä, Phnom Penhiin, josta suunnattaisiin New Yorkiin YK:n kokoukseen. Hänen mukanaan saapui juuri nimetty ulkoministeri Ieng Sary, joka informoi Sihanoukille asioista, joita hänen piti YK:ssa kertoa. YK:n kokouksessa Sihanouk toimi punakhmerien tahdon mukaisesti. Hän systemaattisesti kielsi kaikki puheet teloituksista ja korosti, että kaupunkien evakuointi oli tapahtunut vuodattamatta pisaraakaan verta. Samalla hän totesi, että vallankumous oli onnistunut ja uuden hallituksen oli mahdollista toimia itsenäisesti ilman tukea tai materiaaliapua ulkomailta. Tämän jälkeen Sihanouk lähti yhdentoista maan valtiovierailumatkalle kertomaan onnistuneesta vallankumouksesta. Hänen tarkoituksenaan oli antaa Kambodzhasta hyvä kuva ulkomaille. Sihanoukin kiertomatka innoitti myös monia ulkomailta asuvia kambodzhalaisia palaamaan kotimaahansa hänen antamansa esimerkin mukaisesti. Sihanouk itse palasi takaisin Kambodzhaan joulukuussa 1975.¹⁶²

Vallankumous ei odottanut Sihanoukia, sillä hänen vielä ollessaan valtiovierailuilla päätettiin Phnom Penhissä uudesta perustuslaista 14. joulukuuta 1975. Perustuslaissa päätettiin, että monarkia ja uskonnot poistettiin Kambodzhasta. Tämä tarkoitti sitä, että Sihanouk oli tästä eteenpäin tavallinen kansalainen. Prinssin alentamiseen normaaliksi kansalaiseksi vaikutti varmasti myös se että, prinssiä tukenut Kiinan pääministeri Zhou Enlai oli kuolemaisillaan syöpään. Sihanouk ja hänen kannattajansa eivät siten omanneet mitään päätäntävaltaa uuden perustuslain mukaan. Samassa ilmoitettiin, että kaikki omaisuus kuului tästä lähdin valtiolle ja että kansalaiset oli jaettu kolmeen eri

---

¹⁶¹ Becker 1998, s. 199.

yhteiskuntaluokkaan: sotilaisiin, työläisiin ja maanviljelijöihin. Hallitusmuodon todettiin olevan kollektiivinen. Uuden perustuslain mukaan kansalaisten oikeusturva jäi hyvin vähäiseksi. Mahdollista oikeusistuinta koskevat tapaukset tultaisiin käsittelemään kansantuomioistuimessa, jota ei kuitenkaan selvästi eritelty. Kansalaisille ei myöskään määritelty vapautta, vaan perustuslaissa kansalaisilla todettiin olevan oikeus tehdä töitä.¹⁶³

Tämä merkisi sitä, että uusi hallitus muodostettiin pian vanhan tilalle. Uutena johtajana Prinssi Sihanoukin sijaan esiin astui Khieu Samphan, joka nimettiin Demokraattisen Kambodzhan presidentiksi. Uuden hallituksen kasvoina toiminut Khieu Samphan ei vähentänyt punakhmerien ympärillä pyörinyttä huhumyllyä ulkomailla, sillä vieläkään ei ollut selvää ketkä oikeasti toimivat pseudonyymien takana. Puolue kuitenkin nimesi kokouksessa kaikki ministerinsä, jotka koostuivat pitkälti jo Pariisin ajoilta tutuista piireistä. Pol Pot valittiin puoluesihteeriksi, jonka tehtävänä oli vastata kaikista talous- ja puolustusasioista. Samalla perustuslaki katkaisi punakhmereiltä kaikki siteet aikaisempiin yhteistyövelvoitteisiin monarkistien kanssa ja oikeutti heidät toimimaan täysin itsenäisesti myös laillisesti.¹⁶⁴

Samaisessa keskuskomitean kokouksessa päätettiin myös Kambodzhan taloudellisen tilanteen kehittämistä. Tulevaisuuden taloutta ohjaamaan rakennettiin 4-vuotinen suunnitelma. Suunnitelman tarkoituksena oli rakentaa sosialismia kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja puhdistaa Kambodzha vallankumouksen vihollisista. Yksinkertaisuudessaan suunnitelma piti sisällään riisisadon vuosittaisen lisäämisen maakunnissa. 4-vuotisen suunnitelman iskulauseeksi otettiinkin ”*3 tonnia kuorimatonta riisiä hehtaarilta!*”. Näillä riisisadoilla sitten mahdollistettaisiin tarvittavat hankinnat kuten maatalouskoneet, kevyessä teollisuudessa tarvittavat koneet, puolustusmateriaalit ja muut välttämättömät ulkomailta hankittavat tuotteet. Kaupankäynnin harrastaminen kaupankäynnin kieltävässä valtiossa perusteltiin siten, että valtion suoraan tekemä

---

¹⁶² Becker 1998, s. 206.

¹⁶³ Becker 1998, s. 206.

¹⁶⁴ Chandler 1992, s.113.

vaihtokauppa ei anna välikäsille mahdollisuutta riistää kansalaisia. 4-vuotinen suunnitelma käsitteli pinnallisesti myös terveydenhuoltoa, joka tuli nojaamaan perinteisiin parannuskeinoihin. Raskaan teollisuuden perustamista käsiteltiin myös, vaikka Kambodzhassa ei ole raaka-aineita tai mineraaleja muodostaa raskasta teollisuutta.¹⁶⁵

Lopulta kun oli luotu virallisesti valtio, jossa Pol Pot ja punakhmerien pieni sisäpiiri hallitsi, oli mahdollista keskittyä valtion suunniteltujen toimintojen kehittämiseen ja ulkomaansuhteiden parantamiseen. Punakhmerien vanhat liittolaiset Kiina ja Pohjois-Korea tarjosivat apuaan ja kauppakumppanuutta uudelle valtiolle. Muutama sosialistinen valtio halusi luoda diplomaattisuhteita Kambodzhaan perustamalla lähetystön Phnom Penhiin. Perustettujen lähetystöjen työntekijät ovat kuitenkin myöhemmin kertoneet olleensa kuin vankilassa omassa lähetystössään, sillä kaikki kontaktit kambodzhalaisiin olivat kiellettyjä pakollisia virkamieskontakteja lukuun ottamatta.¹⁶⁶

Vuoden 1976 alussa puoluejohto keskittyi kehittämään Kambodzhan taloutta. Kauppakumppaneiksi tarjoutui heti Kiina, joka samalla myös tuki Kambodzhaa lähettämällä avustuksia materiaalien ja asiantuntijoiden muodossa. Muita kauppakumppaneita olivat Pohjois-Korea, Jugoslavia ja Romania. Jonkin verran kauppaa käytiin myös Hong Kongiin perustetun kiinalaisrahoitteisen yhtiön nimissä. Tämä yhtiö mahdollisti kaupankäynnin etenkin Japanin kanssa, josta hankittiin maatalouteen tarvittavia koneita ja DDT-hyönteismyrkkyä¹⁶⁷. Jonkin verran tapahtui myös kaupankäyntiä rajan ylitse Thaimaahan. Tämä kauppa oli tosin paikallisten viranomaisten tekemää pienimuotoista vaihtokauppaa, mutta sekin loppui maiden välien tulehduttua uudestaan 1977.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ Chandler 1992, s.125.

¹⁶⁶ Jackson 1989, s.45.

¹⁶⁷ DDT-myrkkyä käytettiin yleisesti hyönteistentorjunnassa. Demokraattisessa Kambodzhassa malariaepidemia pääsi lopulta niin pahaksi, että puoluejohto oli pakotettu ostamaan ja levittämään myrkkyä epidemian vaivaamille alueille.

¹⁶⁸ Jackson 1989, s. 147.

Ulkomaan kaupan ohella Kambodzhassa kehitettiin samalla myös infrastruktuuria. Lentokentät ja lentokoneet olivat toimineet Lon Nolin hallituksen reittinä ulkomaailmaan koko Phnom Penhin piirityksen ajan. Punakhmerien hyökkäyksen jäljiltä Phnom Penhin lentokenttä oli kuitenkin huonossa kunnossa ja pääosa sotasaaliksi saaduista lentokoneista ja helikoptereista oli lentokelvottomia. Lentokenttä kunnostettiin lopulta nopeasti ja kiinalainen lentoyhtiö käynnisti jo vuonna 1975 epäsäännölliset lennot Phnom Penhiin. Phnom Penhin lentokenttä toimi myös kiinalaisten mekaanikkojen tukikohtana. Mekaanikot auttoivat Demokraattisen Kambodzhin ilmavoimien huoltajina ja opettajina. Myöhemmin lentokenttää käytti myös vuosina 1976–77 säännöllinen lentoyhteys Vietnamiin. Kambodzhin kahdella muulla pienellä lentokentällä operoivat pohjoiskorealaiset avustajat, joiden merkitys jäi kuitenkin hyvin vähäiseksi. Lentoliikenne Kambodzhassa oli muutenkin vähäistä, sillä pääosa lentokoneiden käyttämästä polttoaineesta lennätettiin kalliista Kiinasta. Ilmavoimien koneetkin olivat lähes poikkeuksetta epäkuntoisia.¹⁶⁹

Vesireitit, lukuisista joista huolimatta, olivat pitkälti tyhjinä. Omatoiminen matkustaminen oli kiellettyä, joten jokia pitkin ei matkattu muuten kuin puolueen valtuuttamana. Phnom Penhin satama kävi turhaksi, sillä Vietnam esti pääsyn merelle Mekongia pitkin. Ainoa toimiva satama oli Etelä-Kambodzhassa sijainnut Kompong Som¹⁷⁰, jonka kautta maa pystyi käymään kauppaa Kiinan ja muiden kauppakumppaneidensa kanssa.¹⁷¹

Tiet ja rautatiet olivat muun infrastruktuurin ohella sodan jäljiltä todella huonossa kunnossa. Teitä pyrittiin kunnostamaan erityisesti silloin, kun riisin kasvukausi oli loppunut. Teiden kunnostamiseen värvättiin yhteistiloilta ryhmittäin ihmisiä. Kunnostusryhmään joutuminen oli jopa hieman rankempaa työtä kuin pelloilla työskenteleminen. Tämän vuoksi suuri osa tietyöpartioihin joutuneista oli kaupungeista

---

¹⁶⁹ Jackson 1989, s. 137.

¹⁷⁰ Nykyinen Sihanoukville

¹⁷¹ Jackson 1989, s. 138.

maalle pakkomuutettuja, joiden katsottiin usealla alueella olevan alempiarvoisia kuin jo ennestään maaseudulla asuneet. Erityisen tärkeä tie reitti oli Kompong Somin satamasta Phnom Penhiin, sillä pääosa Kambodzhin viennistä ja tuonnista kulki tätä reittiä. Muita tärkeitä väyliä olivat Vietnamin rajalle vievä tie ja Phnom Penhistä luoteeseen kohti Thaimaan rajaa vievä tie. Teiden kunto oli kunnostuksista huolimatta erittäin huono, sillä korjaukset tehtiin vain siten, että tie saatiin juuri ja juuri ajettavaksi.¹⁷²

Rautateillä ja rautatietyöntekijöillä oli sen sijaan erityisasema Demokraattisessa Kambodzhassa. Kaupunkeja evakuoitessa rautatietyöläiset jätettiin rauhaan ja heille annettiin erityisoikeuksia Demokraattisessa Kambodzhassa, joita oli saamaan aikaan vain sotilailla, kaadereilla ja kylätoimikunnan jäsenillä. He saivat esimerkiksi kaksi asustusta vuodessa, ylimääräisiä annoksia ruokaa ja mahdollisuuden lukea maassa ilmestynyttä kommunistisen puolueen lehteä. Rautateihin panostettiin myös enemmän kuin maanteihin. Rautatie Kompong Somiin ja Phnom Penhin välillä pidettiin hyvässä kunnossa. Samalla rautatiet Kambodzhin läntiselle ja itäiselle rajalle pyrittiin pitämään kunnossa. Rautatietä ei kuitenkaan käytetty ihmisten liikkumiseen, vaan rautateitä pitkin kuljetettiin lähes pelkästään rahtia.¹⁷³ Kenties punakhmerit pitivät toimivaa rautatieverkostoa modernin ja toimivan yhteiskunnan merkinä. Toisaalta on mahdollista nähdä, että rautatieläisiä ihannointiin yhteiskunnassa sen vuoksi, että he olivat antaneet 1961 toiselle puoluekokoukselle turvapaikan Phnom Penhin rautatieasemalla.

---

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Jackson 1989, s.140-141.

5 Demokraattisen Kambodzhan jyrkkenevä alamäki ja tuho

5.1 Vallankaappausyritys ja Tuol Sleng

Vallankaappauksen verisyys ja yhteiskunnan totaalinen muuttaminen olivat aiheuttaneet Kambodzhan kommunistisen puolueen sisällä tyytymättömyyttä. Maltillisemmat jäsenet eivät olleet aluksikaan yhtä radikaalien muutosten kannalla ja nämä mielipiteet vahvistuivat puolueen jatkaessa väkivallan käyttöä vielä vuosi vallanvaihdon jälkeenkin. Ensimmäisiä merkkejä hajaannuksesta puolueen sisällä oli sisäasiain- ja yhteistiloista vastaavan ministeri Hou Youn katoaminen hallituksesta. Myöhemmin on paljastunut, että Hou Youn teloitettiin hänen liian maltillisten mielipiteidensä takia. Hou Youn teloitus johti siihen, että maltillisemmat punakhmerjohtajat ryhtyivät suunnittelemaan Pol Potin murhaamista ja vallankaappausta.¹⁷⁴

Pol Potiin kohdistunut murhayritys tapahtui maaliskuussa 1976. Murhayrityksen takana oli pohjoisen, koillisen ja Phnom Penhin alueen sotilaskomentajien muodostama liitto. Liittolaiset pyrkivät murhaamaan Pol Potin myrkyttämällä hänet, sillä Pol Potin kokki oli yhden sotilaskomentajan sukulainen. Salamurhayritys kuitenkin epäonnistui, sillä kokin myrkytettyä ruoan eräs Pol Potin henkivartijoista otti epähuomiossa suupalan keittiössä ja kuoli välittömästi.¹⁷⁵

Pol Potiin kohdistunut murhayritys käynnisti välittömästi vastatoimenpiteitä. Pol Pot vetäytyi syrjään hyvin suojatulle alueelle Phnom Penhissä, jossa hän saattoi turvassa luoda suunnitelman puolueen vihollisten eliminoimista. Murhayritykseen osalliset saatiin pian kiinni ja kovaotteisissa kuulusteluissa heidät pakotettiin ilmiantamaan liittolaisensa. Tavoitteena oli kaivaa esiin kaikki puolueen jäsenet ja sotilaat, jotka olivat mukana murhayrityksessä. Erityisesti kohteeksi joutuivat itäisen sotilasalueen johtajat, joita epäiltiin mahdollisesta yhteistyöstä vietnamilaisten kanssa. Kidutusta sisältäneet kuulustelut saivat syytetyt tunnustamaan ja osan pidätetyistä epäiltiin olevan jopa CIA:n agenteja. Sekasortoista tilannetta Itä-Kambodzhassa ei auttanut se, että eräs pidätetyistä

---

¹⁷⁴ Becker 1998, s. 202. Jackson 1989, s. 195. Kiernan 1996, s. 320.

¹⁷⁵ Jackson 1989, s. 197.

oli vapauttanut useita rekkalastillisia vankeja ja kehottanut heitä pakenemaan Vietnamiin turvaan, kuultuaan omasta pidätysmääräyksestään. Hyvin pian murhayrityksestä epäiltyjen etsiminen laajeni myös vietnamilaismielisten vainoamiseksi. Kuulusteltavien ja pidätettyjen määrän lisääntyessä punakhmereille tuli tarve perustaa paikka, jossa sisäisiä vihollisia pidettäisiin vangittuina ja jossa heitä pysyttäisiin kuulustelemaan. Tätä tehtävää varten otettiin käyttöön S-21:ksi nimetty toimipiste, joka sijaitsi entisessä Tuol Svay Preyn lukiossa Tuol Slengin¹⁷⁶ alueella Phnom Penhissä.¹⁷⁷

Tuol Slengin johtajana toimi entinen opettaja Kaing Khek Iev, joka myöhemmin omaksui vallankumousnimen Deuch. Hänet nimettiin vastaamaan sisäisestä turvallisuuspalvelusta jo 1973. Punakhmerien voiton jälkeen Deuch perusti uuden päämajansa Phnom Penhiin nimellä S-21 ja päämaja toimi erinäisissä osoitteissa Phnom Penhissä, kunnes vuonna 1976 se siirrettiin pysyvästi Tuol Slengiin. Deuch toimi suoraan Son Senin alaisena, jolle hän raportoi toiminnastaan ja vankien kuulusteluista. Punakhmerien vainojen johdosta Tuol Sleng laajeni viereisiin peruskoulun rankennuksiin ja lopulta Deuchilla oli alaisinaan noin 110 vanginvartijaa. Pääosa vanginvartijoista ja kuulustelijoista oli iältään 17 ja 23 ikävuoden välissä. Tuol Slengin pääasiallinen tarkoitus oli toimia eräänlaisena keskitysleirinä, jossa kidutuksen avulla epäillyistä saatiin esille tunnustus punakhmerien vastaisesta toiminnasta ja mahdollisista yhteyksistä ulkomaihin tai vanhaan hallintoon. Toiminta oli järjestelmällistä ja siitä pidettiin huolellisesti kirjaa. Jokainen Tuol Slengiin tuotu vanki kuvattiin ja heidän tunnustuksensa arkistoitiin. Näiden kiduttamalla saatujen ilmiantojen ja tunnustusten pohjalta oli sitten mahdollista löytää uusia valtion vihollisia.¹⁷⁸

Tarkastellessa Tuol Slengissä kuulusteltujen ja teloitettujen listaa on selvästi nähtävissä punakhmerien johdon vainoharhaisuuden kasvaminen vuoden 1976 murhayrityksen jälkeen. 1976 Tuol Slengissä oli vankeja 2250 ja samana vuonna rekisteröitiin 750

---

¹⁷⁶ Vankila tunnettiin S-21:n sijaan paremmin nimellä Tuol Sleng, sillä khmerin kielellä nimi tarkoittaa myrkyllisten puiden mäkeä.

¹⁷⁷ Becker 1998, s. 266 ja Kiernan 1997, s. 325.

henkilön teloitus, joista pääosa koostui vanhan yhteiskunnan toimihenkilöistä ja sotilaista. Joukossa oli esimerkiksi 209 vanhan hallituksen sotilasta, 61 opiskelijaa, 55, professoria ja tohtoria, 164 tehdastyöläistä, 104 insinööriä ja toimistotyöntekijää ja 47 ulkomailta koulutuksensa saanutta henkilöä.¹⁷⁹

Vuonna 1977 vankien lukumäärä nousi 6000:een ja teloitettujen listalle vanhan hallinnon edustajien ja koulutettujen ihmisten rinnalle nousi uusi teloitettujen ryhmä: puolueen virkamiehet ja upseerit. Vuonna 1978 luvut muuttuivat uudestaan punakhmerien vainoharhaisuuden vuoksi. 1978 vankeja tuotiin Tuol Slengiin noin 12.000 ja teloitettujen listalla määrällisesti eniten oli oman puolueen upseereja ja virkamiehiä.¹⁸⁰

Puoluejohdon vainoharhaisuus on nähtävissä myös Pol Potin käytöksen muuttumisesta yhä varovaisemmaksi. Vielä syyskuussa 1976 hän osallistui Kiinassa Mao Zedongin hautajaisiin ja vieraili samalla Pohjois-Koreassa.. Samalla Pol Pot myönsi punakhmerien ottaneen oppeja Maon kirjoituksista ja että punakhmerit ovat marxilais-leninistisiä lähtökohtia noudattava organisaatio. Pian tämän Kiinaan ja Pohjois-Koreaan suuntautuneen matkan jälkeen hän kuitenkin erosi puoluesihteerin tehtävistä vedoten huonoon terveydentilaansa ja Nuon Chea tuli jatkamaan hänen tehtäviään puoluesihteerinä. Pol Pot muutti asumaan Phnom Penhiin tarkasti vartioidulle alueelle lähelle keskustaa hänen nuoruutensa asuinsijoille. Tästä uudesta komentokeskuksesta Pol Pot piti puoluetta käsissään, luottaen vain harvoihin luottomiehiinsä. Puoluekokouksissa kaikki paikalle tulevat tarkastettiin perinpohjaisesti ja Pol Pot sai tietoja ulkomaailmasta vain heidän kauttaan. Samalla Tuol Slengistä tulevat raportit saivat Pol Potin näkemään vallankumouksen olevan uhattuna niin ulkoisesti kuin sisäisestikin.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ Kiernan 1996), s. 315.

¹⁷⁹ Chandler 1992, s. 130 ja Becker 1998, s. 266.

¹⁸⁰ Becker 1998, s 206.

¹⁸¹ Chandler 1992, s 139.

Kesään 1977 mennessä puoluejohdon vainoharhaisuus oli lisääntynyt entisestään. Pol Potin suunnitelman mukaan uusi yhteiskunta tuli puhdistaa vanhasta yhteiskunnasta. Tätä varten pääkaupungista lähetettiin yhteistiloille puolueen luottamusta nauttivia ja tehtäväänsä koulutettuja kaadereita valvomaan uudistusten toteutumista. Tämä tarkoitti vanhan yhteiskunnan loppujenkin ainesten systemaattista hävittämistä. Vainojen lisääntyminen näkyi myös pakolaisvirtojen lisääntymisenä erityisesti Thaimaan vastaisella rajalla. Huomioitavaa on myös se, että punakhmerit kovensivat edelleen otteitaan Vietnamissa koulutautuneita kaadereita ja puoluetovereita vastaan.¹⁸²

5.2 Sota Vietnamia vastaan

Syyskuussa 1977 Pol Pot matkusti jälleen Kiinaan ja Pohjois-Koreaan keskustelemaan ongelmista Vietnamin kanssa. Vietnamin vastaisella rajalla oli 1976 ja 1977 ollut koko ajan jatkuvia yhteenottoja vietnamilaisten kanssa. Suoranaisesti kukaan tutkija ei osaa sanoa mistä yhteenotot alkoivat, mutta mahdollisia syitä tähän ovat rajaseudun rannikolta löytyneet öljyesiintymät, vietnamilaisten kommunistijohtajien isällinen suhtautuminen punakhmereihin ja itäisten alueiden sotilaskomentajien halu osoittaa lojaaliutta puolueelle suhtautumalla hyökkäävästi vietnamilaisiin.

1977 Kambodzhan kommunistinen puolue aloitti lopulta avoimesti aggressiivisen politiikan Vietnamia kohtaan. Esimerkiksi vuoden 1977 alusta kaikki etniset vietnamilaiset¹⁸³ koottiin puolueen käskystä vankiloihin, joissa heidät lopulta teloitettiin. Samalla maanviljelyyn lähetettyjä sotilasosastoja kutsuttiin takaisin aseisiin ja heitä sijoitettiin Vietnamin vastaiselle rajalle. Punakhmerien toimesta tehtiin tasaisin väliajoin hyökkäyksiä Etelä-Vietnamin alueelle, joissa aiheutettiin tuhoja rajaseudun kyliin ja liikenneyhteyksiin. Yllätyshyökkäyksistä aiheutui alueen siviileille ja sotilaille materiaalivahinkojen lisäksi runsaasti kuolonuhreja. Vietnam yritti myös rauhoittaa

---

¹⁸² Jackson 1989, s. 200.

¹⁸³ Kambodzhasa ei enää 1977 ollut kuin muutamia etnisiä vietnamilaisia, sillä pääosa oli jo karkotettu Lon Nolin hallinnon aikana tai kadonnut punakhmerien tultua valtaan 1975. Kambodzhasa olleet vietnamilaiset olivat tuolloin suurelta osin vietnamilaisia naisia, jotka olivat naimisissa kambodzhalaisen miehen kanssa.

tilannetta pyytämällä tulitaukoa, mutta pyyntöihin ei vastattu. Kesällä 1977 puolueelta tuli käsky valmistautua laajamittaiseen sodankäyntiin Vietnamissa.¹⁸⁴

Pol Potin matkan tarkoituksena oli siten saada ystävällismielisten valtioiden hyväksyntä sotatilalle. Kiina ja Pohjois-Korea lupasivat tukea Pol Potin toimia ja olivat mielissään saadessaan punakhmerit rankaisemaan Neuvostoliiton leiriin päätynyttä Vietnamia. Matkalta palattuaan puoluejohtoa odotti ikävä yllätys, sillä vietnamilaiset joukot olivat tunkeutuneet noin kahdenkymmenen kilometrin alueelle Kambodzhan maaperälle heidän poissa ollessaan.¹⁸⁵

Etsiessä syitä lopulliseen sotaan ajautumiseen on tarkasteltava alueen historiallisia, poliittisia, kulttuurillisia ja maantieteellisiä lähtökohtia. Historiallisesti Kambodzha on Angkorin valtakunnan luhistuttua aina joutunut taistelemaan olemassaolostaan vietnamilaisten ja thaimaalaisten kanssa. Alueen luonnonvarat ovat houkuttaneet naapurivaltioita hyötymään alueesta ja 1400-luvusta lähtien Kambodzhasta on käyty kädenvääntöä eri valtioiden kesken. Tämä tausta oli varmasti omalta osaltaan luomassa epäluuloja ja jännitteitä itsenäisen Kambodzhan johtajille. Vietnamilaisten halveksuntaa osoittavat myös punakhmerien röyhkeät hyökkäykset raja-alueella, Vietnamissa koulutettujen puoluetovereiden vainot ja vietnamilaisten kommunistien vaikutusten poistaminen puoluehistoriasta. Vietnam ei sen sijaan osoita punakhmerien vastaista toimintaa ennen kuin 1977, jolloin punakhmerit olivat jo tehneet ryöstöretkiä Vietnamin alueelle.

Toinen syy sotaan on varmasti kommunistisen maailman jakautuminen Neuvostoliiton ja Kiinan välillä. Stalinin kuoltua Mao Zedong olisi halunnut, että hänet olisi nostettu kommunistisen maailman johtajaksi. Samalla kiistat näkemyksellisestä eroista kommunismin toteuttamiseksi eskaloituvat Neuvostoliiton ja Kiinan välillä. Lopulta nämä erimielisyydet ajoivat Neuvostoliiton ja Kiinan katkaisemaan diplomaattiset

---

¹⁸⁴ Chandler 1992, s. 143.

¹⁸⁵ Chandler 1992, s. 151.

suhteensa väliaikaisesti.¹⁸⁶ 1975–79 suhteet olivat jo hieman lämmenneet ja diplomaattisuhteet Neuvostoliiton ja Kiinan välillä avautuneet uudestaan, mutta kommunistisen maailman jakautuminen oli silti edelleen tosiasia. Kaakkois-Aasiassa jakautuminen kommunistisiin leireihin oli ajanut Vietnamin ja Laosin Neuvostoliiton leiriin, kun taas Kambodza oli Kiinan leirissä. Kiina ja Neuvostoliitto olivat yhdessä tukeneet Pohjois-Vietnamia sodassa, mutta sodan jälkeen yhteistyö Kaakkois-Aasiassa oli loppunut. Tämän johdosta kiinalaiset tukivat mieluusti punakhmerejä, jotka pyysivät apua sotaan Vietnamia vastaan. Vietnamilaiset taas ovat historiallisesti tarkasteltuna tunteneet itsensä aina uhatuksi Kiinan suunnalta, joten he tukeutuivat Neuvostoliiton apuun. Kiinasta tullut hyväksyntä ja materiaallinen apu antoivat punakhmereille luottamusta valmistautua sotaan ja samalla pakottivat Vietnamin varautumaan hyökkäykseen. Maantieteellisesti on myös nähtävissä, ettei Kiina halunnut olla Neuvostoliiton ja tämän leiriin kuuluvien valtioiden ympäröimänä.

Raja Kambodzhan ja Vietnamin välillä voidaan nähdä myös Aasian kahden suuren kulttuurin, kiinalaisen ja intialaisen kulttuurin rajana. Nämä kulttuurilliset erot ovat hyvin näkyviä arkipäiväisessä elämässä, joiden eroavaisuus korostuu erityisesti tavoissa, perinteissä ja kielessä. Esimerkiksi Khmerin kieli on paljon ymmärrettävämpää thaimaalaiselle kuin vietnamilaiselle. Pukeutuminen myös erottaa kulttuurisen eroavaisuuden. Kambodzhassa sekä mies että nainen pukeutuu sharongiin¹⁸⁷, kun taas Vietnamissa molemmat sukupuolet pukeutuvat löysiin housuihin.

Kambodzhassa ruokaillaan käsin tai lusikalla, kun taas Vietnamissa tikuilla. Kulttuurilliset erot näkyvät myös rakennuksissa, sillä Kambodzhassa on tapana rakentaa talot puupölkkyjen avustuksella irti maasta, kun taas Vietnamissa talot rakennetaan tasaiselle maalle.¹⁸⁸

---

¹⁸⁶ Schram 1966 passim.

¹⁸⁷ Eräänlainen hame

¹⁸⁸ Becker 1998, s. 335.

Kiinan tuki takanaan punakhmerit katkaisivat diplomaattiset suhteensa Vietnamiin ja aloittivat propagandasodan ja puolustustaistelun. Saman vuoden joulukuussa (1977) vietnamilaiset joukot lähtivät vetäytymään Kambodzhan alueelta. Mukaansa he ottivat tuhansia siviilejä, joille Vietnam oli tarjonnut turvapaikkaa. Vietnamin vetäytyttyä punakhmerit käyttivät vetäytymistä heikkouden osoituksena ja propagandassaan osoittivat olevansa sodan voittajia. Vietnamin antama näpätys Kambodzhalle ei kuitenkaan tehonnut, vaan se sai punakhmerit haluamaan sotaan yhä kiivaammin. Alkuvuodesta 1978 Pol Pot vieraili Itä-Kambodzhassa onnittelemassa armeijan päällystä hyvin tehdystä työstä. Samalla puoluejohto ryhtyi suunnittelemaan uusia sotatoimia Vietnamia vastaan ja puhdistuksia armeijan riveistä vastaavan vietnamilaisinvaasion välttämiseksi. Uudet puhdistukset itäiseltä sotilasalueelta johtivat lopulta muutamien upseerien loikkaamiseen rajan yli vietnamilaisten puolelle. Laajemman konfliktin uhka alkoi myös eskaloitua Kiinan ryhtyessä toimittamaan runsaasti sotamateriaalia Phnom Penhiin ja Vietnamin alkaessa pidättämään ja takavarikoimaan maassa asuvien kauppiaiden omaisuutta, jotka olivat pääsääntöisesti etnisiä kiinalaisia.¹⁸⁹ Vietnam varustautui sotaan myös lähettämällä joukkoja Kambodzhan ja Kiinan vastaiselle rajalle, propagandalla ja kouluttamalla Vietnamin asuvia kambodzhalaisia ja muodostamalla uuden Kambodzhan hallituksen¹⁹⁰ ytimen Hanoissa. Vietnamilaisen muodostaman hallituksen riveissä oli pääosin Kambodzhan itäisten alueiden sotilaita ja kaadereita. Uutta hallitusta johti Heng Samrin, joka oli toiminut punakhmerien 4.divisioonan komentajana Itä-Kambodzhassa.¹⁹¹

Phnom Penhissä sotaan valmistautuminen tarkoitti avautumista ja uusien ystävien etsintää ulkomailta. Samalla maassa pyrittiin luomaan sisäistä vakautta rakentamalla yhteisöllisille tiloille peruskouluja ja antamalla asukkaille hieman vapauksia¹⁹². Samalla kansan jakautuneisuutta pyrittiin tasoittamaan luopumalla puhdistuksista niiden osalta,

---

¹⁸⁹ Vietnamin aloittamat pakkokeinot aiheuttivat pian yli 100.000 ihmisen lähtemisen venepakolaisena naapurivaltioihin. Pakolaiset pyrkivät erityisesti Hong Kongiin.

¹⁹⁰ Kampuchea United Front for National salvation eli Kambodzhan kansallisen pelastuksen yhtenäisyysrintama Kiljunen 1983, s.86.

¹⁹¹ Chandler 1992, s. 151.

¹⁹² Vapauksista tärkeimpiä olivat vapaa-ajan lisääntyminen ja mahdollisuus pitää erivärisiä vaatteita. (Demokraattisen Kambodzhan arkivaatteeksi oli määriteltä musta pyjama-mallinen vaate)

joilla oli yhteyksiä ulkomaihin tai hallituksiin vuosina 1947–1967. Ihmisille annettiin myös enemmän poliittisia vapauksia luopumalla jaosta puoluejäseniin, kandidaateihin ja oikeudettomiin. Muutokset olivat kuitenkin vähäisiä, eivätkä juuri näkyneet yhteistilojen päivittäisessä elämässä.¹⁹³

Avautuminen ulkomaille taas tarkoitti eri maista peräisin olevien delegaatioiden vastaanottamista ja Demokraattisen Kambodzhan valvottua esittelemistä. Monet maahan tutustuneet vieraat olivat muiden maiden kommunististen puolueiden jäseniä ja jotkut näistä delegaatioista pääsivät tapaamaan Ieng Sarya tai Pol Potia. Demokraattinen Kambodza pyrki kiillottamaan kuvaansa myös YK:ssa, jonne lähetettiin Ieng Sary puhumaan Vietnamin aggressiivisuudesta. Samalla matkallaan syksyllä 1978 Ieng Sary kutsui YK:n pääsihteeri Kurt Waldheimin tutustumaan Kambodzaan ja toteamaan itse, etteivät huhutetut joukkomurhat olleet totta. Ieng Sarylla oli mukanaan myös tuore valokuva Sihanoukista ja hänen vaimostaan, joiden oli huhuttu kuolleen punakhmerien otettua vallan. Tasapuolisuuden nimissä Waldheim jätti kuitenkin saapumatta Kambodzaan ennen kuin saisi vietnamilaisilta samaisen kutsun. Vietnam suunnitteli tällöin jo Kambodzhan valtaamista, joten kutsu jäi tulematta. YK:n tuki jäi siten saamatta, mutta kansainvälistä tukea tavoiteltiin tämän jälkeen kansainvälisen lehdistön avulla.¹⁹⁴

Kansainvälinen lehdistö vastasi kutsuun, sillä tiedot punakhmerien toimista olivat olleet peräisin kommunistiselta lehdistöltä, pakolaisilta tai sotilaskarkureilta. Phnom Penhiin lähti lehdistöä Ruotsista, Belgiasta, Jugoslaviasta ja lopulta myös ryhmä anglikaanisilta alueilta. Kambodzaan saapuneille lehdistön edustajille esiteltiin elämää Phnom Penhissä ja tehtiin kiertoajeluita pitkin Kambodzhaa. Samalla lehdistölle oli järjestetty tapaamisia paikallisten kanssa ja heidän oli mahdollista esittää kysymyksiä elämästä Kambodzhasta niin tapaamiltaan paikallisilta kuin lehdistön edustajia seuranneilta isänniltäkin. Lehdistön toiminta Kambodzhasa oli tiukasti valvottua, eikä heillä ollut mahdollisuutta tavata muita ihmisiä kuin mitä heidän isäntänsä heille esittelivät.

---

¹⁹³ Chandler 1992, s. 154.

Samalla isännät seurasivat lehdistön edustajia ympäri vuorokauden eikä heillä ollut mahdollisuutta kierrellä vapaasti Kambodzhassa. Lehdistö ei pystynyt todistamaan huhuja joukkomurhista todeksi, mutta monelle Kambodzhan tuntijalle oli selvää, että heidän aikaisemmin tuntemansa yhteiskunta oli kokenut totaalisen muutoksen vain noin neljässä vuodessa. Viimeinen länsimainen lehdistöryhmä koostui kahdesta amerikkalaisesta toimittajasta: Elisabeth Beckeristä ja Richard Dudmanista sekä skottilaisesta tutkijasta Malcolm Caldwellista.¹⁹⁵

Becker ja Dudman olivat paikalla toimittajan roolissa, kun taas Caldwell tunnettiin myös punakhmerien keskuudessa heitä tukevana länsimaisena tutkijana. Hänen ja Lek Hor Tanin teos ”Cambodia in the Southeast Asian War” oli ilmestynyt 1973. Kirja on hyvin imperialisminvastainen ja näkemykseltään se antaa jyrkästi vasemmistolaisen näkökulman Kaakkois-Aasian tapahtumiin. Kirja on esimerkiksi omistettu Sihanoukin Pekingistä käsin johtamalle NUFK:ille.¹⁹⁶

Tutustumismatkallaan Demokraattiseen Kambodzhaan Becker, Dudman ja Caldwell saattoivat todeta saman mitä muiden maiden toimittajat olivat jo nähneet aiemmin: tyhjillään olevia kaupunkeja, pelloilla työskenteleviä ihmisiä ja alkeellista teollisuutta. Tämän lisäksi toimittajille suotiin lyhyt haastattelu Pol Potin kanssa, mutta haastattelu muuttui pian luennoksi Demokraattisen Kambodzhan näkemyksistä Kaakkois-Aasian tilanteesta ja Vietnamin aggressioista. Caldwell sai toimittajien jälkeen oman tapaamisensa Pol Potin kanssa, jossa oli keskusteltu Kambodzhan vallankumouksesta ja sen vaikutuksesta talouteen. Toimittajien ja Caldwellin matka päättyi kuitenkin vallankumouksen väkivaltaista kaavaa noudattaen. Heidän nukkuessaan viimeistä yötään Kambodzhassa aseistautuneet miehet murtautuivat heidän hotelliinsa ja ampuivat Caldwellin hengiltä. Toimittajat säästyivät ja saivat pahoittelut tapahtuneesta Ieng Sarylta, joka lupasi samalla etsiä syylliset ja rangaista heitä. Myöhemmin syyllisiksi iskuun todettiin kaksi organisaatiossa korkealla olevaa punakhmeriä; erään

---

¹⁹⁴ Becker 1998, s.323.

¹⁹⁵ Becker 1998 passim.

¹⁹⁶ Caldwell ja Lek 1973, s. 13.

itäisen sotilasalueen komentaja Pin ja Pol Potille Pariisin marxilaisista ympyröistä tuttu Son Sen. Pin teloitettiin marraskuussa 1978. Son Sen, joka oli teoreettisesti vastuussa myös Tuol Sengin toiminnasta, joutui kokemaan laitoksen toiminnan myös asiakkaan näkökulmasta.¹⁹⁷

Säilyneistä kuulustelupöytäkirjoista on luettavissa että Son Sen halusi nöyryyttää vallankumousta murhaamalla Caldwellin. Tuol Sengissä kirjoitettuihin tunnustuksiin on kuitenkin mahdoton luottaa, sillä ne on kirjoitettu pääosin kidutuksen alaisena. Varmaa tietoa murhan syistä ei ole vielä tähän päivään mennessä onnistuttu löytämään. On mahdotonta tietää miksi punakhmereille suosiollinen tieteilijä murhattiin. Niin suljetussa valtiossa kuin Kambodzhassa ulkomaalaisen murha ei kuitenkaan ollut sattuma. Kenties Pol Pon vallan vastustajat todella halusivat mustamaalata punakhmerejä ulkomaille ja samalla murhata Pol Potia tukevan tutkijan? Ehkä Caldwell oli onnistunut suuttuttamaan Pol Potin tapaamisessa kärkkäillä mielipiteillään? Tapahtumien valossa on selvää, ettei järkyttyneiden toimittajien antama kuva Kambodzhasta ollut kovin mairitteleva eikä se antanut Demokraattiselle Kambodzhalle lisää kannatusta ulkomailla.

Joulukuun 25. päivästä alkaen punakhmerien päivät Kambodzhassa johdossa alkoivat olla luetut. Vietnamin loppuvuoden ajan valmisteleva hyökkäys¹⁹⁸ pantiin toimeen koko rintaman alueelta. 150.000 vietnamilaista sotilasta ja 15.000 Heng Samrinin johtamaa DK:sta paennutta sotilasta ylitti rajan tykistön, ilmavoimien ja panssareiden tukemana. Viisi päivää hyökkäyksen alettua hyökkäyksen kiila oli saavuttanut Mekong-joen ja Kratien kaupungin keskellä Kambodzhassa. Tammikuun ensimmäisenä vietnamilaiset joukot olivat jo Phnom Penhissä, sillä Vietnamin erikoisjoukkojen yksikkö oli komennettu soluttautumaan Phnom Penhiin ja kaappaamaan kotiarestissa asuva Sihanouk. Hyökkäys kuitenkin epäonnistui ja erikoisjoukot saivat operaatiossa surmansa. Puolustuksen lamaantuminen ja merkit lopullisesta tuhosta saivat Pol Potin

---

¹⁹⁷ Becker 1998, s 430.

tarttumaan viimeiseen keinoonsa saada tukea. Pol Pot vieraili Sihanoukin palatsissa ja pyysi häntä lähtemään YK:iin pyytämään apua vietnamilaisten invaasiota vastaan.¹⁹⁹

Aseiden äänien kantautuessa Phnom Penhiin punakhmerien johto ymmärsi, että Phnom Penh oli menetetty. Ihmisiä ja sotamateriaalia ryhdyttiin evakuoimaan Thaimaan vastaiselle rajalle minne oli tarkoitus vetäytyä puolustusasemiin. Samalla Vietnamin voitokas hyökkäys oli aiheuttanut kapinointia yhteistiloilla, joista monet olivat liittyneet punakhmerien vastaiseen rintamaan. Koko Kambodzha oli hyvin pian sekasortoisessa tilassa punakhmerien paetessa Thaimaan vastaiselle rajalle. Paetessaan he samalla joutuivat taistelemaan vietnamilaisia ja kapinallisia vastaan. Monet ihmiset olivat myös nähneet mahdollisuuden paeta yhteistiloilta, mikä omalta osaltaan lisäsi sekavaa tilannetta. Vietnamilaiset saapuivat lopulta tyhjään Phnom Penhiin 7. tammikuuta. Punakhmereille oli tosin tullut niin kiire, että mukaan oli ehditty ottaa vain välttämätön. Tämä osaltaan aiheutti sen, että maailmalle julkaistiin pian Phnom Penhin valtaamisen jälkeen materiaalia punakhmerien vankiloista ja Tuol Slengistä säästynyttä kirjanpitoa. Hyvin pian tulivat selville myös punakhmerien raakuudet vietnamilaisten löydettyä yhä enemmän joukkohautoja ja muita todisteita heidän julmuuksistaan.²⁰⁰

Vietnamilaisten hyökkäyksen aiheuttama nopea puolustuksen murentuminen ajoi punakhmerit pakoon Kambodzhan ja Thaimaan vastaiselle raja-alueelle. Kaksi viikkoa hyökkäyksen alkamisesta Thaimaa tarjosi punakhmereille suoja-alueita rajojensa sisäpuolelta. Thaimaalaiset näkivät mahdollisuuden käyttää punakhmereitä puskurina kommunistista Vietnamia vastaan. Samalla he onnistuivat kukistamaan kotimaansa kommunistiset sissiliikkeet tekemällä sopimuksen Kiinan kanssa, joka lupasi lopettaa Thaimaan sisäisten kommunistisissiliikkeiden rahoittamisen ja aseistamisen, jos Thaimaa antaisi punakhmereille turvapaikan itäiseltä raja-alueeltaan ja auttaisi kiinalaisia tuomaan materiaaliapua punakhmereille. Samalla Yhdysvallat halusi

---

¹⁹⁸ Vietnamilaisen kenraali Van Tien Dungin suunnitelmana oli hyökätä kiilamaisesti syvälle keskelle Kambodzhaa, josta hyökkäyksen suunta kääntyisi punakhmerien rajalla sijoittuneiden joukkojen selustoihin. Operaatio oli nimeltään Kukkiva lootus.

¹⁹⁹ Kiernan 1996, s. 451.

²⁰⁰ Becker 1998, s. 433.

korostaa Vietnamin ja Neuvostoliiton vastaista politiikkaansa olemalla puuttumatta alueen tapahtumiin. Poliittinen peli Kambodzhassa mahdollisti myös sen, että Yhdysvaltojen ja Kiinan suhteet lämpenivät.

Kylmän sodan politiikka mahdollisti punakhmerien säilymisen organisaationa ja sotilaallisena vaikuttajana Kambodzhassa, vaikka heidän kontrolloimansa alue Kambodzhassa oli vain hyvin pieniä alueita läntiseltä rajalta. Kiinan ja Thaimaan avun turvin he pystyivät jatkamaan taistelua noin 100.000 kannattajan voimin. Tosiasia oli kuitenkin, että punakhmerien ei ollut mahdollista vallata Kambodzhaa takaisin ilman ulkopuolisen antamaa sotilaallista apua, sillä Vietnamin aseistama ja tukema uusi hallitus oli Kambodzhassa huomattavasti punakhmerejä suositumpi. Suosiota lisäsi uuden hallituksen pyrkimys muuttaa yhteiskunta takaisin punakhmerejä edeltäneelle ajalle esimerkiksi lopettamalla yhteistilat, sallimalla matkailu, uskonto, kaupungit ja palauttamalla perhe-elämä. Punakhmerien valtakausi Kambodzhassa oli päättynyt.²⁰¹

Punakhmerien vallasta poistaminen loi lisäjännitteitä Vietnamin ja Kiinan välille, joka eskaloitui sotilaalliseksi konfliktiksi. Kiinalaiset joukot valtasivat hetkellisesti osan Pohjois-Vietnamia, mutta joutuivat lopulta vetäytymään. Vieläkin on epäselvää vetäytyivätkö kiinalaiset kohdattuun vietnamilaisten raivokasta vastarintaa vai siksi, että tarkoituksena oli alun perin vain näpäyttää vietnamilaisia? Joka tapauksessa tässä kuukauden kestäneessä Kolmanneksi Indokiinan sodaksi kutsutussa konfliktissa menehtyi noin 25.000 ihmistä ja tapaus jätti Kiinan ja Vietnamin välille epäluuloja. Tämä sai Vietnamin tukeutumaan Neuvostoliittoon yhä tiukemmin.²⁰²

---

²⁰¹ Chandler 1991, s. 167-170. ja Shawcross 1984, s.328.

²⁰² Nguyen 1983, s. 240-244.

6 Kommunismi

6.1 Kommunismin oppi-isät Euroopassa

Viitteitä kommunistisesta ajattelusta on mahdollista nähdä niin antiikin Kreikasta, renessanssin kuin valistuksenkin ajoilta.²⁰³ Kommunistisen ajattelun poliittisena liikkeenä voidaan kuitenkin nähdä alkavan 1800-luvun puolessa välissä, jolloin Karl Marx ja Friedrich Engels julkaisivat Kommunistisen manifestin (1848). Kommunistinen manifesti esitti näkemyksen kapitalistisen järjestelmän vaihtamisesta proletariaatin diktatuuriin hyväksi. Tavoitteena olisi siis luokka-arvoista vapaa yhteiskunta. Manifestin ydin ajatuksena voidaan myös nähdä maanomistuksen ja perinnöllisyyden häviäminen, teollisuuden, tuotannon, talouden ja liikennevälineiden nationalisointi sekä ilmainen koulutus ja lapsityöllisyyden poistaminen. Käytäntöön pantuna nämä poliittiset toimet mahdollistaisivat uudenlaisen luokattoman ja tasa-arvoisen yhteisön.²⁰⁴

Kommunististen voimien valtaannousu ei onnistunut aluksi muualla kuin Venäjällä, jossa lokakuun 1917 vallankumouksessa kommunistit onnistuivat ottamaan vallan käsiinsä. Vladimir Leninin oppien mukana kommunistinen ajattelu muotoutui yhä vahvemmin korostamaan proletariaatin diktatuuria kommunististen arvojen ja yhteiskunnan muodostajana. Leninin ajatuksena oli yhden vahvan puolueen valta kommunismin toteuttajana. Leniniläiseen ajattelutapaan kuuluu ajatus siitä, että vallankumouksen selkäranka muodostuu teollisuusväestöstä. Kommunistisen puolueen johto tulisi valita puolueen sisältä äänestämällä, jolloin kaikki puoluejäsenet saisivat äänensä kuulluiksi. Leninin ajatuksiin kuului myös valtion reagoiminen erilaisiin tilanteisiin. Esim. sota-ajan kommunismi erosi jyrkästi sodan jälkeisestä vapaammasta talouspolitiikasta. Näistä ajatuksista tuli pian kommunistisen toiminnan peruspilareita ja sitä alettiin kutsua marxilais-leninismiksi.²⁰⁵

---

²⁰³ Busky 2002, passim.

²⁰⁴ Busky 2002, s. 132.

²⁰⁵ Busky 2002, s.165 ja s.181.

Leninin kuoltua Neuvostoliitossa sai vallan haltuunsa Stalin, joka omilla toimillaan toi kommunismin mukaan totalitaarisen otteen. Stalinin oppien mukaan ensin oli mahdollistettava toimiva kommunismi yhdessä maassa ennen kuin aatetta tulisi levittää muihin valtioihin. Tämä mahdollistaisi muiden valtioiden kääntymisen kommunismin yhden vahvan valtion tukemana. Toisaalta stalinismin piirteisiin kuuluu kommunismin opposition tukahduttaminen ja vainoaminen puolueen toiminnan nimissä. Tiukan ihmisten kontrolloinnin lisäksi osana stalinismia voidaan nähdä myös talouden kontrollointi. Stalinin Neuvostoliitossa vähennettiin Leninin suomat kaupankäynnin mahdollisuudet ja ryhdyttiin panostamaan raskaaseen teollisuuteen kotitalouksien kulutustuotteiden sijaan.²⁰⁶

Mielestäni eräs esille nostettava ja mahdollisesti punakhmereihin vaikuttanut kommunistinen ajattelutapa on Jugoslaviasta peräisin oleva titoismi. Esimerkiksi Pol Pot oli Euroopassa opiskellessaan vieraillessa Jugoslaviassa ja pystyi siten paikanpäällä tutustumaan toimivaan kommunistiseen valtioon. Titoistisen ajattelutavan selkärankana on kommunismin pyrkiminen valtiokohtaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että kunkin valtion lähtökohdat, resurssit ja historia tulee ottaa huomioon pyrittäessä luoda kommunistista valtiota. Kommunismia ei siten voi saavuttaa toimimalla vain yhden tietyn ja valmiin kaavan mukaan. Titoismi oli myös sallivampi ajattelusuuntaus omistusoikeuksien ja kaupankäynnin suhteen. Jugoslavian titolaiset näkemykset kommunismista aiheuttivat Neuvostoliitossa ja sen liittolaisissa jatkuvaa paheksuntaa.²⁰⁷ Vaikka jugoslavialainen malli kommunismista oli vapaampi ja kansalaisille sallittiin liikkumavaraa, oli silti olemassa raja johon vapaudet loppuivat. Neuvostoliittoa ihannoivat, samoin kuin muut titolaista mallia vastustavat kansalaiset päätyivät nopeasti vankiloihin ja pakkotyöhön Adrianmeren saarella sijaitsevalle vankilalle.

Toisaalta punakhmerien ideologia kumpusi vahvasti myös ranskalaisesta kommunismista, sillä suuri osa punakhmerien johtoa oli opiskellut Pariisissa 1950-

---

²⁰⁶ Busky 2002, s.183–184.

luvulla. Pariisissa muodostuneet ajatukset, opiskeleminen ja kommunistiseen puolue toimintaan osallistuminen vaikuttivat varmasti puolue toiminnan käynnistämiseen Kambodzhassa. Ranskalainen 1950-luvun kommunismi kumpusi toisen maailmansodan aikaisen vastarintaliikkeen toiminnasta. 50-luvun Ranskassa kommunistinen puolue oli hyvin suosittu, sillä sen vastarintatoiminta oli ollut näkyvää miehitettyssä Ranskassa. Puolue ei kuitenkaan ollut täysin yhtenäinen. Hajaannusta puolueen riveissä aiheuttivat erityisesti siirtomaakysymys ja 50-luvun lopulla tapahtunut jako Neuvostoliiton ja Kiinan leiriin. Ranskassa punakmerit tutustuivat myös varmasti siirtomaiden itsenäisyyttä puolustaviin teksteihin, kuten Frantz Fanonin kirjoituksiin.

6.2 Kommunismi Aasiassa

Marxilais-leninistiset aatteet saivat jalansijaa pian myös Aasiassa. Toisen maailmansodan jälkeen siirtomaat alkoivat vapautua entisistä isännistään, jolloin valtatyhjiötä pyrkivät täyttämään kussakin maassa toimineet poliittiset ryhmittymät. Usein nämä ryhmittymät olivat saaneet alkunsa nationalistisista lähtökohdista ja toimineet jo siirtomaaisäntiä vastaan, niin salaisesti kuin julkisestikin. Imperialismin vastainen ajattelu, joka kuului osana kommunismiin, sai jalansijaa siirtomaissa, joissa ihmiset olivat usein kokeneet tai nähneet siirtomaan kansalaisena olemisen kääntöpuolen.²⁰⁸

Kiinasta, jossa toisen maailmansodan jälkeen käyty sisällissota päättyi kommunistien voittoon, tuli maailman väkirikkain²⁰⁹ sosialistinen maa. Kiinalaista kommunismia alettiin kutsua maolaisuudeksi, sillä Kiinan omaperäinen kommunismi oli pitkälti Mao Zedongin ajatustyön tulosta. Maolaisuuden lähtökohtainen ero muihin kommunistisiin ajattelumalleihin piilee ajatuksessa, jossa maalaisväestö toimii vallankumouksen esitaistelijana kaupunkien työväestön sijaan. Maaseutua ja sen asukkaita pidettiin siis voimavarana, joka levittäisi kommunismin siten koko maahan. Maolaisuus nousi

---

²⁰⁷ Zukin 1975, s.57.

²⁰⁸ Busky 2002 passim.

²⁰⁹ ”Vuodesta 1949 lähtien Peking hallitsi lähes 2/3 punalipun alla elävästä ihmiskunnasta. Kommunismin musta kirja 1997, s.561.

voimiinsa Kiinan pohjoisella maaseudulla, josta kommunistisen puolueen puhemieheksi noussut Mao Zedong kokosi armeijaa, jonka avulla hän nousi sisällissodan jälkeen Kiinan johtajaksi. Maaseudun väestöön suhtauduttiin aluksi erittäin huolehtivasti ja heille julistettiin runsaasti kommunistista propagandaa.²¹⁰

Maolaisuuteen sisältyi myös runsaasti moraalisia sääntöjä ja perinteisiä kiinalaisia opetuksia, joissa on vaikutteita kungfutselaisuudesta. Vaikka Mao Zedongin Kiinassa kiellettiin uskonto ja monia temppeleitä suljettiin, omaa historiaa ja menneisyyttä ei kuitenkaan kielletty. Mao Zedong esimerkiksi piti esikuvanaan ensimmäistä keisaria Qin Shihuangdia. Maolaista ajattelutapaa pyrittiin levittämään maaseudun väestön keskuuteen jakamalla pientä punaista kirjaa, jonka opit toimivat perustana maaseudulta lähtevälle vallankumoukselle.²¹¹

Maolaisuus korosti maaseudun tärkeyttä myös muuten kuin vallankumouksen lähteenä. Erityisesti huomiota haluttiin kiinnittää maaseudun kehittämiseen ja yhteistyöhön, toisin kuin yleensä. Maaseudun väestön olojen kehittäminen oli tarkoituksellista myös sotilaallisessa mielessä, sillä onnistuneen sissisodankäynnin mahdollisti toimiva maalaiskylistä riippuvainen logistiikkaverkosto.²¹²

Eräs maolaisuutta leimaava piirre on myös jatkuva huomion kiinnittäminen luokkataisteluun ja pelko ajautumisesta takaisin kapitalistiseen järjestelmään. Jopa vallankumouksen jälkeen oli maolaisuuden mukaan tarkasteltava mahdollisia kapitalistisia vaikuttajia, jopa oman puolueen sisältä. Yhteiskunta pyrittiin tyhjentämään mahdollisista vastavallankumouksellisista voimista. Tämä tarkoitti 6-10 miljoonaa kiinalaista, joiden nähtiin uhkaavan kommunismia. Luokkataistelu siis jatkuu maolaisuuden mukaan koko ajan vallankumouksen jälkeenkin.²¹³

---

²¹⁰ Busky 2002, s.10.

²¹¹ Kommunismin musta kirja 1997, s.520.

²¹² Schram 1966, s.171.

²¹³ ”Kun aseistetut viholliset on tuhottu, jäljellä on vielä aseistamattomia vihollisia, jotka eivät lakkaa taistelemasta meitä vastaan viimeiseen saakka;emme saa koskaan väheksyä heitä. Ellemme nyt ymmärrä ongelmaa tällä tavalla, teemme hyvin vakavia virheitä” Lainaus Mao Zedong Kommunismin musta kirja 1997, s.151.

Maolaista politiikkaa kuvaa hyvin myös suurten projektien aloittaminen kommunismin ja yhteiskunnan kehittämiseksi. Kyseisinä projekteina voidaan pitää esimerkiksi suurta harppausta ja kulttuurivallankumousta. Kiinalainen kommunismi tai siihen sisältyneet osa-alueet toimivat esimerkkeinä monille aasialaisille kommunistisille puolueille.

Kambodzhan ja Kiinan naapurivaltiossa Vietnamissa kommunistinen liike sai alkunsa Hong Kongissa, jonne olivat vuonna 1930 kokoontuneet Vietnamin hajanaiset kommunistiset ryhmittymät. Tässä kokouksessa muodostettiin Indokiinan kommunistinen puolue, jonka johtoon valittiin Nguyen Tat Thanh alias Ho Chi Minh. Hän oli alun perin päätynyt Ranskaan rahtilaiivan kokkina. Ranskassa hän oli liittynyt Ranskan kommunistiseen puolueeseen, josta hänet oli lähetetty Moskovaan koulutukseen. Moskovan kautta hän päätyi Kiinaan, jossa hän toimi kommunistisen armeijan neuvonantajana ja värväsi samalla vietnamilaisia maasta karkotettuja kommunistisen puolueen riveihin. Koko 30-luvun Vietnamin kommunistinen puolue pyrki saamaan jalansijaa Vietnamissa toimimalla sotilaallisesti ja levittämällä propagandaa ranskalaisia ja muita nationalistisia ryhmittymiä vastaan.²¹⁴

Toisen maailmansodan jälkeen jo pitkään ranskalaisia vastustanut kommunistinen puolue julisti Vietnamin itsenäiseksi valtioksi (1945). Tämä kuitenkin aiheutti sodan kommunististen vietnamilaisten ja Ranskan välillä. Kiinan ja Neuvostoliiton tukemat kommunistit voittivat Ranskan 1954 ja Geneven sopimus jakoi Vietnamin kommunistiseen pohjoiseen ja tasavaltalaiseen etelään. Vuoden neuvottelujen jälkeen kommunistit kuitenkin pyrkivät soluttautumaan Etelä-Vietnamiin, josta seurasi laajempia yhteenottoja. Sota jatkui aina vuoteen 1975, jolloin Pohjois-Vietnam valtasi Etelä-Vietnamin pääkaupungin Saigonin.²¹⁵

Vietnamin kommunistinen ideologia pohjaa pitkälti Ho Chi Minhin oppeihin. Opit ovat sekoitus marxilais-leninismia, stalinismia ja maolaisuutta. Vietnamissa ryhdyttiin

---

²¹⁴ Busky 2002, s.27-29.

maolaisia perinteitä noudattaen liittämään yhteen maaseudun tuki ja sotilastoiminta. Toisaalta yhtäläisyyksiä on nähtävissä myös puolueen poliittisessa toiminnassa, esim. maanomistajien ja poliittisten vastustajien vainoissa. Vietnamin kommunistien politiikkaan kuuluu myös kommunismin levittäminen. Vuodesta 1951 alkaen Vietnam ryhtyi tukemaan kommunisteja erityisesti Kambodzhassa. Vietnamin talouspolitiikka ei myöskään suvainnut vapauksia kaupankäynnissä ja välit Kiinaan tulehtuivat kommunistien takavarikoitua Vietnamissa asuvien kiinalaisten omaisuudet ja yritykset. Kiinalaisiin kohdistuneet jatkuvat pakotteet, maastakarkoitukset ja vainot johtivat omalta osaltaan sodan Vietnamin ja Kiinan välille 1979.

Aasialaisista kommunistisista valtioista on myös tarkasteltava Pohjois-Koreaa. Koko Korea oli vuodesta 1910 toisen maailmansodan loppumiseen asti Japanin vallassa. Kun sota loppui, maa jaettiin Vietnamin tavoin pohjoiseen ja eteläiseen osaan. Kuten Vietnamissa, myös Koreassa sekä kommunistit että kapitalistit pyrkivät tukemaan maahan omia intressejään ajavia hallituksia. Pohjois-Korea pyrki yhdistämään maat hyökkäyksellä 1950, joka johti kolme vuotta kestäneeseen sotaan. Sodan jatkuttua ilman selvää voittajaa tilanne rauhoittui ja raja jäi pysyvästi väliaikaiseksi tarkoitettu 38 kääntöpiirille. Kommunismi Pohjois-Koreassa pohjaa marxilais-leninistiseen ja stalinistiseen ajatteluun, mutta 1950-luvulta lähtien se alkoi saada vaikutteita yhä enemmän Kiinasta. 1970-luvun puoliväliin tultaessa voidaan nähdä, että Pohjois-Korea omaksui omanlaisensa kommunismin. Pohjoiskorealaista kommunismia kutsutaan nimellä *Juche*²¹⁶, joka tarkoittaa itseluottamusta. Juche sisältää näkemyksiä marxilais-leninismistä, maolaisuudesta, kungfutselaisuudesta ja perinteisistä korealaisista arvoista, mutta korostaa samalla Kim Il-Sungin asemaa kommunistisena johtajana.²¹⁷

Juche-ideologia muistuttaa samalla Kim-Il-Sungin vallankumouksellisesta toiminnasta Korean vielä ollessa japanilaisten vallan alaisuudessa. Juche-ideologian voidaan kuitenkin nähdä syntyneen vastapainona kommunistisen maailman jakautumiseen

---

²¹⁵ Busky 2002, s.35.

²¹⁶ tai toisella nimellä Kim-Il-sungismi

²¹⁷ French 2005, s.31.

Kiinan ja Neuvostoliiton leiriin Stalinin kuoltua. Pohjois-Korea pyrki tasapainoilemaan molempien kommunististen jättiläisten suojissa, mutta joutui lopulta tukeutumaan yhä enenemässä määrin Kiinan puoleen.²¹⁸

Kaakkois- Aasiassa muita vahvoja kommunistisia puolueita olivat Indonesian kommunistinen puolue ja Filippiinien kommunistinen puolue. Indonesian kommunistinen puolue oli vielä 1960-luvulla Neuvostoliiton ja Kiinan jälkeen jäsenmäärältään suurin puolue. Indonesialaiset kommunistit eivät kuitenkaan ehtineet saada aikaan vallankumousta, sillä 1965 kenraali Suharton (s.1921, vallassa 1967-1998) johtama oikeistosiipi otti vallan Indonesiassa CIA:n avustuksella. Vallankaappauksen yhteydessä kommunisteja vainottiin ja noin 300.000 kommunistin laskettiin saaneen surmansa. Tämän jälkeen puolueen näkyvä toiminta oli tuhottu ja jäljelle jääneet kommunistit eivät pystyneet enää järjestäytymään vastarintaan.

Filippiinien kommunistinen puolue sai jalansijan Filippiineillä toisen maailmansodan jälkeen. Puolue pyrki ottamaan vallan aseellisesti, mutta joutui luopumaan aseellisesta kamppailusta vuonna 1954 hallituksen joukkojen ylivoiman edessä. Puolueelta puuttui myös vahva johto ja ideologinen yhtenäisyys, sillä 1967 puolue jakaantui maolaisiin ja neuvostomielisiin. Tämän jälkeen kommunistien toiminta Filippiineillä kuihtui neuvostomielisten lailliseen puoluetoimintaan ja maolaisten käymään sissisotaan. Kumpikaan ideologia ei kuitenkaan ole saanut laajamittaista kannatusta Filippiineillä.²¹⁹

---

²¹⁸ Chung 1980, s.129.

²¹⁹ Busky 2002 passim.

7 Kambodzhan vallankumouksen ideologia

7.1 Punakhmerien ideologian peruspilarit

Punakhmerien ideologinen herääminen tapahtui 1950-luvun Ranskassa, jossa kommunistinen puolue tuki vanhojen siirtomaiden itsenäisyyspyrkimyksiä. Osa vaihto-opiskelijoiksi Ranskaan tulleista khmereistä kiinnostui niistä uusista näkökulmista ja opeista, joita Ranskan kommunistinen puolue tarjosi. Uudet opit ja vaikutteet saivat osan ulkomaille opiskelemaan lähteneistä khmereistä radikalisoitumaan ja vieraantumaan omasta khmer-kulttuuristaan. Ranskasta Kambodzaan palasi tiivis kommunistisia oppeja kannattava ydinryhmä. Punakhmerien toiminta sekoitetaan usein hulluuteen tai barbarismiin. Vaikka punakhmerien teot olivat raakoja ja inhimillisestä näkökulmasta katsoen kauhistuttavia, voidaan nähdä, että punakhmerien ydinryhmä oli suunnitellut toimintansa etukäteen ja oli koko vallankumouksen ajan tietoinen siitä mitä Kambodzhassa tapahtui. Punakhmerien ydinryhmän teesit ovat olleet selvillä jo Pariisin opiskeluvuosista lähtien, sillä heidän toimintansa metodit ja tavoitteet ovat tallentuneet pöytäkirjoihin ja kirjoitelmiin joita he olivat laatineet Pariisissa.²²⁰

Omalta osaltaan mielipuolisuuden pois sulkee lukuisten toimittajien vierailut Kambodzhassa, joissa toimittajat kuvaavat punakhmerien johtohenkilöitä. Useat toimittajat luonnehtivat Pol Potia, Khieu Samphania ja Ieng Sarya edustaviksi, vakavasti otettaviksi ja älykkäiksi vallankumouksellisiksi. Esimerkiksi Becker kuvailee kirjassaan kohtaamista Pol Potin kanssa seuraavasti:

”He was not what I expected...He was actually elegant with pleasing face, not handsome but attractive...His gestures and manner were polished, not crude”

Samalla Becker toteaa Pol Potin olevan hyvin karismaattinen puhuja. Nämä seikat kuvaavat mielestäni hyvin sitä kuinka punakhmerien johto oli johdonmukaisesti yhtenäinen ja ideologisesti erittäin vahvasti sitoutunut. Kyse ei siis ollut

---

²²⁰ Jackson 1989, s. 38.

suunnittelemattomasta tai yhden henkilön mielipuolisista päänäpintymistä kumpuavasta toiminnasta.²²¹

Punakhmerien ydinryhmän muodostama ideologia määritti vallankumouksen sisällön. Kommunistisen puolueen alettua saada valtaa Kambodzhassa puolueen johto pyrki ottamaan koko maan haltuunsa, jotta vallankumouksen ideologia olisi mahdollista panna käytäntöön koko maanlaajuisesti. Vallankumouksen alkutaipaleella (ennen vuotta 1975) punakhmerien tavoitteena olikin syrjäyttää edelliset valtaapitävät elimet, jonka jälkeen punakhmerien ideologiset uudistukset olisi mahdollista toteuttaa maanlaajuisesti. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että vallan saavuttamiseksi tarkoitus pyhitti keinot. Punakhmerien liittoutuminen kuninkaan kanssa, älymystön ja muiden myöhemmin vainottujen ryhmien puhuminen vallankumouksen puolelle sekä sotilasyhteistyö vietnamilaisten kanssa olivat vain keinoja saada ote Kambodzhasta. Kun valta lopulta vaihtui, tuli näkyviin punakhmerien todellinen ideologia. Tämän vuoksi punakhmerien ideologian ydintä etsiessä on syytä keskittyä vuosiin 1975–1979, jolloin heidän toimintaansa tarkkailemalla on löydettävissä puolueen poliittisen toiminnan pääpiirteet. Kirjassaan *Cambodia 1975–1979*, Jackson jakaa punakhmerien vallankumouksellisen ideologian neljään eri teemaan.²²²

1. Täydellinen itsenäisyys ja riippumattomuus
2. Proletariaatin diktatuurin säilyminen
3. Totaalinen ja välitön talouden vallankumous
4. Khmerien yhteiskunnan täydellinen sosiaalisten arvojen muuttuminen

On huomioitava, että nämä teemat on nähtävissä vasta vallankaappauksen jälkeen. Löydetyistä teemoista Jackson kuitenkin itse toteaa, ettei punakhmerien ideologisessa retoriikassa ole mitään epätavallista verrattuna muihin kolmannen maailman radikaaleihin, sillä muutkin ovat puhuneet täydellisestä itsenäisyydestä ja

---

²²¹ Becker 1998, s.424.

²²² Jackson 1989, s.39.

riippumattomuudesta.²²³ Siksi on syytä tarkastella sitä epätavallista tapaa millä näitä oppeja toteutettiin. Näitä samoja teemoja onkin nähtävissä Itäisen alueen puoluehistoriikissa ja Vallankumouksen liput -lehdessä. Vallankumouksen ideologiaa on mielestäni syytä tarkastella punakhmerien toiminnan kannalta, jolloin on nähtävissä miten poliittiset puheet ja kirjoitukset toteutettiin Kambodzhassa. Vertailemalla edellä mainittuja asioita muiden kommunististen maiden oppeihin on mahdollista nähdä mikä erotti punakhmerien opit muista kommunistisista maista. Seuraavissa kappaleissa käyn läpi yksityiskohtaisemmin punakhmerien julkaisuissa mainittuja opillisia näkemyksiä ja sitä, mitä niiden toteuttaminen käytännössä 1970-luvun lopun Kambodzhassa tarkoitti. Pyrin erityisesti tuomaan esille niitä asioita, jotka ovat ominaisia piirteitä punakhmerien hallinnossa.

*”The object of our party, a Marxist-Leninist party, is to guide the revolution to destroy imperialism and its lackeys, and feudalism and its rich reactioneres; to destroy the old society and to rebuild it according to the current peoples’ and democratic revolution...”*²²⁴

Kun punakhmereille viimein tarjoutui mahdollisuus muodostaa valtio omien ideologisten lähtökohtiensa mukaan, he eivät viivytelleet. Välittömästi Phnom Penhin antautumisen jälkeen kaupunkiin marssineet punakhmerit ryhtyivät tyhjentämään kaupunkia asukkaista ja pakolaisista. Vaikka punakhmerien vanhan yhteiskunnan tuhoaminen ja uuden rakentaminen alkoi todenteolla vasta Phnom Penhin kukistumisen jälkeen, oli viitteitä oppien mukaisesta suorasta toiminnasta ja väkivaltaisuudesta siviilejä kohtaan havaittavissa jo 1968.²²⁵ Huomioitavaa on myös orjien ottaminen Kompon Chamien taistelun jälkeen.²²⁶ Vanhan yhteiskunnan tuhoaminen tarkoitti täydellistä muutosta Kambodzhin sosiokulttuuriseen elämään. Punakhmerien vallankumous sidottiin vahvasti yhteen myös nationalistisen ajattelumallin kanssa.

---

²²³ Jackson 1989, s.44.

²²⁴ Summary of Annotated Party History s.1.

²²⁵ 7 kyläpäällikköä ja heidän apulaisiaan teloitettiin punakhmerien toimesta helmikuussa 1968. Jackson 1989, s.20.

²²⁶ Chandler 1992, s.104.

Vanhan yhteiskunnan edustajat nähtiin epäisänmaallisina siirtomaaherrojen käytyinä ja siten suorana jatkeena siirtomaavallalle.

”If immediatly after liberation we did not continue the Socialist Revolution, we would be already slaves.”²²⁷

Vallankumouksen todellinen luonne alkoi selvitä suurelle osalle kambodzhalaisista vasta punakhmerien voiton jälkeen. Välittömästi punakhmerien marssittua Phnom Penhiin alkoi kaupungin tyhjentäminen asukkaista. Asukkaille kaupungin tyhjentämistä perusteltiin suojelulla USA:n pommituksia vastaan, nälänhädän lievittämisellä ja tyhjennyksen väliaikaisuudella. Kaupunkilaisilla olikin suurella osalla sukulaisia maaseudulla ja yleensä he pyrkivät lähtemään sukulaistensa luokse. Toisilla taas oli huonompi onni ja heidät pakotettiin lähtemään sijoituspaikkaan riippuen siitä, missä he olivat kaupunkia evakuoivia punakhmerejä kohdanneet. Punakhmerit itse näkivät kaupungit korruptoituneina ja pitivät pahana mahdollisuutta, että jos kaupungissa oleskelu sallittaisiin, niin siellä alkaisi välittömästi muodostua vaihdantatalouteen perustuvaa toimintaa. Tämä johtaisi pian torien tai muun kaupankäynnin muodostumiseen, joka tarkoittaisi kapitalismin paluuta.

Kaupungista johtaviin tienristeyksiin oli pystytetty tarkastuspisteitä, joilla punakhmerit pyrkivät seulomaan ihmisjoukosta entiset tasavaltalaisarmeijan sotilaat ja virkamiehet. Tällä tavalla pyrittiin eliminoimaan välittömästi pahimmat uhkaajat punakhmerien hallinnolle. Punakhmerien vastaisia voimia saatiin kuitenkin seulottua joukosta kovin vähän, sillä ajaessaan ihmisiä ulos kaupungista monen oli käsketty tuhoamaan henkilöpaperinsa. Viha kaikkia ei-vallankumouksellisia tekstejä kohtaan ylitti kaikki muutkin näkemykset: kirjoja tuhottiin, jätettiin oman onnensa nojaan tai niistä tehtiin savukepaperia. Tuholta ei välttynyt edes kansalliskirjasto, jonka kirja-aarteet tuhoutuivat lähes täysin punakhmerien hallinnon aikana.²²⁸

---

²²⁷ Revolutionary Flags, Special Issue, Syyskuu-Lokakuu 1976, s.14.

*”What to Struggle to Eliminate: Eliminate the capitalists class worldview ; eliminate the worldview of other classes. Eliminate the individual worldview. What to construct: Construct the worldview, the lifeview of the proletarian class; construct the economy of proletarian class...”*²²⁹

Kun kaupungit oli tyhjennetty ja ihmiset olivat asettuneet maaseudulle, alkoi punakhmerien toimesta välitön kollektiivisten maatilojen rakennuttaminen. Samalla ihmisten elämä pyrittiin muuttamaan täysin uuteen järjestykseen. Kansalaiset jaettiin kolmeen ryhmään: yksilöt täysin oikeuksin, kandidaatit ja oikeudettomiin. Ryhmiin kuuluminen riippui täysin taustasta. Pääosa kansalaisista oli kandidaatteja ja oikeudettomia, joilla ei ollut juuri mahdollisuutta vaikuttaa päätöksentekoon missään muodossa. Huonoimmassa asemassa olivat oikeudettomat, jotka olivat entisiä maanomistajia, tasavaltalaisia tai muita punakhmerien hyljeksimiä. Ne oikeudettomat, jotka välttivät teloituksen, pakotettiin tekemään raskasta työtä minimaalisin ruoka-annoksin.²³⁰

Elämä maaseudun kommuuneissa oli ankaraa. Yksilön omistusoikeuksiin kuului yhden kulhon ja yhden lusikan omistaminen. Valmiiksi maaseudulla asunut väestö sai pitää jotakin ylellisiksi katsottuja tavaroita. Kuitenkin katsottiin, että kun nämä tavarat kuluivat tai rikkoontuivat, oli maaseudun vanhankin väestön kyettävä elämään ilman niitä. Maaseudulle muodostetut kommuunit pyrkivät punakhmerien oppien mukaisesti täydelliseen riippumattomuuteen. Ideana oli, että jokaisella kommuunilla olisi viljelmien lisäksi seppiä, puuseppiä ja kutojia, jotka valmistaisivat maanviljelyssä tarvittavan välineistön. Maanviljelystä ja karjanhoidosta kertyneellä ruoalla elätettäisiin kommuuni ja ylijäämä oli tarkoitus lähettää valtiolle, joka antaisi ylijäämätuotteista ravinnon tehdastyöläisille ja armeijalle. Ylijäämällä oli tarkoitus myös mahdollistaa hankinnat ulkomailta.²³¹

---

²²⁸ Kommunismin musta kirja 1997, s.654.

²²⁹ Revolutionary Flags, Special Issue, Syyskuu-Lokakuu 1976, s.4.

²³⁰ Jackson 1989, s.52.

Keskimääräisesti yhdessä kommuunissa asui noin 1000 henkeä ja jokaisen henkilön oli tehtävä työtä päivittäisen riisiannoksensa eteen. Kylän johtajat, jotka olivat puolueen jäseniä, määrittivät työtehtävät ja tarkkailivat kyläläisiä ja heidän työntekoaan. Punakhmerien kontrolli tiukkeni huippuunsa, kun suuressa osassa kommuuneja ryhdyttiin muuttamaan myös kulttuurisia arvoja esimerkiksi esittelemällä yhteisruokailu, jotta ihmisiä pystyttiin valvomaan paremmin. Yhdenmukaisuuden nimissä väestölle määriteltiin myös pukeutumiskoodi, jolla haluttiin korostaa yhteenkuuluvuutta.²³²

”Private property has never provided any good factors...”²³³

Uuden talouden luomiseen vaikutti merkittävästi myös rahan hävittäminen. Phnom Penhissä räjäytettiin Roomalaiskatolisen kirkon lisäksi keskuspankki. Rahaliikenteen tuhoaminen irtisanoi Kambodzhan täysin ulkopuoliseksi muun maailman taloudesta.²³⁴ Kaupankäynnin välineen poistaminen teki ulkomaankaupan mahdottomaksi ja sillä pyrittiin vaikuttamaan positiivisesti oman maan tuotteiden suosimiseen ja sisäiseen vaihdantatalouteen kommuunien kesken. Rahaliikenteen poistaminen tukahdutti kaupankäynnin mahdollisuudet, mutta se ei kuitenkaan vaikuttanut Kambodzhan maaseudun elämään tai vielä vähemmän viidakoissa tai takamailla elävien talouteen. Näillä alueilla oli eletty vaihdannan avulla pitkälle 1970-luvulle saakka.²³⁵

”Combat and chase out the revolution’s enemy and everything which is not of the working class within our organization”²³⁶

Systemaattinen, organisoitu ja laajasti käytetty väkivaltaisuus leimaa vahvasti punakhmerien ideologiaa. Hallinnon väkivallan käytöllä on monta erilaista

---

²³¹ Jackson 1989, s.12.

²³² Chandler 1992, s.126.

²³³ Revolutionary Flags, Special Issue, Syyskuu-Lokakuu 1976, s.17.

²³⁴ Jackson 1989, s.49.

²³⁵ Vielä 1970-luvun alussa ja uudestaan 1980-luvulla Tonle Sapin alueen maanviljelijät tulivat järvelle vaihtamaan riisiänsä kuivattuun kalaan. Jackson 1989, s.158.

²³⁶ Summary of Annotated Party History , s.17.

tarkoituksena. Kenneth M. Quinn jakaa väkivallan käytön neljään erilliseen osa-alueeseen.

1. Järjestelmän tuhoaminen: väkivaltaa ja terroria käyttämällä pyritään tuhoamaan vanha yhteiskunta ja sen poliittinen, taloudellinen ja kulttuurinen infrastruktuuri.
2. Sosioekonominen muuttaminen: väkivaltaa käyttämällä pakotetaan koko yhteiskunta uusiin sosioekonomisiin malleihin.
3. Poliittiset vainot: vainoja ja yksittäisiä teloituksia käyttämällä hiljennetään opposition ääni ja mahdollinen erimielisyys omissa riveissä.
4. Puolustautuminen ulkoista uhkaa vastaan: pyritään tuhoamaan mahdollinen vieraan vallan tai kulttuurin uhka omasta valtiosta.²³⁷

Huomioitavaa on, että punakhmereillä toteutui kaikki neljä Quinin määrittelemää kohtaa hallinnon väkivallan käytössä. Järjestelmä pyrittiin muuttamaan totaalisesti, sosioekonominen ilmapiiri vaihtui täysin tasavaltalaishallinnon ajasta, poliittisia vainoja suoritettiin koko punakhmerien hallinnon ajan ja omaa hallintoa puolustettiin vietnamilaisia vastaan erityisesti hallinnon loppuaikoina vuodesta 1978 eteenpäin. Merkityksellistä on myös se, että jokainen väkivallan tarkoituksena lankeaa eri kohderyhmän osaksi. Tämä omalta osaltaan selittää uhrien suurta lukumäärää.

---

²³⁷ Jackson 1989, s.180.

7.2 Mitä yhdistäviä seikkoja punakhmerien toiminnassa voidaan nähdä muihin kommunistisiin vallankumouksellisiin?

Vuosien 1975–1979 tapahtumat Kambodzhassa ovat ainutlaatuisia koko maailman historiassa. Utopistinen näkemys yhteiskunnan muuttamisesta muutamien kuukausien sisällä on ajatus, joka ajoi punakhmerien johtoa kohti tavoitetta Pariisin ajoista lähtien. Punakhmerit itse mainitsivat vasta sangen myöhään edes noudattavansa marxilais-leninististä ajatusta²³⁸. Tämä oli myös ainoa kerta kun Pol Pot mainitsee lukeneensa muuta kommunistista kirjallisuutta. Punakhmerit myös pyrkivät koko vallassa olonsa ajan korostamaan omaa riippumatonta vallankumoustaan, eivätkä siten halunneet tunnustaa ottaneensa suoraan mallia muista vallankumouksista. Kuitenkin niin punakhmerien aatteellisissa näkemyksissä kuin toiminnassakin on silti nähtävissä samoja teemoja ja tapoja suorittaa vallankumous, mitä joidenkin muiden kommunististen maiden vallankumouksissa on nähtävissä. Seuraavissa kappaleissa pyrin tuomaan esille seikkoja punakhmerien vallankumouksesta, jotka ovat nähtävillä myös muissa punakhmerien vallankumousta edeltäneissä kommunistisissa vallankumouksissa.

Ensinnäkin on huomioitava, että punakhmerien ydinryhmä oli sivistynyt ja saanut koulutuksensa ulkomailla. Pelkästään tämä viittaa omalta osaltaan siihen, että vaikutteita oli otettu jo saatavilla olleista teorioista ja opeista. Samankaltaisuutta on nähtävissä siinäkin, että punakhmerien johdon tavoin monien muiden Aasian kommunististen ryhmittymien johto oli saanut koulutusta ulkomailla tai ulkomaisilta tahoilta, kuten esimerkiksi Ho Chi Minh Ranskassa tai Kim Il-sung Kiinassa. Punakhmerien johtajat ovatkin mahdollisesti Aasian kommunististen vallankumouksellisten johtajien koulutetuimpia johtajia, sillä useilla ydinryhmän johtajista oli yliopistokoulutusta ja Kieu Samphanilla ja Hou Younilla oli tutkinto Pariisin yliopistosta. Samalla opiskelu ulkomailla tutustutti punakhmereihin johdon myös

---

²³⁸ Mao Tsetungin kuoltua (1976) Pol Pot vieraili Kiinassa hänen hautajaisissaan, jolloin hän samalla tunnusti julkisesti että Kambodzhaa hallitsi marxilais-leninistiseen ajatusmaailmaan pohjaava organisaatio. Samalla hän mainitsi, että Maon teoreettisista kirjoituksissa on paljon opittavaa. Chandler 1992, s.128.

muihin kolmannen maailman intellektuellien teksteihin, esimerkiksi Frantz Fanonin kolonialismin vastaisiin kirjoituksiin. Varsinkin Pariisissa 50-luvulla oli nähtävissä Ranskan siirtomaiden itsenäistymispyrkimysten puolestapuhujia.

Punakhmerien ideologia kietoutui alusta alkaen tiettyjen teesien ympärille. Yksi vahvoista teeseistä oli nationalismin korostaminen, kun taas samalla imperialismia pyrittiin kaikin tavoin väheksymään. Nationalismia vallankumouksessa pyrittiin jopa hieman ylikorostamaan unohtamalla mainita ulkomailta saatu materiaali- ja henkilöapu. Nationalismiin vetoaminen oli myös keino, jolla punakhmerit mahdollistivat suursuosion saavuttamisen amerikkalaisten pommitusten aikana. Korostettu nationalismi on kuitenkin seikka, joka ilmenee erilaisin tavoin kaikissa kolmannen maailman vallankumouksissa.²³⁹

Toisena näkyvänä piirteenä punakhmereillä voidaan nähdä älymystön vastaisuus. Punakhmerien johto oli koulutettua ja tavalliseen khmer-kansalaiseen verrattuna hyvinkin intellektuelleja. Silti punakhmerit suosivat maalaisjärkeä ja oikeita poliittisia arvoja tärkeämpänä kuin kirjaoppineisuutta. Tämä oli osaltaan aiheuttamassa Kambodzhan talouden taantumusta khmerien teloitettua pääosan oppineista ihmisistä. Älymystön ja koulujen vastaisuus ei silti ole pelkästään punakhmerien teesi. Vastaava poliittisesti oikeiden arvojen ihannoiti koettiin Kiinassa Sadan kukan kampanjan (1956–58) ja kulttuurivallankumouksen (1966–69) aikana. Sadan kukan kampanjan aikana Mao pyrki avaamaan ovia puoluetta käsittelevälle kritiikille. Pian kuitenkin lehtikirjoitukset ja yliopistoilla tapahtunut näkyvä kritisointi pakotti Maon tiukentamaan sensuuria ja poistamaan puolueen kritisoijat viemällä heidät uudelleen koulutusleireille. Kulttuurivallankumouksessa oli kyseessä anti-vallankumouksellisten tapojen kitkemisen lisäksi kommunistisen puolueen sisäisestä valtataistelusta. Maon aatteita puolustaneet punakaartilaiset matkustivat ympäri Kiinan luennoimassa vanhoja tapoja vastaan. Punakaartilaisen toiminta sisälsi myös älymystöä vastaan kohdistunutta väkivaltaa ja vanhan yhteiskunnan näkyvien rakennusten ja esineiden tuhoamista.

---

²³⁹ Schutz 1990, s.8.

Kulttuurivallankumouksessa Kiinassa tuhottiin n. 4900 temppeleä tai pyhättöä ja n. 500 000 ihmistä sai surmansa. Näiden pääosin älymystöä vastaan kohdistuneiden kampanjojen vaikutus on nähtävänä myös punakhmerien suorittamassa vallankumouksessa.²⁴⁰

Punakhmerien kolmas korostettu teesi oli sitoutumattomuus. Tämä teesi oli jo lähtökohtaisesti mahdottomuus, sillä Kambodzha oli 1960 ja 70-luvun ajan maailmanpolitiikan polttopisteessä Vietnamin sodan vuoksi. Sitoutumattomuus oli punakhmereillä kuitenkin teemana, kuten myös useilla muilla kommunistisilla vallankumouksellisilla. Sitoutumattomuus on usein pienemmille valtioille mahdottomuus, sillä vallankumouksen saavuttamiseen tarvitaan usein tukea muualta. Kambodzha ei siten ollut poikkeus, vaikka punakhmerit itse näin ehkä olisivatkin halunneet nähdä.

Siitä huolimatta, että punakhmerit painottivat sitoutumattomuutta, he silti sitoutuivat valtaannousun alussa maanpakoon joutuneen Sihanoukin ja kuningasmielisten kanssa. Tämä entisen vihollisen kanssa tehty ja kommunistiselle ideologialle epäpyhä liitto mahdollisti valtaan nousun, sekä kannattajien saannin taistelussa tasavaltalaisia ja amerikkalaisia vastaan. Se että liitto muodostettiin Pekingissä, ei ole sattuma. Kiinan kommunistit olivat itse muodostaneet vastaavan epäpyhän liiton Guomindangin eli Kiinan nationalistipuolueen kanssa. Liitto muodostettiin, että kiinalaiset saattoivat taistella yhdessä japanilaisia vastaan toisessa maailmansodassa. Japanilaisten hävittyä jatkui Guomindangin ja Kiinan kommunistinen puolueen välien selvittely, joka päättyi kommunistien voittoon 1949. Väliaikaisten liittojen tekeminen yhteisen vihollisen torjumiseksi on siis varsin selvä ja yhdistävä piirre aasialaisessa kommunismissa.

Punakhmerien toiminnan mahdollisesti näkyvimpänä piirteenä voidaan pitää fyysistä voimankäyttöä. Tämä ilmenee armeijan erityisasemana ja sotilaallisuuden korostumisena. Punakhmerien halu käyttää sotilaallista voimaa ilmeni jatkuvina

---

²⁴⁰ Bailey 2001, s. 178-188.

rajakahakoina Thaimaan ja erityisesti Vietnamin väillä. Voimankäytön toinen epävirallisempi puoli oli terrori, jota demokraattinen Kambodzha suoritti koko hallintokautensa ajan niin omiin kansalaisiinsa kuin puolueen jäseniinkin. Sotilaallisuus ja terrori eivät kuitenkaan olleet pelkästään punakhmerien metodeja. Vallankumousten väkivaltainen luonne on nähtävissä jo 1789 Ranskan vallankumouksessa, jolloin vanhan valtaapitävän eliitin ja heidän tukijoidensa teloitukset nähtiin yhteiskuntaa puhdistavan tekijänä. Edeltäneen hallinnon tukijoiden väkivaltainen kohtelu nähtiin siten luonnollisena osana yhteiskunnan uudelleen rakentamista.²⁴¹

Euroopan kommunistisista vallankumouksista on siten mahdollista nähdä väkivallan perinnön siirtyneen myös Aasian vallankumouksiin. Leninin mukaan vallankumous vaati aina häikäilemättömyyttä. Hän totesikin 1920 ”*Moraalimme on täysin alistettu proletariaatin luokkataistelun etujen toteuttamiselle. Moraali on sitä, mikä palvelee vanhan riistoyhteiskunnan tuhoamista.*”²⁴² Venäjän kommunistisen vallankumouksen jälkeen väkivallan käytön perintö on ollut nähtävissä kaikissa kommunistisissa vallankumouksissa.

Moraalisen hyväksynnän jatkuvalle väkivallankäytölle yhtenä hallinnon perustavista toimista punakhmerit olivat saaneet siten muilta kommunistisilta vallankumouksellisilta ja Frantz Fanonin kaltaisilta väkivaltaisen vallankumouksen kannattajilta. Vallankumouksen jatkuva väkivallan kierre ruokki lopulta itseään omilla vallankumouksellisillaan ja jopa armeijan ja puolueen johtohahmoja katosi vainoissa.. Punakhmerien hallinnon jäljiltä Kambodzhan väkiluku väheni noin 1,5 – 0,7 miljoonalla henkilöllä tutkijasta riippuen²⁴³. Prosentuaalisesti tämä tarkoittaa n.9 % - 20 % Kambodzhan silloisesta väestöstä. Näiden lukujen valossa on nähtävissä, että punakhmerien terrori oli julmempaa kuin Stalinin terrori.²⁴⁴

---

²⁴¹ Almond 1996, s.78-80.

²⁴² Almond 1996, s.129.

²⁴³ Kiernan 1997, s.456.

²⁴⁴ Glover 1999, s.400.

Vaikka punakhmerit pyrkivät omavaraisuuteen ja maanviljelyyn perustuvaan yhteiskuntaa, pyrkivät he samalla luomaan ainakin joiltain osin modernin valtion. Koko vallankumouksen tarkoituksena oli kuitenkin luoda uusi ja parempi yhteiskunta. Modernisaatiopyrkimykset ovat nähtävissä yrityksissä pyrkiä rakentamaan maahan voimaloita ja tehtaita. Huomioitavaa on myös modernisaation näkyminen Demokraattisessa Kambodzhassa punakhmerien lipussa, jossa riisileikkurin ohessa näkyy vasara. Yhteiskunnan modernisoiminen pyrittiin suorittamaan varsin maolaisin menetelmin. Tehtaita perustettiin nopeasti kiinalaisten insinöörien opastuksella. Useat tehtaat eivät pystyneet kuitenkaan tuottavaan toimintaan, sillä koulutetuista työläisistä oli vainojen seurauksena suuri pula. Poliittinen tiedostavuus ja halu toimia vallankumouksen hyväksi eivät lopulta korvanneetkaan vaativiin töihin vaadittavaa koulutusta. Myös punakhmerien politiikassa korostunut ruumiillisen työn ihannointi ajattelua vaativien ammattien kustannuksella aiheutti ristiriidan modernisaatiopyrkimysten kanssa. Suuri osa tehtaista jäi siten lopulta pieniksi pajoiksi, joista puuttui osavia työntekijöitä, materiaaleja ja työkaluja. Punakhmerien epäonnistuneet modernisointipyrkimykset ovat varsin hyvin verrattavissa Maon suuren harppauksen (1957–60) pyrkimykseen kaksinkertaistaa maan terästuotanto yhdessä vuodessa pelkällä ruumiillisen työn ja poliittisen oikeaoppisuuden voimin. Myös muissa maissa kommunisteilla on nähtävissä ruumiillisen työn ihannointi.

Selkeämmin Kiinan suuren harppauksen jäljet näkyvät punakhmerien maatalouspolitiikassa. Ohjelma riisintuotannon lisäämiseksi vaati maatalouden kollektivisointia ja ihmisten asuttamista suuriin kommuuneihin. Yhteistiloilla mobilisoitiin päivittäin suuret joukot pelloille työskentelemään riisidon kasvattamiseksi tai muihin maaseudun työprojekteihin. Kaiken urakoinnin tavoitteena oli palauttaa Kambodzha Angkorin loistojen päville, jolloin korjattiin kuivankin kauden aikana kaksi satoa. Samalla mullistettiin elämän muut osa-alueet niin ulkoisesti kuin sisäisesti. Esittelemällä kommuunit, yhteisölliset ruokailut, uudentyyppiset pientalorivistöt ja parakit paaluilla seisovien talojen sijaan, kieltämällä uskonnollisuus ja omaisuus sekä sanelemalla ihmisten päivärutiinit pukeutumista myöten mahdollistettiin yhteiskunnan täydellinen muutos muutamien viikkojen sisään.

Demokraattisen Kambodzhan kohtalo oli silti sama kuin Kiinassa suuren harppauksen aikaan: riisintuotannon hidaskasvu aiheutti jatkuvaa nälänhätää ja kulkutautien leviämistä aliravittujen ihmisten joukossa.

Poliittisena organisaationa punakhmerit olivat myös muiden kommunisttien tavoin varsin hierarkkinen ryhmittymä. Tämä on nähtävissä jo heidän pseudonyymeistään, kuten veli numero 1 ja veli numero 2. Punakhmerien organisaatiossa oli myös vuosisuunnitelmia kuten muissakin kommunistisissa maissa. Tosin punakhmerit eivät ehtineet toteuttaa muita kuin ensimmäisen 4-vuotissuunnitelmansa. Punakhmerien johto oli keskittynyt ydinryhmän ympärille. Leninistisen ajattelutavan mukaan kollektiivinen ja idealistisesti yhdenmukainen johto on ideaalinen johtamaan vallankumousta. Tämä toteutui punakhmereillä hyvin, sillä pääosa punakhmerien johdosta oli toisilleen tuttuja jo Pariisin opiskelu ajoilta. Osa ydinryhmää oli jopa sukulaisia keskenään, sillä esimerkiksi Pol Pot ja Ieng Sary olivat menneet naimisiin Khieu Samphanin perheeseen kuuluvien naisten kanssa. Päätöksiä tekevän ja vaikeasti lähestyttävän sisäpiirin muodostuminen on toisaalta erittäin aasialainen ilmiö, joka on nähtävissä aasialaisessa kulttuurissa. Siten voidaan nähdä punakhmerien toiminnassa myös merkkejä perinteisestä aasialaisesta johtajuudesta. Toisaalta punakhmerien johdon toiminnassa alkoi näkyä merkkejä useissa kommunistisissa maissa yhä ylläpidettävästä henkilökultista. 1978 vuodesta alkaen Kambodzhassa alkoi levitä kuvia Pol Potista. Henkilökultti ei silti ehtinyt kasvaa samoihin mittoihin kuin Ho Chi Minhin, Maon tai Kim Il Sungin kultit läheisissä sosialistisissa maissa²⁴⁵ Kultin leviämistä hillitsi punakhmerien kollektiivisen johtoryhmän olemassaolon lisäksi vainoharhainen ilmapiiri, joka varmasti lisäsi myös Pol Potin halua pysyä mahdollisimman tunteettomana taustavaikuttajana.

---

²⁴⁵ Chandler 1992, s.158.

7.3 Punakhmerien vallankumouksen erityispiirteitä

Vaikka punakhmerien toiminnassa on paljon yhtäläisyyksiä muihin kommunistisiin vallankumouksellisiin, on silti mahdollista nähdä, että heidän toimissaan on paljon myös uniikkia. Huomioitavaa on myös se, että punakhmerien toiminta täsmäsi usein kirjaimellisesti heidän poliittisten puheidensa kanssa. Kun punakhmerit puhuivat välittömästi vallankumouksesta, he myös tarkoittivat sitä. Esimerkiksi luokkayhteiskunnan hävittäminen ja rahataloudesta luopuminen aloitettiin välittömästi punakhmerien vallattua Phnom Penhin sen sijaan, että olisi määritelty siirtymäjaksota tai päivämääriä uudistusten toteuttamiseen.

Huomattavin, ja kenties näkyvin, yhteiskunnan muutos oli kaupunkien tyhjentäminen. Kiinassa oli suuren harppauksen aikaan elätelty näkemyksiä vahvasta maaseudusta, joka toimisi selkärankana valtiolle. Vaikka maaseudulle muuttoa suositeltiin, Mao ei kuitenkaan lähtenyt tyhjentämään suuria kaupunkeja, saati Pekingiä. Punakhmerien vallankumous toi utopistiset näkemykset teoriasta käytäntöön, sillä kaupungit tyhjennettiin asukkaista välittömästi vallankumouksellisten saavuttua. Myöhemmin kaupunkien tyhjentämistä keinona käyttivät myös Afganistanin talibanit, jotka pyrkivät kaupunkien tyhjentämisellä täydentämään varastojaan ja torjumaan liittoutuman hyökkäyksen 2001. Kaupunkien tyhjentäminen oli punakhmerien ideologian kantavia ajatuksia, jolla mahdollistettiin vahva kontrolli kansasta. Samalla maaseudulle saatiin runsaasti työvoimaa, jota tarvittiin uusien peltojen raivaamiseen. Sotilaallisesti kaupunkien tyhjentäminen merkitsi vastavallankumouksen mahdollisuuden minimointia, sillä hajalleen maaseudulle ajatut mahdolliset vastavallankumoukselliset eivät pystyneet kokoamaan aseellista vastarintaa kovin helposti. Kaupunkien tyhjentäminen teki omalta osaltaan kapitalistisen yhteiskunnan mahdottomaksi, sillä maaseudulla ei ollut mahdollista omistaa kiinteää omaisuutta, käydä kauppaa tai myydä palveluja.

Punakhmerit halusivat myös nähdä itsensä Kambodzhan suuruuden päivien palauttajana. Vertaamalla itseään Angkorin loiston aikoihin he pyrkivät luomaan ihmisille mielikuvan uudesta rikkaasta ajasta, jolloin khmerit olisivat jälleen Kaakkois-

Aasian johtava kansa. Yhtäläisyyksiä Angkoriin pyrittiin korostamaan kaikessa mahdollisessa, sillä myös yhtenäinen Angkor oli ollut riisinviljelyyn perustunut aikansa suurvalta.

Erityispiirteenä voidaan nähdä myös punakhmerien äärimmäisyyteen viety Marxin oppien noudattaminen, jossa työ korvaa rahan, markkinat ja pääoman. Punakhmerit painoivat aluksi omia seteleitään, mutta niitä ei lopulta otettu käyttöön. Raha menetti Kambodzhassa merkityksensä heti punakhmerien astuttua valtaan, sillä sen jälkeen tavallisten kansalaisten ei ollut enää mahdollista ostaa mitään. Seteleitä päädyttiin käyttämään tupakkapapereina, sillä niistä oli pulaa.

Vaikka Angkorin aikoja pyrittiin nostamaan esille niin silti, eräs äärimmäinen ja esiin pistävä ilmiö on myös suuri halveksunta khmerien perinteistä kulttuuria kohtaan. Khmer-elämän keskeiset piirteet, joihin kuuluivat perhekeskeisyys, buddhalaisen maltillinen elämäntapa ja arjen rutiinit, pyrittiin muuttamaan täydellisesti. Vain punakhmerit ovat menneet niin pitkälle, että ryhtyivät pakottamaan ihmisiä pukeutumaan yhteiseen univormuun, joka oli musta pyjamamallinen asuste ja punaraidallinen huivi. Perheet pyrittiin erottamaan toisistaan työkommuuneissa ja kaikki uskonnolliset menot kiellettiin, samoin kuin buddhalaiseen elämäntapaan kuuluneet tempelit ja munkit. Samalla lopetettiin kaikki kulttuurillinen toiminta, jota aikaisempi yhteiskunta oli suosinut. Tähän kuuluivat khmerien perinteinen musiikki, tanssi, taide ja kirjallisuus. Näiden tilalle kommuuneissa pyrittiin esittelemään keskustelutilaisuuksia ja iltakokouksia ajanvietteeksi, joissa pohdittiin muun muassa seuraavia kysymyksiä: ”Joko käyt yhtä jalkaa vallankumouksen kanssa?” tai ”Vieläkö kaipaat vaimoasia ja lapsiasi, vai oletko jo kokonaan luopunut heistä?”²⁴⁶

Yksityiselämää valvottiin vahvasti puolueen taholta ja ilmiantajia suosittiin yhteistiloilla. Erityisesti lapsia rohkaistiin tuomaan julki vanhempiansa väärinkäytökset, sillä heistä pyrittiin kasvattamaan tuleva ideologisesti puhdas sukupolvi. Tarkkailun

---

²⁴⁶ Kiernan 1997, s.98–99. Khuon Thlai Chamnen lainaus.

lisäksi haluttiin vaikuttaa jopa ihmisten kielenkäyttöön. Esimerkiksi sanan 'minä' sijaan suositeltiin käytettävän sanaa 'me'. Kollektiivisuutta suosittiin elämän kaikilla aloilla. Tämä näkyy myös perhe-elämän kielenkäytössä. Lapsia opetettiin kutsumaan aikuisia nimillä 'isä' ja 'äiti', kun taas omia vanhempiaan heidän tuli kutsua nimillä 'setä' ja 'täti'. Punakhmerien perhenäkemykseen sekoittui silti vanhoja kambodzhalaisia perinteitä. Esimerkiksi ennen avioliitot solmittiin perheiden järjestäminä, mutta Demokraattisessa Kambodzhassa liitot solmittiin puolueen järjestäminä. Alleviivataksaan puolueen toimintaa avioliiton järjestäjänä häitä vietettiin kollektiivisesti vähintään kymmenen parin joukkohäissä. Näin vahva puolueen kontrolli on selvä erityispiirre punakhmerien vallankumouksessa.²⁴⁷

Henkisen ja kulttuurillisen elämän lisäksi yhteiskuntaa muutettiin rajusti myös fyysisesti. Jäänteet vanhasta yhteiskunnasta pyrittiin tuhoamaan täydellisesti. Tämän vuoksi satoja temppeleitä tuhottiin, ihmiset pakotettiin muuttamaan pois kotoaan kommuuneihin ja pääkaupungissa räjäytettiin entisestä yhteiskunnasta muistuttavia rakennuksia kuten katolinen kirkko ja pankki. Ainoita vanhoja rakennuksia, joiden sallittiin säilyä ehjänä, olivat kuninkaanlinna ja Angkor Watin temppeleitä. Kuninkaanlinna säilyi, sillä Sihanouk tarvitsi paikan jossa häntä saatettiin pitää arvokkaasti arestissa. Angkor Wat taas nähtiin luonnollisesti muinaisen ja itsenäisen Kambodzhin voimannäytteenä, joka symbolisoi maatalousyhteiskunnan voimaa ja siten punakhmerien ajatuksia.

Punakhmereille oli tyypillistä myös jatkuva pelko ulkoisesta uhasta. Tämä juontaa juurensa osittain maan sotaisasta historiasta, jossa Kambodzha on jatkuvasti joutunut pelkäämään Thaimaan tai Vietnamin invaasiota. Satoja vuosia vanhat pelot nousivat pintaan välittömästi Kambodzhin itsenäistyttyä eivätkä ne olleet hävinneet punakhmerienkään mielestä. Punakhmerit suorittivat osittain pelon vuoksi täydellisen sulkeutumisen ulkomaailmalta 1975 - 1976. Tätä valtion täydellistä ulkomaailmalta

---

²⁴⁷ Short 2004, s.326.

sulkeutumista ja vuosina 1976 - 79 harjoittamaa erittäin sulkeutunutta politiikkaa voidaan pitää punakhmerien erityispiirteenä.

Ominaispiirteenä punakhmereillä voidaan nähdä myös johdon näkymättömyyttä. Punakhmerien johto pyrki pysymään poissa julkisuudesta mahdollisimman paljon. Käskyt alemmille tahoille lähetettiin yleensä vain Angkarin²⁴⁸ nimissä, jolloin kukaan ei tiennyt ketkä olivat todella päätöksien takana. Pol Potista ei tehty kommunistien puolueen näkyvää, lähes jumalaista, keulakuvaa kuten esimerkiksi Maosta, Leninistä tai Kim Il-Sungista. On kuitenkin mahdollista, että henkilönpalvontakultti olisi saapunut Kambodzhaan myöhemmin, jos punakhmerit olisivat pysyneet vallassa pidempään.

Vaikka Kambodzhan vallankumouksessa on paljon yhtäläisyyksiä erityisesti maolaisen vallankumouksen kanssa, Kiinassa ei koskaan menty niin äärimmäisyyksiin mitä Kambodzhassa toteutettiin. Silmiinpistävää punakhmerien vallankumouksessa on runsas väkivallan käyttö ja verenvuodatus. Toisin kuin punakhmerien johto, Mao tai kukaan muukaan kommunistinen johtaja ei pyrkinyt tappamaan kaikkia edeltäneen valtion virkamiehiä, upseereita, kouluttautuneita ja urbaania väestöä. Urbaaniin väestöön kohdistunut väkivalta on anti-leninististä toimintaa ja siten vahvasti punakhmerien omaa ideologiaa. Punakhmerien verenvuodatuksesta tuli lopulta päämäärätöntä ja harhaluuloista, sama aggressiivinen asennoituminen jatkui myös kaikkia naapurivaltioita kohtaan. Voidaan nähdä, että valtion pettureiden vainoaminen johti kierteeseen, joka lopulta suisti Demokraattisen Kambodzhan sotaan ja siten poisti punakhmerit vallasta.

Toisaalta herää kysymys mikä ajoi punakhmerit äärimmäisyyksiin? Onko mahdollista, että pieni ja väestöltään n.7,3 miljoonainen maa mahdollisti tehokkaamman valtion harjoittaman terrorin? Toisaalta äärimmäisyydet voidaan nähdä Vietnamin sotien julmana perintönä, sillä Kaakkois-Aasiaa pitkään repineet siirtomaakiistat olivat jo luoneet jatkuvan terrorin ja sisällissotien kierteen alueelle. Tähän verrattuna

---

²⁴⁸ Angkar on khmerin kieltä ja tarkoittaa johtoporrasta tai komentajaa

punakhmerien otteet eivät välttämättä luo niin suurta kontrastia kuin alueelle, jossa olisi ollut rauha jo vuosikymmeniä.

Eräs mahdollisuus punakhmerien ajautumisesta äärimmäisiin toimiin oli johdon jatkuva pelko oman pään joutumisesta vadille. Tätä pelkoa kuvaa hyvin vainoharhainen suhtautuminen naapurivaltioihin, puoluetovereihin ja halu toimia jatkuvasti mahdollisimman näkymättömissä kulissien takana. On myös mahdollista, että Pol Pot tai joku muista johtavista punakhmereistä kärsi persoonallisuushäiriöstä, joka mahdollisti epäinhimillisen ja tunteettoman toiminnan.

On selvästi nähtävissä, että punakhmerien ideologiset juuret lepäävät maolaisessa, marxilais-leninistisessä, Ranskan 50-luvun fanonilaisessa ja hieman stalinistisessä ajattelutavassa. Erityisesti korostunut ja innoittajana toiminut piirre on myös khmer-nationalismi. Huomattavissa on, että punakhmerit eivät suorittaneet vallankumoustaan tuomalla tiettyä opittua vallankumouksen kaavaa suoraan kambodzhlaiseen yhteiskuntaan. Punakhmerien toimintaa tutkiessa on nähtävissä, että Ranskassa ja Kambodzhan viidakoissa opittu idealismi sekä katkeruus valtaapitäviä kohtaan radikalisoivat ydinryhmän pyrkimään kohti utopistista yhteiskuntaa ja siten suorittamaan yhden maailmanhistorian verisimmistä vallankumouksista.

7.4 Vallankumouksen ainutlaatuisuus ja perintö

Punakhmerien vallankumous ravisteli kaikkia kambodžalaisen yhteiskunnan osaluoteita, joten on selvää, että vallankumous jätti jälkensä Kambodžhaan ja vaikutti kaikkiin siellä asuneisiin ihmisiin. Vallankumous oli merkittävä historiallinen tapahtuma 1970-luvun lopun Kaakkois-Aasiassa ja sen jäljet tuntuvat selvästi vieläkin Kambodžhassa. Mutta kuinka omintakeisesta vallankumouksesta oli kyse? Vallankumouksate, kuten kommunistinen puoluekin, sai alkukipinänsä Kambodžhan ulkopuolelta. Tämä on vahva syy siihen miksi punakhmerien ideologia on vahvasti sidottu muihin kommunistisiin malleihin. Pol Pot myönsi lukeneensa Marxia ja monet punakhmerien johtajat olivat Pariisissa marxilaisissa järjestöissä toimineita opiskelija-aktiiveja. Tämän lisäksi Pol Pot oli vierailut useissa kommunistisissa maissa, joissa oli varmasti nähnyt miten kommunistinen puolue johtaa maata.

Nähtävissä on myös se, että punakhmerien johdon saama materiaallinen ja opetuksellinen tuki muilta kommunistisilta mailta on varmasti myös vaikuttanut tiettyjen yhtäläisyyksien omaksumiseen. Lainattujen ja muualta opittujen kaavojen toistamisen puolesta puhuvat erityisesti selkeästi havaittavat yhtäläisyydet Kiinan sadan kukan kampanjan ja suuren harppauksen kanssa. Kiinan tuki punakhmereille näkyy, siten myös heidän poliittisissa päätöksissään, vaikka punakhmerit itse korostivat johtavansa itsenäistä ja muista valtioista erillistä vallankumousta. Vahvoja yhtäläisyyksiä voidaan nähdä myös retoriikassa, sotilaallisessa organisoitumisessa ja puoluetoiminnassa lähes kaikkien kommunististen valtioiden kanssa.

Toisaalta taas Kambodžhassa tapahtuneen vallankumouksen ainutlaatuisuuden puolesta puhuvat myös monet seikat. Ehkä päällimmäisenä on nähtävissä punakhmerien korostunut halu tuoda esille vallankumouksen riippumattomuutta ja ainutlaatuisuutta. Ainutlaatuisuuden korostukseen on varmasti vaikuttanut halu erottua Vietnamin ja Kiinan holhouksesta, mutta se on silti varmasti toiminut myös motiivina tehdä tarkoituksellisesti joitain asioita toisin kuin muissa kommunistisissa valtioissa. On siis nähtävissä, että punakhmerien johto pyrki tietoisesti ero poluille kuin muiden maiden ideologiat.

Näkyvimpanä erityispiirteenä punakhmerien vallankumouksessa voidaan kuitenkin pitää sitä, että he pyrkivät luomaan utopistisen yhteiskunnan ilman siirtymäkasoja välittömästi valtaan päästyään. Missään muussa vallankumouksessa kaupunkiväestöä ei ole pakkosiirretty maaseudulle, rahataloutta lakkautettu ja katkaistu siteitä ulkomaailmaan välittömästi vallankumouksellisten noustua valtaan.

Punakhmerien käyttämät äärimmäiset keinot eivät jääneet pelkästään vallankumouksen ensimmäisten päivien tehtäväksi, vaan radikaali toiminta jatkui koko vallassaolon ajan. Äärimmäinen väkivalta, väestön brutaali kohteleva ja vainoharhainen suhtautuminen naapurimaihin johtivat maan olojen täydelliseen kurjistumiseen ja väestön vieraantumiseen punakhmerien kommunistisesta aatteesta. Eräs mahdollisuus on tulkita punakhmerien vallankumous omintakeiseksi ja brutaaliksi yhteiskunnalliseksi kokeiluksi.

Mielestäni on selvää, että punakhmerien vallankumous oli erillinen vallankumous, joka oli saanut piirteitä heidän oppi-isänsä suorittamista vallankumouksellisista toimista. Punakhmerien halu olla itsenäinen ja toimia tehokkaammin sosialismin ihanteiden mukaisesti kuin oppi-isänsä ajoi heidät erittäin radikaalille linjalle, joka lopulta koitui heidän omaksi kohtalokseksi. Kansan vieraantuminen punakhmerien aatteista tuli selväksi viimeistään kolmen vuoden jälkeen, jolloin suuria määriä sotilaita Itä-Kambodzhasta loikkasi Vietnamiin. Tämän jälkeen punakhmerien Kambodza romahtikin nopeasti vietnamin hyökkäyksen edetessä.

Vallankumouksen perinnöksi jäi äärimmäisen köyhtynyt ja yhteiskunnallisesti raunioina oleva maa. Kambodzhasta tuli Vietnamin kaltainen hylkiömaa kylmänsodan aikaisten poliittisten olosuhteiden vuoksi. Kiina rahoitti ja Thaimaa antoi tiedustelutietoja punakhmereille ja siten mahdollistivat jäljelle jääneiden punakhmerien sissisotaa Kambodzhassa läntisissä viidakoissa. Kylmänsodan jälkeen 1991 sotiminen alkoi laantua myös Kambodzhassa rahoituksen ja materiaalisen tuen vähettyä. Genevessä solmittiin rauha ja sovittiin vaalien pitämisestä 1991, mutta vaalituloksen ratkettua punakhmereille epäedulliseen suuntaan he jatkoivat sissisotaa. Vuonna 1996 puolet

punakhmerien taistelijoista ja johtajista loikkasi hallituksen puolella ja 1998 Pol Potin kuoltua vanhuuteen pääosa loppuistakin johtajista ja taistelijoista loikkasi hallituksen riveihin.

Viimeisetkin punakhmerit laskivat aseensa 1999 kahdenkymmenen vuoden sissisodan jälkeen ja osa johtajista vangittiin odottamaan tuomioitaan 1975-1978 tehdyistä julmuuksista. YK:n toiminta on ollut kuitenkin vaikeaa, sillä tuomioistuinten järjestäminen Kambodzhaan on edellyttänyt oikeusjärjestelmän kohentamista ja tuomareiden koulutusta. Prosessi on ollut vaikeaa myös siten, että osa hallituksen riveihin loikanneista punakhmerien johtajista luopui aseita, sillä ehdolla ettei heitä syytettäisi tuomioistuimissa. Tämän vuoksi osa punakhmerien ydinryhmää, kuten Khieu Samphan ja Ieng Sary elävät lähes normaalia elämään Kambodzhassa. Osa antautuneista punakhmerien johtajista on julkisesti pahoitellut vuosien 1975-1978 tapahtumia. Kansanmurhaa käsittelevä tuomioistuin aloittaa toimintansa näillä näkymin Phnom Penhissä kesällä 2007.

Liite 1

Henkilögalleria

Deuch (s.1942)

Eli Kaing Guek Iev toimi matematiikan opettajana ennen liittymistään kommunistiseen puolueeseen 1967. Vuosina 1975-79 hän toimi pahamaineisen S-21 vankilan johtajana. Hän toimi lopulta punakhmerien turvallisuuspalvelun johtajana. Vuodesta 1999 lähtien hän on ollut pidätettynä odottaen oikeuden käyntiä

Heng Samrin (s.1934)

Punakhmerien 4.divisioonan sotilaskomentaja, joka loikkasi Vietnamiin 1978 vainojen kiihtyessä. Toimi vietnamilaisten tukeman hallituksen johtajana ja puhemiehenä. Menetti kuitenkin poliittisen ja sotilaallisen valtansa vähitellen vähemmän radikaaleja arvoja kannattaneelle Hun Senille. Kun Norodom Sihanouk palautettiin valtaan vuonna 1993 Heng Samrin nimitettiin samalla Kambodzhan kunniakansalaiseksi

Ho Chi Minh (s.1890-k.1969)

Oikealta nimeltään Nguyen Sinh Cung ja myöhemmin Nguyen Tat Thanh toimi 1941 alkaen Viet Minhin johtajana. Taisteli Viet Minhin riveissä ranskalaisia, japanilaisia ja kilpailevia poliittisia ryhmittymiä vastaan. Julisti Vietnamin itsenäiseksi 1945 ja karkotti ranskalaiset maasta 1954 käydyn Dien Bien Phun-taistelun voiton myötä. Toimi 1955 alkaen Pohjois-Vietnamin presidenttinä.

Hou Youn (s.1930-k.1976)

Osallistui myös Lycee Sisowathin hienostokouluun muiden etuoikeutettujen henkilöiden ohella. Oleskeli Pariisissa 50-luvulla, jossa tutustui kommunismiin. Toimi ministerinä Sihanoukin hallituksessa, mutta pakeni Kieu Samphanin kanssa kommunistien pariin 1967. Kritisoi Pol Potin radikaaleja otteita ja joutui lopulta teloitetuksi Tuol Slengissä syytettynä Pol Potin salamurhan yrittämisestä.

Hun Sen (s.1952)

Toimi punakhmerien puolella Itä-Kambodzhasa rykmentin komentajana, mutta loikkasi vainojen koventuessa Vietnamiin 1977. Hän nousi vietnamilaisten tukeman hallituksen ulkoministeriksi vuosiksi 1979-1986 ja toimi saman hallituksen pääministerinä 1985-1993. Vuodesta 1993 lähtien hän toimi jaetulla pääministerin paikalla demokraattisessa monarkiassa ja vuodesta 1997 lähtien hän on toiminut yksin Kambodzhan pääministerinä.

Ieng Sary (s.1924)

Veli numero 3. Ieng Sary oli oikealta nimeltään Kim Trang ja hän oli syntyjään Kambodzhan kiinalaista vähemmistöä. Pariisissa opiskellessaan toimi aktiivisesti kommunistisissa piireissä ja oli perustamassa kambodzhalaisien opiskelijoiden Marxilaista järjestöä Pariisiin. Meni naimisiin Pol Potin vaimon Kieu Ponnarin siskon Thiritin kanssa vuonna 1953. Hän toimi koko 60-luvun punakhmerien riveissä johtoasemissa ja lopulta 1975 hänet nimitettiin pääministeriksi ja ulkoministeriksi. Myöhemmin 80-luvulla hänen suhteensa Pol Potiin viileni ja lopulta 1996 hän loikkasi Hun Senin puolelle. Tällä hetkellä hän elää tarkoin vartioidussa talossa Phnom Penhissä.

Jean Decoux (s.1884-k.1963)

Jean Decoux oli Ranskan Indokiinan viimeinen kenraali-kuvernööri. Hän osallistui virkakautenaan (1940-1945) Sihanoukin kuninkaaksi nimittämiseen sekä Ranskan, Japanin ja Vichyn hallitusten alaisuudessa Indokiinan hallinnollisten tehtävien toimeenpanemiseen.

Khieu Samphan (s.1931)

Väitteli filosofian tohtoriksi Pariisin yliopistosta, jossa perehtyi opintojensa ohella myös kommunismiin. Toimi Sihanoukin hallituksessa vuoteen 1967 asti, jolloin pakeni kommunistien luokse. Toimi vuodesta

1976 presidenttinä ja näkyvänä hahmona punakhmerien hallituksessa. Loikkasi Hun Senin kanssa hallituksen riveihin 1998 ja elää nyt normaalia elämää Länsi-Kambodzhassa.

Lon Nol (s.1913-k.1985)

Kambodzhalainen sotilaskomentaja ja puolustusministeri Sihanoukin hallituksessa. Suoritti vallankaappauksen Kambodzhassa 1970, jolloin Kambodzhasta muodostettiin tasavalta. Toimi tasavallan presidenttinä USA:n tuella aina vuoteen 1975 asti, jolloin punakhmerit lopulta mursivat vastarinnan. Pakeni tappion hetkellä Hawaiille ja vietti viimeiset kymmenen vuotta elämästään maanpaossa USA:ssa.

Lon Non (s.1917-k.1975)

Lon Nolin pikkuveli ja Pol Potin tuttu kouluajoilta Lycee Sisowathista. Toimi poliitikkona Lon Nolin hallitessa. Teloitettiin punakhmerien toimesta 1975.

Moniwong (s.1875-k.1941)

Kuningas Monowong seurasi isäänsä Sisowathia Kambodzhin kuninkaaksi. Hänen hallituskautensa (1927-1941) lopussa ranskalaiset joutuivat luovuttamaan protektoraattisuhteensa Kambodzhasta japanilaisille. Moniwongia seurasi valtaistuimelle hänen tyttärenpoikansa Norodom Sihanouk, josta tuli Kambodzhin itsenäisyyden ajan merkittävin kuningas.

Ngo Dinh Diem (s.1903-k.1963)

Aristokraattisen katolilaisen perheen kasvatti, joka onnistui vaalivilpillä äänestettämään itsensä Etelä-Vietnamin johtoon ja samalla syrjäyttämään Vietnamin keisarin. Hallitsi Etelä-Vietnamiä nepotistisesti ja kovalla otteella. Hän oli hyvin epäsuosittu johtaja varsinkin anti-buddhalaisen asennoitumisensa johdosta. Diem sai lopulta surmansa CIA:n tukemassa vallankaappauksessa 1963.

Norodom I (s.1834-k.1904)

Norodom I käsitetään Kambodzhin ensimmäiseksi modernin ajan kuninkaaksi. Hän peri kruunun 1860, jolloin Kambodzha oli heikko ja toimi lähinnä Vietnamin ja Thaimaan välisien kiistojen ratkaisukenttänä. Poliittisesti epävakaaseen maahan saapuivat lopulta ranskalaiset, jotka pakottivat Norodomia kirjoittamaan heidän kanssaan etusopimuksen. Ranskalaisten nukkehallitsijana toimiminen kehitti kuninkaan hovin loistoa, mutta köyhdytti kansaa. Norodom I hallituskausi (1860-1904) saattoi silti Kambodzhin itsenäiselle tielle, sillä oma protektoraattisopimus erotti sen selkeästi naapurimaistaan Laosista, Thaimaasta ja Vietnamista.

Norodom Sihanouk (s.1922)

Ranskalaisten toimesta valittu Kambodzhin kuningas vuosina 1941-1955. Luovutti kuninkuuden isälleen 1955, jotta pystyisi toimimaan pääministerinä. Toimi valtion päämiehenä 1960-1970. Vuonna 1970 Sihanoukin suorittamat uudistukset olivat vieraannuttaneet hänet poliittisesta kentästä ja Lon Nol suoritti vallankaappauksen. Välittömästi vallankaappauksen jälkeen Sihanouk liittoutui Pekingissä punakhmerien kanssa ja aloitti kampanjan vallan palauttamiseksi. Punakhmerien tultua valtaan hän joutui tyytymään aluksi vain seremonialliseen virkaan ja eli pääosin kotiarestissa. Lopulta hänet pakotettiin luopumaan symbolisestakin vallasta. Kun Vietnamilaiset hyökkäsivät 1978 hänet lähetettiin puhumaan YK:iin punakhmerien puolesta. Tämän jälkeen hän lähti maanpakoon Kiinaan ja Pohjois-Koreaan. Ulkomailla ollessaan hän muodosti uuden hallituksen Vietnamin ajamiseksi pois Kambodzhasta. Hallitukseen kuului hänen oman puolueensa lisäksi punakhmerit ja uusi tasavaltalaispuolue. Vietnamin armeija vetäytyi lopulta Kambodzhasta 1989 ja 1991 Pariisin rauhansopimuksen jälkeen pääosaan Kambodzhaa palautui rauha. Hänet valittiin takaisin kuninkaaksi 1993 ja samalla Kambodzhaan muodostettiin YK:n valvonnassa demokraattinen monarkia. Sihanouk on luopunut 2004 kuninkuudesta poikansa Sihanonin hyväksi ja tällä hetkellä hän viettää eläkepäiviään Pekingissä.

Norodom Suramit (s.1896-k.1960)

Toimi Kambodzhin kuninkaana vuodesta 1955 aina kuolemaansa 1960 asti. Hän oli Kuningas Norodom Sihanoukin isä ja sai toimia kuninkaana 1955-1960, koska Sihanouk luopui hetkellisesti kuninkuudesta pystyäkseen toimimaan aktiivisesti politiikassa.

Nuon Chea (s.1928)

Eli Long Boret, joka tunnettiin myös nimellä Veli numero 2. Punakhemrien varapääsihteeri eli punakhmerien kakkosmies oli opiskellut lakia Bangkokissa, jossa liittyi Thaimaan kommunistiseen puolueeseen. Työskenteli puolueen kaaderina koko 1950-luvun Phnom Penhissä ja toimi vuodesta 1960 punakhmerien varapääsihteerinä. Sai Hun Seniltä armahduksen 1998 loikkautaan punakhmerien puolelta hallituksen riveihin. Asuu tällä hetkellä Kambodzhassa.

Saloth Sar (s.1925-k.1998)

Alias Pol Pot ja Veli numero 1.

Sieu Heng (s.1920-k.1975)

Entinen khmer issarak ja Nuon Chean serkku. Oli perustamassa työväenpuoluetta 1951. Toimi yhteistyössä vietnamilaisten kanssa, jotka nimittivät hänet vastaamaan maaseudusta. Loikkasi 1959 Sihanoukin puolelle ja teloitettiin punakhemrien toimesta 1975.

Sirik Matak (s.1914-k.1975)

Arvoltaan prinssi. Toimi myös ministerinä serkkunsa Sihanoukin hallituksessa. Auttoi Lon Nolia kaappaamaan vallan 1970. Teloitettiin punakhmerien toimesta 1975.

Sisowath (s.1840-k.1927)

Kuningas Sisowath toimi kuninkaana vuosina 1904-1927. Häntä edelsi kuningas Norodom I ja häntä seurasi hänen poikansa Moniwong. Sisowathin toimi ranskalaisten nukkekuninkaana Kambodzhassa ja hänen hallitsijakautensa sului poliittisesti rauhallisesti.

Son Ngoc Minh (s.1910-k.1972)

Oikelta nimeltään Pham Van Hua. Vasemmistolaisten khmer issarakien johtaja. Oli perustamassa työväenpuoluetta. Hänet valittiin työväenpuolueen johtajaksi 1951. Kambodzhan itsenäistymisen jälkeen pakeni Vietnamiin, josta siirtyi Kiinaan.

Son Ngoc Thanh (s.1908-k.1977)

Hän oli Etelä-Vietnamissa kambodzhalaiseen perheeseen syntynyt vapaustaistelija. Japanilaisten avulla hänet valittiin Kambodzhan pääministeriksi ensimmäisen kerran vuonna 1945. Ranskalaisten palattua hän palasi taistelemaan Khmer Issarakien kanssa itsenäisyydestä maaseudulle. Kambodzhan itsenäistyttyä Sihanoukin johdolla Son Ngoc Thanh jatkoi taistelua maaseudulla Sihanoukia vastaan. Lon Nolin kaapattua vallan hänet otettiin hetkellisesti takaisin Kambodzhan poliittiseen elämään. Kuitenkin jo vuonna 1972 hän joutui luopumaan pääministerin virasta ja pakenemaan Etelä-Vietnamiin, jossa hän lopulta jäi kiinni kommunisteille 1975. Viimeiset vuotensa hän eli Etelä-Vietnamissa tiukassa kommunistien tiukassa valvonnassa.

Son Sen (s.1930-k.1997)

Pol Potin ystäviä Pariisiin ajoilta. Liittyi kommunistiseen puolueeseen 1963. Toimi Pol Potin alaisuudessa Toimisto 100- tukikohdassa eri puolilla Kambodzhan viidakoita. Ylennettiin 1970 punakhmerien esikunnan johtajaksi. Vuodesta 1975 alkaen hän toimi punakhmerien puolustusministerinä. Hänet valittiin Pol Potin seuraajaksi 1980-luvulla, mutta myöhemmin hänen suosionsa laski Pol Potin silmissä. Vuonna 1997 hänet murhattiin petturina Pol Potin käskystä.

Tou Samouth (s.1915-k.1962)

Entinen buddhalainen pappi ja khmer issarak. Oli perustamassa työväen puoluetta Son ngoc Minhin kanssa 1951. Valittiin Kambodzhan kommunistisen puolueen pääsihteeriksi 1960. Murhattiin 1962 Lon Nolin toimesta.

Liite 2

Kartta: Kambodzha ja naapurimaat

Lähteet

Summary of Annotated Party History (copy of the original text, by Eastern Region military political service)

Revolutionary Flags, Special Issue, Syyskuu-Lokakuu 1976

Alkuperäislähteeni ovat Kem Sosin ja Timothy Carneyn kääntämiä ja löytyvät kirjasta:

Jackson, Karl D., 1989, *Cambodia 1975-1978: Rendezvous with death*. New Jersey: Princeton University Press.

Aikalaiskirjallisuus

Caldwell, Malcolm ja Lek, Hor T., 1973, *Cambodia in the Southeast Asian War*. London: Monthly Review Press

Tutkimuskirjallisuus

Almond, Mark, 1996, *Vallankumous: 500 vuotta taistelua muutoksen puolesta*. Helsinki: Otava.

Bailey, Paul, 2001, *China in the Twentieth Century*. Oxford: Blackwell Publishers.

Becker, Elizabeth, 1998, *When the War Was Over: Cambodia and the Khmer Rouge Revolution*. New York: Public Affairs.

Blecher, Marc, 2003, *China Against the Tides: Restructuring through revolution, radicalism and reform*. New York: Continuum.

Busky, Donald F., 2002, *Communism in History and Theory : Asia, Africa and the Americas*. Westport, Connecticut: Praeger.

Busky, Donald F., 2002, *Communism in History and Theory: From Utopian Socialism to the Fall of the Soviet Union*. Westport, Connecticut: Praeger.

Chandler, David P., 1992, *Brother Number One: a political biography of Pol Pot*. Colorado: Westview Press.

Chandler, David P., 1983, *A History of Cambodia*. Colorado: Westview Press.

Chung, Chong-Shok ja Kim Gahb-Chol, 1980, *North Korean Communism: A Comparative Alalysis*. Seoul, Korea: Research Center for Peace and Unification.

Coutois, Stephane, 1997, *Kommunismmin musta kirja : Rikokset, terrori, sorto*. Helsinki: WSOY.

French, Paul, 2005, *North Korea The Paranoid Peninsula – A Modern History*. London: Zen Books.

Glover, Jonathan, 1999, *Ihmisyys – 1900-luvun moraalihistoria*. Helsinki: Like.

Jackson, Karl D., 1989, *Cambodia 1975-1978: Rendezvous with death*. New Jersey: Princeton University Press.

Kiernan, Ben, 1996, *The Pol Pot Regime: race, power, and genocide in Cambodia under the Khmer Rouge, 1975-1979*. New York: Vail-Ballou Press.

Kiljunen, Kimmo, 1984, *Kampuchea: Decade of the Genocide*. London: Zed Books Ltd.

Kiljunen, Kimmo, 1983, *Kamputsea: Kansanmurhan vuosikymmen*. Helsinki: Tammi.

Nguyen, Van Canh, 1983, *Vietnam Under Communism, 1975-1982*. Stanford, California: Hoover Institution Press

Post, Ken, 1990, *Revolution, Socialism and Nationalism in Vietnam*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.

Ponchaud, Francois, 1978, *Cambodia: Year Zero*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Schram, Stuart R., 1966, *The Political Thought of Mao Tse-tung*. New York: Praeger.

Schutz, Barry, 1990, *Revolution & Political Change in the Third World*. Colorado: Lynne Rienner Publishers Inc.

Shawcross, William, 1984, *The Quality of Mercy*. London: Andre Deutsch Kimited.

Short, Philip, 2005, *Pol Pot Anatomy of a Nightmare*. New York: Henry Holt and Company.

Williams, Lea E., 1976, *South-East Asia: a History*. New York: Oxford University Press.

Zukin, Sharon, 1975, *Beyond Marx and Tito: Theory and Practice in Yugoslav Socialism*. Cambridge: Cambridge University Press.